

Свеска XI. и XII.

Сарајево, новембар и децембар 1891.

Год. V.

Власник: АЕМ. Консисторија.

Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Васељенски патријарх Неофит VIII.

Промислом Божијим, каноничким црквеним прописом, архијерејским збором, свештенством, првенцима и изасланицима православног народа богоспасајемих Епархија васељенске патријаршије, — општим гласањем од 78 изборни мјешовити чланова а при-
волом Султановом у Цариграду, изабран је за Архијепископа константинопољског, Новог
Рима и васељенског патријарха Неофит VIII. бивши митрополит Никопољски и Превески.

*

Православни клир и народ Босне и Херцеговине честита и радује се овом
избору, кличући своме пастироначалнику: Узвиси се всејатјејши патријарше на ви-
соке степенице васељенског престола, и украси га до дубоке твоје старости, као
што су га украшавали и твоји предходници: Првозвани Андрија, Нектарије, богоизабрани
Јован Златоуст, премудри Фотије, Генадије Схоларх, Дионисије Филипопољски, Гли-
горије Пелагониски и остали блаженопочивши патријарси, који су богоугодно управ-
љали васељенском црквом и народ водили спасењу, чувајући невредимо Еванђелску
истину, предања и установе једне, свете, саборне и апостолске цркве.

Проматрање живота и рада свештеничког.

Писма оца сину.

П. дио.

(Свршетак).

Дванаесто писмо.

У овом писму изложићу ти о том,
како треба да поступа свештеник при

испитивању и суђењу савјести својих па-
рохијана; то је главна дужност свеште-
никова и она захтјева, да је свештеник

пажљиво проучи и испита. Врло је тешко изрицати пресуду над моралним животом људским. Да би човјек могао што праведније оцијенити чије било морално стање или какво поједино дјело с тог гледишта, треба предходно да дозна шта је дотичног побудило на извршење таквог дјела; а да опет знаде те побуде, потребно је да добро изучи унутрашњи човјечији живот. Да би то суђење и за парохијане било праведно, треба њих свештеник тако да позна, да с њиховог лица може читати њихово душевно стање, болове, мисли, жеље, итд. Свештеников суд у многом се разликује од сваког другог суда, јер остали судови односно судије осуђују више према спољашним, чувственим знацима, док свештенику престоји да најприје испита и најскривеније тајне њихова срца и душе. Због тога је и немогуће свештенику са сигурним свакад успјехом ту дужност вршити, ако му сами парохијани у том не иду на руку; они треба да су искрени према свом свештенику, да имају према њему повјерена и љубави, па ће му онда и повјерити своје тајне; а да опет то буде, треба да се свештеник одликује примјерним владањем, пристојном одјећом, а што је најглавније строгом смиренošћу и чувањем туђих, повјерених му тајана. Само под таквим условима може свештеник достићи своју цијељ, којој треба да тежи из љубави према својој духовној дјечи, која су му Богом повјерена за то, да не би све дубље и дубље упадали у бездну гријеха и порока. Свештеников суд не смије бити ни пристрастан ни престрог; он мора испитати најскривеније грјешникове навике и неваљалства, али не као судија, негово као отац, који нежно и пажљиво поступа исправљајући погрјешке свог сина, одвраћајући га од зла и порока и упућујући га на добро. Саучешће и

искрен а умјестан савјет је прво и главно средство свештенику, да спасе и избави грјешника. Па и сами по себи зар не заслужују саучешћа и савјета, кад су упали у неваљалство и то већином нити својом вољом, нити са знањем и размишљањем? Човјек је више склон на добро него на зло. Најокорелијем злочинцу ће доћи доста пута вријеме, да зажали што је учинио какво дјело, које није ником никакве користи већ штете донијело. На неваљалство човјек увјек гледа са презрењем, клони се и бјежи од њега; а ако се и ријеши на извршење таквог дјела, то ипак чини са страхом и презирањем, а често најмањи узрок обустави га, те започето зло дјело не доврши. Зар је мало у животу прилика, које привлаче човјека да падне морално? Хрђаво васпитање, још горе друштво, добро материјално стање, које даје могућности да човјек угађа свима тјелесним страстима, све то често проузрочи, те човјек пропада у дубину гријеха и неваљалства. Напошљетку свему томе је узрок слабост карактера. Можемо казати, да у садашњем свјетском животу има често врло zgodних побуда, које успјешно навлаче човјека на гријех. Узмимо за примјер тај обичај, по коме сваки треба да је лијепо и по укусу одјевен; да ли су у стању сви или бар већина људи дати удоваљства таком обичају? Покушаш ли пак да војујеш против њега, то ће те многи срамотити, презирати, клонити се тебе, не примати те у друштво, итд. Тако исто није оправдано оно мишљење, по коме човјеку, који је од племићког рода, не доликује да насушни хљеб задобија каквим занатом; па ако и нису његова предузећа са свим чиста, опет гледају на њ' са одобравањем; ако се опет на поштен начин трудом и знојем, својим рукама и справама буде прибављао себи кору хљеба, њега тада не ће да

приме у своју средину, јер је занатлија. А гђе постоји такво мњење, које се противи и здравом разуму и религији, ту се лако може угнијездити коријен свакојака зла. Сине! Кад ти мало пажљивије и с већом розборитошћу и увиђавношћу будеш посматрао живот ових људи, лако ћеш увидити то зло. У животу ћеш, сине, наићи на много таквих прилика, у којима ти сâм и нехотице можеш послужити другима као саблазан. Чувај се, пази на себе! Буди милостив и смирен према онима, који су морално пали, сажаљевај њихов живот, али се старај, како ћеш га исправити и то благим, умиљатим ријечима и савјетом а нипошто строгошћу, гордошћу и презирањем. Не савјетујем ти да друга, пријатеља, хришћанина и парохијанина исправљаш на прави пут суровим ријечима и изобличавањем; овим се начином мораш служити врло ријетко и у врло важним приликама. Од свију ерестава за поправку грјешника најбоље је, да им се износи и показује важност добродјетели и врлине, њихове користи по човјечанство у опште, а на по се по његово здравље, и да га упознајеш са њиховим добрим пошљедицама. Старај се да излијечиш његово покварено срце, да пробудиш у њему осјећање доброте, праведности и истине; кад видиш, да твоје поуке доносе лијеп плод, да се грјешничково срце излијечило, да је он више склоњен добру него злу, онда му можеш преставити и противну страну живота: грјех, заблуду и неваљалство са свим њиховим манама; само у томе мораш бити пажљив, да га не би ражљутио и распалио, осудио његово самољубље и улио у њ такав страх, због кога он може посумњати у милост Божију и тако изгубити наду на помиљивање и опроштење. — Оно има и таквих људи, који изобличењем изненада исправе грјеш-

ника, али да се тако ради и да се жељени успјех постигне, треба имати особити дар говорништва, како би свака ријеч говорничкова потресла до коријена живце осјећања у његових слушаоца. Таквим даром не располажу многи, ријетки су такви говорници и проповједници. Стриљење и стриљење и опет стриљење је ако не најбоље а оно најпотребније средство за повољан успјех у тој прилици; с њим се може много постићи ако само и ти не будеш слаба, нестална карактера. Најприличније је исправљати људе при исповиједи, кад они са смиреношћу откривају свештнику све своје тајне, да би задобили опроштење грјехова и умирење своје узнемирене савјести. За тај посао мора се и сам свештеник спремити молитвом и постом, да би га Бог умудрио и научио, шта ће и како ће да ради. То је врло тешка и мучна дужност, али може много допринијети, да се морални живот у човјечанству сачува и одржи. Не мисли, драги сине, да је тада довољна само она молитва, којом га разрјешаваш од грјеха и уз њу још двије три ријечи да умириш његову савјест! Свештеник је дужан тада измирити човјека с Богом и са његовом савјешћу, дужан је радити на томе, да се пробуди у његовој души кајање, уселити у његово срце истинито презирање грјеха и неваљалства, научити га како ће се избавити од грјеха, разгријати у њему љубав према врлини и добродјетели, улити у њега наду на милосрђе Божије, упознати га са достојањством човјека, оправдати га пред његовом савјешћу чистоћом његових будућих дјела и предузећа, показати му да се дотадањи преступци и погрјешке могу загладити добрим и праведним животом, — једном ријечи са свим изнова створити у њему нов морални живот. Тај посао није лак. Од свештеника се захтјева, да он сам

у првом реду буде таква живота и владања, како би могао послужити његовим парохијанима за примјер, коме ће они шљедовати и на кога ће се моћи у свако доба угледати. Ако ти придође још на исповјед и која десетина људи, тада ти се отвара прилика, да још више труда и времена мораднеш жртвовати да их поучиш; то искупљање већег броја људи на исповјед догоди се често у вече. Како је онда тежак свештенику посао? — Осим тога догодиће ти се и то, да ти који не ће сам да искаже своје гријехе или због стида или због непознавања обвеза једног исповједника, тада он свештенику даје још већег посла, јер га он мора тако питати о његовим гријесима, како ће се њих ејетити исповједник и исказати их. Тада се захтјева од свештеника велика пажња, да не би непотребним и неумјесним питањима распалио дотичног, или да не би сам себе таквим питањима понизио пред исповједником или бар дао му сам прилику, да се он њега устручава, или дао му повода саблазни. Тада је потребно да свештеник умјесним ријечима побуди исповједника, да сам исповједи своје гријехе и да му у том помаже, напомињући му заповјести и хришћанске обвезе и дужности. Колико ли је зла на земљи и како ли ужасно може пасти човјек?! Тада се може лако узнемирити и твоја душа, слушајући гријехе, о којима ни појма ниси имао. И без твоје воље тијело ти дрхће под великом душевном узрујаности, па мјесто да ти дајеш другом поуке и савјета, сам ћеш желити и тражити, да ко умири твоју душу благом ријечи. Тешка ће бити твоја служба у то вријеме. Не клони, сине мој, духом; моли се Господу и ишти од Њега, да ти пошаље своју благодат, која ће те укријепити и научити. Да знаднеш у каквом ћеш облику поуку дати исповједнику, по-

ребно је да обратиш пажњу и на његов спољашни облик и изглед, по њему ћеш бар приближно познати: каквом припада друштву, каквог је образовања, па и каквог је моралног живота. По цртама лица, одјећи, понашању и покрету тијела може се много знати о човјеку. Склоности естратима и неумјерен живот избирају човјечије лице; те боре показују вјештом оку тајне и гријехе дотичног; оне ударају свој печат на његов неуредни живот. Покретање тијела показује каквом сталежу човјек припада, а одјећа издаје човјечији карактер и живот. Уз то треба обратити пажњу и на узраст оног, који прилази исповједи и кајању; сваки узраст има своје особите гријехе и заблуде. Непескусна младеж је најмање искуарена, за то се с њоме мора особито пажљиво поступати, да не би искуарили њихову стидљивост, да не би у њој побудили љубонитљивост, јер је ова више својствена младежи, него ли ком другом узрасту. Средњи узраст — одрастао човјек много се нада на своју снагу, он не мисли о смрти, он одлаже покајање до старости, а старост опет већином прикрива своје гријехе слабошћу и заборавношћу. У младежи је мање и гријеха; у одрасла човјека више, он је безбрижан, јер се узда у своју снагу и здравље, а овакви и могу баш најприје пасти, јер се не чувају и не уздржавају. Старац пак гријешни по својој слабости. Разумије се, да се тог правила не смије строго придржавати свештеник у свакој прилици, али у много прилика може паметном и умјесном употребом свештенику много користити. У свакој опет прилици смиреност и искрено сажалевање грјешника су најбољи помоћници, који ће упутити грјешника на покајање и искрену отвореност према његовом свештенику. Не би требало никад отпустити човјека прије, док се у

његовом срцу не разбуди жеља за срдачним кајањем. Свим дозвољеним средствима потребно је служити и старати се, да се у грјешнику угуши клица зла и неваљалства а да се покрене у њему жеља за покајењем.

Још ми остаје да ти рекнем коју о несрећним, биједним, сиротама, — у опште о онима, који изгледају туђе помоћи. О њима се свештеник мора непрестано бринути. Он је први дужан служити другима за пријер милосрђа; он не смије отпустити празних руку ни једног, који тражи од њега помоћи. Њих има од двије врсте:

а) они, који су пропали и пострадали или због хрђавих околности, или због породице са многим ситном дјецом, или због слабости и болести, у кратко који не имају срестава за подмирење животних потреба, не због незнања, нерада и лењости; б) они, који воле лењествовати и трошити вријеме у нераду и дангубици, који су наклоњени пороку и раскалашном животу, а такав неуредан живот и захтјева великих поваца, те се за то и обраћају другом за помоћ, пошто су своју имаовину без рачуна строшили и лудо разбацали.

При давању помоћи треба већи обзир и сажаљење имати према првим, премда не треба од себе тјерати ни оне, који су сами виновници своје несреће. Свештеник мора свагда радити у корист оне сиротиње, који су у његовој парохији, бринути се о њима, помагати им како материјалним средствима тако и савјетом да поправе своје сиромашно стање, особито треба да поучава и савјетује оне, које је лењост, немарност и нерад довела до такве сиротиње. Дијелећи помоћ таквим људима, свештеник је дужан њих одучавати и одвраћати од порока, због којих су допали таквог стања и непрестано тежити и радити на њиховој поправци. Његов рад око бољитка невољ-

ника и сиротиње научиће и парохијане му, да врше и испуњавају своје хришћанске обвезе према сиротињи. Он најбоље познаје своју парохију, па и може свагда ономе, који хоће да дијели помоћ, показати, коме је она потребна и који је изгледа, али никако ти не савјетујем, да се ти примиш те дужности, да туђу помоћ сиротињи дајеш, јер тијем може лако на тебе сумња пасти. Најбоље ће у такој прилици бити, да свештеник томе сиротињском добротвору покаже, коме је најпотребнија помоћ, а дијелење и раздавање нека њему остави.

При закључку, сине мој, велим ти, да ја нисам теби много написао; дужности су свештеничке велике, обавезе су његове различне, а правила, којих треба да се у животу придржава, тако опширна, да их није могуће све тачно изређати и пером написати; свештенички живот може бити и буде и у таквим приликама, да се свако оно правило дијели на тако много да се ови ни прегледати не могу. Љубазни сине! Савјетујем те очински да се вјерно држиш ових правила, која сам ти изложио у овим писмима; што нисам написао и разјаснио, то сâм паметно испитуј и тражи у свом животу. Да би могао вјеровати у умјесност свог рада и да би се могао све већма усавршавати, препоручујем ти, да направиш један дневник, у коме треба да заводиш све, што ти се важнијег збило преко дана; и добро и зло — све, што спада у круг твоје свештеничке дужности; све догађаје, у којима си ти имао улогу и који су имали уплива на твоју душу и срце. То ће бити врло корисна књига и за тебе и за друге. Сад опрости. Нека на теби почива благослов Божији!

Посрбно:

Драгомир В. Остојић

богословац, српско-православни учитељ у Зворнику.

Апостолски мужеви.

(Наставак).

IV. Св. мужеви Јустин филозоф и његови списи.

Св. Јустин родио се око год. 105. по Р. Хр. у граду Флавијевом Напуљу (Flavia Neapolis), данашњем Наплусу, или у древном Самаријском граду Сихему (у Палестини). Отац Јустијанов Приск био је незнабожац; као човјек чувен и богат, старао се да сину своме даде сјајно у оно вријеме незнабошко образовање. Јустин од младости своје тежио је за науком: полазио је најбоље школе и учио се у највренијих филозофа. Но ни школе, ни филозофи не открише Јустину истине, за којом је чезнула душа његова.

Сами учени и образовани незнабошци бијашу већ у то вријеме незадовољни са незнабошким богопоштовањем, које у ствари не бјеше ништа друго до ли или обожавање видљиве природе или пак страсти људских у животињском облику: као што су богиње тјелесне љубави, богови вина итд. Услијед чега такви људи стадоше тражити истину у науци древних незнабошких филозофа или мудраца. Али једни од филозофа тврдише, да све у свијету бива случајно те обожаваху силе природе; други мишљаху да ће блаженство постићи средством истрајне јачине духа; а трећи налажаху цијелъ живота човјечијега само у земаљском уживању и насади. Јустин је изучио све те науке, но ни у једној од њих не нађе задовољства; душа његова нестрпјеливо је осјећала потребу признати суштаство више и вјечно. Од свију других наука највише га је привлачила наука филозофа Платона, јер се она од других учења филозофских одликовала високим учењем о божанству и бесмрћу душе. „Мени се допадаху, говори Јустин, размишљања о предметима нестварнога свијета; проматрање идеја кријепило је мој ум; за кратко вријеме ја сам толико успјео, да сам себе почео сматрати мудрим и надао се, да ћу посматрати Бога.“ Јустин се страшно одао на изучавање Платонове филозофије; често је тражио самоћу, да слободно размишља о предметима, који тако силно занимаху његов радознали ум. У једном таквом часу догоди се Јустину, да је слушао о науци Христовој. Он сам приповједаше, како је то било.

Једном пође он на усамљено мјесто, на обалу морску, да размишља. На путу среге га

частни старац. Смирен поглед и спокојан изглед старчев допаде се Јустину. Старац отпоче с њим разговор. Јустин му стаде говорити о филозофији Платоновој, о својој жељи да спозна истину, и преуносио је науку Платонову. — Ја не држим, одврати му старац, да би ти у науци Платановој и других мудраца могао наћи праву мудрост, која води к познању Бога. Људски разум, који није настављен Духом светим и просвијећен вјером, не може познати Бога.

Па гдје ћу по твом мишљењу — упита Јустин — наћи учитеља који би ми показао истину, кад њег није у књигама Платона и других филозофа?

Старац поче говорити о пророцима.

У давна времена, рече му он, задуго до филозофа живили су свети и праведни људи, које заводи Бог. Испуњени Духом светим они прорицаху, што ће бити у будуће. Што им је Господ говорио или казивао у откривењима, то су они без страха објављивали људима. Њихови списа има и сада и просвјетљују умове ради спознања истине, јер су они свјedoци истине. Они су вјеровали у Бога, Створитеља свијета, и предсказивали су долазак на земљу Сина Божија Исуса Христа, у науци кога могуће је наћи истину. Моли се Богу правом, заврши старац, да ти Он отвори двери свјетлости, јер нико није у стању разумјети оно, што је божанствено, ако му Сам Бог не помогне. Он открива истину сваком, ко њега тражи с молитвом, и ко с љубављу Њему пригјече.

Побесједовавши с Јустином старац се удаљи. „Ја га више нијесам сретао, говори Јустин, али у души мојој распламтио се огањ љубави према пророцима и св. мужевима, који су другови Христови. Размисливши о ријечма старчевим, појмио сам, да је једна права мудрост та, о којој је он мени говорио. Ја заче изучавати књиге пророчке и апостолске и напошљетку постадох овим филозофом т. ј. хришћанином.¹⁾

Веле, да је старац, који бесјеђаше с Јустином био св. Поликарп епископ Смирнски, ученик св. Еванђелиста и апостола Јована Богослова.

Но Јустин се није задовољио изучавањем књига хришћанских. Он је хтјео сазнати, како

¹⁾ Разг. с Триф. с. 218.

живе Хришћани, и да л' им је живот њихов сагласан томе високом учењу, које је изложено у списима хришћанским. На то је Јустина побудила и та околност, што су се о хришћанима у то вријеме проносили сами ружни гласови међу незнабошцима: на Хришћане потвараху, да чине разне преступе и да неморално живе. Ти гласови допирасху и до Јустина. Он се побринуо да се зближи Хришћанима и увиђе, да они живе свето и благочастиво, и да се одликују кротошћу, милосрђем, трпљењем, и непоколебљивом тврдоћом вјере и духа. У то вријеме жестоко су гонили Хришћане у области римске империје. Јустин је проматрао подвиге мученика хришћанских, и увиђе, да ти људи не могу бити таквима, каквима их хтједоше представити незнабошци. „Човјек, предан страстима, човјек, коме све блаженство састављају земаљске насладе, не може с радошћу срјести смрти,⁽¹⁾“ размишљаваше Јустин. То је укријенило дух његов у вјери у Христа, те он у 30 години живота (око 153. год.) прими хришћанство и стаде ујердно проповједати ријеч Божију. У мантији филозофској путовао је он по разним градовима и међу осталима дође у Рим. Овђен он отвори хришћанску школу благочашћа; око њега сакупи се мноштво ученика, које је он настојао обратити Христу. Но незнабошки филозофи завидјеше му због тога и стараху се, да му на сваки начин сметају.

У то вријеме римски император бјеше Антонин I. Пије. Он стаде гонити Хришћане, но не стога што није трио њихову науку, него стога, што је вјеровоа клеветатама, којима су клеветали Хришћане. Св. Јустин написао је апологију или дјело у одбрану Хришћана, које предаде самом императору. Апологија не оста без успјеха: император изда указ, да се Хришћани не гоне због сама њихова имена. Св. Јустин похита с том радосном за Хришћане вешћу у град Ефес. Овдје је имао спор са јеврејским мудрацом Трифаном, ком је доказао истинитост хришћанског учења, а тај спор изложио је он у посебној књизи.

За вријеме новог императора Марка Аврелија почеше с нова гонити Хришћане. (св. Јустин дође у Рим, и написа другу апологију Хришћана. Но та апологија не имађаше таквог успјеха као прва; гонење на Хришћане продужио се, и на-

скоро и сам Јустин прдвргао се једнакој судбини са онима, које је он топло и смјело бранио.

Незнабошки филозофи нису трпјели Јустина због његовог обраћења у хришћанство и због пораза незнабошког лажног учења. На чело незадовољника истакао се филозоф Крискент, човјек порочан и непријатељ Хришћана. Усљед његових сплетака св. Јустин буде предан суду и бачен у тамницу.

На судбеном испиту префект Рустик запита Јустина:

— У чем се састоји учење Хришћана?

— Ми вјерујемо у Бога, Створитеља свега видљивог и невидљивог, и исповиједамо Господа Исуса Христа, Сина Божија, кога су предеказали Пророци, виновника и учитеља спасења, судију свију људи, одврати св. Јустин.

— Чуј ти, што мислиш, да си нашао праву филозофију, упита га префект, јесил' и ти увјерен, да ћеш узићи на небо, ако те по цијелом тијелу ишибају бичевима, и по том одсеку ти главу?

— Јест, надам се, одговори Јустин, да ћу добити оно што је обећао Христос, ако претрпим то, о чему ти говориш.

— Шта? Ти мислиш узићи на небо, бијесно га упита Рустик!

— Не само да мислим, него сам путпуно увјерен о том, тако да и сумња нема мјеста, одговори исповједник.

Послије тога јуначки је св. Јустин претрпјино страдања и увјенчао је свети живот свомученичком смрћу у 166. години по Р. Хр.

Свети Јустин оставио је неколико дијела: а то су споменуте већ *двје апологије за Хришћане*, затим *опомена к Јелинима* (Закључаји к Ђелиншма) и *разговор* (дијалог) с *Трифуним Јудејанином*. Сви ти списи пуни су духовне мудрости и топле вјере; из њих је могуће много дознати о стању и обичајима Хришћана II. вијека.

Садржај прве апологије ово је: Титулинући императоре именов „благочастивих“ и с увјерењем о достојанству Хришћана, стављајући и себе у њихов број, св. Јустин смјело говори: „Вас сматрају благочастивима и филозофима, но да ли сте ви у истину такви, није ћу казати. Ми смо дошли пред вас не да вам ласкамо, но молимо, да се нама Хришћанима строго и право суди.“ Затим опровргава он узроке, са којих су гонили Хришћане. Гонили су их само због једног имена

(1) Апост. посл. 2, 12.

хришћанин. Филозоф доказује, да за једно име, без дијела хришћанских, никог не осуђују нити хвале. Ми шта више не налазимо за вриједао ни молити, кад нас за једно само име сматрају хрђавима.“

Хришћане називаху безбожницима. Јустин одговара: „Признајемо, да смо ми безбожници у одношају према тобожним боговима вашим, но не у одношају према Богу правоме. Ми се не клањамо идолима, но ми вјерујемо у Бога, Творца васионе. Ми поштујемо побожним клањањем Њега и Сина Његовог, који је дошао од Њега, а такођер и Духа пророчанственог. Истина, ми не проливамо крви, не приносимо му крзавих жртава, но ми му служимо молитвом, хвалом и добрим дјелима. Наша наука је — љубав, невиност, милостиња, опраштање уврједа, чување клетве, бесмртност душе, воскресјење тијела, помоћ свакому и свима, јер смо ми сви — дјеца Божија.“

„Сваке неђеље (dies solis)¹⁾ сви Хришћани се скупљају и слушају читање пророка и апостола; послјје тога најстарији свештенослужитељ говори народу и препоручује свијема, да се држе тијех правила, о којима се онај час читало у св. Писму. По том се причешће раздаје присутнима и разноси се престарјелим болесницима. Сваки приноси милостињу, да се подијели међу сиромашне, биједне, стране и удовице.“

Друга апологија саставља допуну првој. Овдје св. Јустин опровргава пребацивања непријатеља хришћанства, који су питали: зашто Хришћани не убијају себе, кад је смрт за њих добро? Филозоф одговара, да је живот дар Божији, те нам га је само по Његовој вољи могуће оставити. Незнабошци су говорили: кад је Бог заштитник Хришћана, то зашто Он допушта, да их убијају? Филозоф налази главни узрок тога у борби зла са добром, који је поникао у времену драговољног падења духова, и што је благи Творац оставио слободу; затим исторички доказује, да су бољи људи увјек трпјели од злих људи и тиме су ликовали над злом.

У „опомени к Јелинима“ показује заблуду и безбожност у производима незнабошких пјесника и филозофа, те слика достојанство откривене науке и древност њену.

У „разговору с Трифоном“, ученим равнином Ефеским, објашњује св. Јустин, да Хришћани не

¹⁾ Dies solis — дан сунца. Тако се код Римљана звала Неђеља.

врше обреднога закона зато, што је обвезна сила његова са доласком Месије престала, обреди да нису нужни, кад се појавила истина. „Купком крштења и спознања Бога, говори Јустин, ми смо достигли вјеру, по пророку и ми исповиједамо, да само то крштење је вода живота, која може очистити покајнике. А ви копате цистерне безводне и узалудне. На што служи то умивање, које пере само тијело? „Ни Египћанима, ни дједи Моава, ни дједи Едома не хасни обрезање. Но нек је Скит или Перзијанац, знао би само Бога и Његова Христа и сачувао би вјечне установе: да је он обрезан преваходним спасоносним обрезањем и да су му дари Богу пријатни“.

У посљедњем дијелу „разговора с Трифаном“ св. Јустин доказује, да је Исус Христос прави Месија, о ком су предсказивали пророци, с тога, што су се на њему потпунице испунила сва старозавјетна пророчтва о Месији.

V. Св. Јерма и његова књига „Пастир.“

Из I. вијека хришћанства сачувала се до нашег времена знаменита књига „Пастир“, коју написа Јерма муж апостолеки. Име Јермино налази се у поздраву апостола Павла (Јевр. XVI, 14.) међу члановима Римске цркве. Стари црквени списатељи представљају га као житеља Рима, који није припадао црквеном клиру, представљају га као човјека простодушна, мирна, тријелива а уједно весела, но који је због својих гријехова и слабости навукао на се казну Божију. Он се је с једне стране, у свом богатству, упуштао више него што је требало у свјетовне послове, гдје није свагда поступао праведно; с друге пак стране — он је по превеликој отачаској љубави од више немарно гледао на гријехе своје породице. Жена му бијаше језична, а синови предани злим страстима. И тако због своје слабости а још више због гријехова своје породице, према којој је био сасвим попустљив, постиже га казна Божија: од богаташа поста сиромашак и мјесто пређашњег благостања, трпио је нужду и животне бриге. Но Господ, који га је казнио, и миловао га је уједно; за вријеме казне предаде га анђелу који га је имао особито чувати. Тај анђеол, јављајући му се у виду пастира, даваше му упутства за живот, која је Јерма записао у књигу и назвао ју „Пастирем“. Вријеме смрти Јермине пада око 100. године по Хр.

Књига „Пастир“, која припада Јерми, по значају своме је окружна посланица, написана

на грчком језику, која је до нас дошла у латинском пријеводу. По свом спољашњем саставу књига „Пастир“ дијели се на три дијела: 1) виђења 2) заповиједи и 3) подобја или приче.

У првој књизи описана су четир виђења Јеремина. У првом су показани Јерми његови гријеси; у другом су му дана наставлења за покајање и заповјеђено да се навјести, да ће настушити биједу за цркву; у трећем је показано зидање стуба црквенога; у четвртном се јавља звијерка, која је спремна да прождре цио град; — и анђео, који зауставља звијерку, а у разјашнењу је речено, да је звијерка слика невоља, које се стреме на цркву.

У другој књизи су заповиједи, које је анђео предао Јерми: о страху Божијем, о милосрђу, покајању и др.

У трећој књизи садржане су приче и подобја, којима Јерма разјашњује разне моралне истине.

Први навод да се је Јерма здружио с вишим свијетом, кога је он удостојен био, бјеше његов гријех. При сусретају са познатом му женом, коју је Јерма као сестру љубио, породила се у њему — можда због недостатака његове жене, мисао: како би он био сретан, кад би имао жену с таквим лицем и понашањем! С таквим расположењем једном послѣје тога шетао се он, прослављајући створење Божије за Његову славу и красоту. Он заспи и дух га баца у дивље пусто мјесто, гдје се он стаде кољенопреклоно молити и исповиједати своје гријехе. Одмах се отвара небо, и Јерма угледа жену, коју је себи пожелио. Она га поздрави с неба и објави му, да је она узета на небо, да обличи његове гријехе. Бог се гњевн на њег' за то, што је згријешно против ње, — што је допустио нечисту жељу према њој у срцу свом. „Моли се Богу, заврши она за исцијелење гријехова за се, за дом твој и за све свете.“ Небо се затвори, и у Јерми се пробуди сазнање његове властите кривце пред Богом: он се побоја за своје спасење, кад му се жеља његова прометнула у гријех. Пошто се то сазнање у њему пробудило, добија он прво виђење.

Пред њим стоји велики сто, застрт бијелом као снѣг вуненом простирком, на њему сјеђаше старица у сјајној одјећи и с књигом у руци. Она запита Јерму, што је узрок његове невоље, и рече му, да је и нечиста мисао, каква је у

њему никла, грјешна у слугу Божијих, особито у таква проста и невина човјека, као што је он; но прави ознов гњева Божијег — јесу гријеси његове дјецe, коју је он распуетио; али Господ је почео лијечити гријехе његова дома и помиловаће га заједно с његовом породицом, ако се покаје. Затим му старица поче читати из књиге но Јерма не могаше од прочитаног ништа у памети задржати — тако бјеше оно страшно, — запамтио бјеше само последње ријечи, у којима се говорило о преображају цијеле природе и испуњењу обећања о изабранима, ако они сачувају заповиједи Божије. Четири младића (анђели) однесоше стол на петок, а два мужа понијела онамо на својим раменима старицу: она је одилазила с осмјехом и рече му: „буди одважан“. Сада Јерма сазнаде, у чему се састоји његова властита кривица а уједно је поглед његов од породичних околности узвишен до посматрања опште судбе свијета и цркве, но та удаљена виђења, дијелом страшна, дијелом радосна, била су му још тавна као што му и само виђење загонетно бјеше.

Након године дана, у вријеме петње размшљаше Јерма о првом виђењу и пренесе се духом на оно мјесто, као и у прошлој години. Пред њим се опет јавља старица с књигом; она га запита: може ли он проповједати оно што је написано у њој избраницима Божијима, и даде му књигу да ју препише. Он исту препише, а што бјеше у њој, неразумједе баш ништа, а уједно му невидљива рука одузе књигу. Прође 15 дана за вријеме којих је Јерма постио и молио се и буде му откривен смисао књиге. У њој је објављена близина последњег суда и неходност покајања како ради Јерма и његове породице тако и ради цијеле цркве. Овдје се спомиње о предстојећем гонењу цркве. Потоња Јерма добија у сну од красног младића разјашнење о старици, која му се јавила; то је црква Божија, ради које је створен свијет. Напосљетку јавља му се у његову дому сама старица, и похваливши га за то, што још није књиге предао пресвитерима, рече му: „кад свршиш све ријечи моје, тада ћеш их ти објавити изабранима; у ту ћеш сврху написати двије књиге, те ћеш једну послати епископу Клименту, а другу Гранти (по свој прилици — ђаконици) Климент ће ју послати у вањске градове, а Гранта ће поучавати удовице и сироте а ти ћеш ју прочитати у Риму заједно с пресвитерима, предстојницима цркве.“ Тако је Јерма

морао и писменим и усменим саопштавањем откривења припомагати покајању и исправљању цијеле цркве и њених предстојника.

Слиједећа (доцнија) виђења потанко откривају пред Јермом предстојеће догађаје у цркви.

Пошто је објављена неопходност свеопштег покајања вјерујућих, у виду претећег гоњења, предлажу се морални услови тога покајања у новом поретку откривења, која имају форму заповједи.

Једном, кад је Јерма последије молитве сједио на постељи својој, изилази преда њ' човјек лијепе изгледа у одјећи *пастирској*: на њему бјеше бијели плашт, о рамену торба и палица у руци. То бјеше пастир или анђео покајања, коме је повјерен Јерма на остало вријеме живота. Он је предао Јерми 12 заповједи са налогом да их запише тако исто као и даља откривења ради свију вјерујућих.

Заповједи почињу вјером: прије свега, вјеруј, да има један Бог, који је све створио и свршио, и који је све привео из ничега у биће. Он све обухвата. Пошто је он сам неограничан, то не може бити ни ријечју одређен, ни умом се не да постићи. И тако вјеруј у њ' и бој га се и бојећи се храни уздржавање. Чувај то и одбацићеш од себе сваку хрђаву жељу и безаконе, и обућићеш се у сваку добродјетељ и правду, те ћеш живјети са Богом, ако сачуваш ту заповјед.“

Друга заповјед говори о том, да треба избјегавати псовку и чинити милостињу у простоти. „Пастир ми рече: буди прост, и незлобив, буди као дијете, које незна за лукавство, које губи живот људски. И најпре, ни о ком не говори ружно, а не слушај радо онога, који говори ружно. А ако будеш слушао, то си и ти учасник у гријеху онога, који ружно говори; те ако му повјерујеш, бићеш му раван зато, јер си повјеровало оному, који зло говори на брата твога. Злорекост губи човјека, — то је зао дух немирни, који нигда нема мира, но свагда живи у несугласици. Ћлони се од ње и буди свагда у миру с братом твојим. Ради добро и од плода трудова твојих, који ти даје Бог, подај свијема сиромасима просто,

нимало не сумњајући кому дајеш. Свима подај за то, што Бог хоће да би свако добио од Његових дарова. Они који примише по нужди, неће бити осуђени, а они који примише притворно подврћиће се суду. А онај, који даје, неће бити крив, јер је испунио службу, какву је добио од Бога, не разбирајући, коме ће дати, коме неће, и испунио је с похвалом пред Богом. И тако чувај ову заповјед као што ти рекох, како би покајање твоје и породице твоје било у простоти и срце се твоје показало чисто и непорочно пред Богом.“

Трећа заповјед говори о том, да треба избјегавати лажи: „Такођер ми је казао пастир“ љуби истину и нека излази из уста твојих свака истина, да би дух, кога је Господ уселио у тијелу том, био истинит пред свијема људима, и да би се прославио Господ, који ти даде дух зато, јер је Бог истинит у свакој ријечи и никакве лажи нема у њему. И ти, који лажу, одбацују Господа и не враћају му залога, кога су добили, а они су добили од Њега духа не лажљива. Ако га они враћају лажљива, то безчасте заповјед Господњу, и постају татима.“ Чувши то, ја сам горко заплакао. Кад пастир виђе моју тугу, рече ми: „што плачеш“? а ја му: „не знаш ли господине, могу ли се спасти“? „Зашто“? запита он. На што ћу му ја рећи: „зато, што никада у животу мом, нисам прозборио ријечи истините, но увијек сам говорио лажљиво и пред свијема издавао лаж за истину и нико ми није протусловио, јер су вјеровали мојој ријечи. Како могу живјети, кад сам тако поступао?“ И он ми рече: „ти судиш добро и право, јер ти је ваљало као слуги Божијем ићи по истини и не сједињавати лукаве савјести с духом истине и не вријеђати Духа Божијег, светог и истинитог. Старај се, да те лажљиве ријечи, које си прије говорио за своје послове, постану праве од даљњих твојих ријечи, ако се ове покажу истинитима. Јер и оне могу постати праве, ако будеш од сада говорио истину, те ако будеш чувао истину, можеш добити живот за се. И свако, ко само послуша заповјед ту и буде ју испуњавао и удаљавао се од лажи — живјеће с Богом.“

Бесједа о васпитању дјеце.

„Знање је свјетлост, знање је моћ,
Учимо браћо дан и ноћ“

Величанствени данашњи празник „Ваведења пресвете Дјеве Марије“ у јерусалимски храм; подејећа нас, како су родитељи пресвете Богородице, колико из родитељске љубави према свом дјетету, толико из синовеке благодарности према Богу, сматрали за прву дужност, да своје дијете што боље однегују и васпитају. Пошто ми родитељи ничим другим боље не можемо, ни љубав своју према дједи, ни благодарност према Богу засвједочити, него ако се постарамо за добро васпитање дјеце своје, то држим, да ће ми приличити ако данас поведем коју ријеч о важном дјелу васпитања.

Васпитање дјеце ваља да нам је свима први и најважнији задатак. Погледајте на земаљске народе, потражите који су то што су однеговали мудре и врле мужеве; што су човјечанству учинили и чине добра помоћу науке и вјештина; што су са земаљском и небеском свјетлошћу просвијетили непросвијећене, и који су сами међу осталијем народима засијали као јасне звијезде, — па ћете виђети, да се само мудри и научени народи удостојеше толико велике славе и части. Само су такви могли имати: Јована Златоуста, Василија Великог, Григорија Богослова, св. Саву — тог' првог' просвјетитеља српског', у опште славне говорнике, научењаке, војсковође, ваљане и честите грађане. Зар мислите да би стара Атина — да није његовала науку — имала онако славне мужеве, као што бијаху: Сократ, Платон, Аристотел и други, па још у оно доба, кад свјетлост христове науке не бјеше обасјала људе? Само из тога можете дознати колико је важна наука и ваљано васпитање.

Да не наводим, да без школа и науке, не може данас ни један народ напредовати; да не говорим опште познату ствар, да и нама Србима у Босни и кршној Херцеговини, нема није на другом мјесту средства, које би нас из мрака незнања извело и за осталијем народима упутило — него у науци, споменућу вам неколико примјера из св. Писма. Још у старом завјету премудри Солон упућује Израиљћане, да своју дјецу васпитају и да им предају науку и знање, па вели: „Нека се прима настава у разуму, у правди, у суду и у свему. Младићима нека се даје наука и знање, да разумију приче и значења ријечи му-

дријех људи и то ће им бити вијенац од милина око главе њихове.“ (гл. 1. ст. 3.) На другом мјесту св. Писма вели се: „Пошитајте за науком, да се Господ не наљути, и да не сврнемо с пута правде.“ Ето драги моји, сам нас Бог преко својијех изабраника у св. Писму, а на много мјеста позива, да се заузмемо, око васпитања и изражења своје дјеце.

Наши стари, и ако су били у врло незгодним приликама, особито су цијенили науку. Они су увијек говорили, да је српска књига жарко сунце, које нас грије све без разлике. Један од тијех рече ми: „Из које куће дјеца полазе у школу, да се уче науци и богоштовању, та је кућа срећна и напредна; јер ту се Бог поштује ту се родитељи и старији слушају и та кућа не заостаје од цркве, од својега лијепог' збора и братинског' договора.“ Вама ће добро бити познати она наша пословица: „ко се у младости не учи, шај се под старости мучи,“ а познато вам је и то, да је сваки човјек, који незна бар читати и писати, слијеп код очију и глух код ушију.

Пошље свега тога лако је разумјети, колико вриједи ваљано изражење и наука, а колико је штетно незнање и неизображење. Е, кад је таква и толика важност од ваљаног' васпитања и науке, онда коме спада у дужност, да се брине о васпитању дјеце и гђе се оно обавља? То припада у првом реду родитељима. Родитељи су већ по природи најближи дједи, којој нико не може учинити толико добра колико они. Јесте л' чули вапај нејаког дјетета; јесте л' чули коме се оно обраћа са: „мати гладан сам?“ А матер? Та она му из својих уста даје и пошљедњу мрвицу. Кад погледаш оца, сједи и пребраја мисли. Бриге га окупиле. Навукао му се густ облак на чело, па без престанка ради и пати — а ради кога? Ради дјеце своје. То све истиче из љубави родитељске према дједи. Који од вас има да не љуби своју дјецу? Који би се међу вама нашао да не би жртвовао све ради своје дјеце? Кога ли срце не боли, кад му је дијете у болести или у којој другој несрећи? Ради тога, што су родитељи најближи дједи, дата им је дужност, да дјецу своју колико тјелесно, толико и душевно негују, да се за њихово здравље старају и да их зарана упуте на стазу врлина. Јест, ал' се у

У том послу тражи знања и вјештине, јер ако тога нема, може се више пута и нехотице основ сваком неваљалству положити. Зар се то зове старање о душевном изражању дјете кад нам н. пр. младеж цркве никад не похађа? Или зове ли се то старање о васпитању кад нам се дјеца не знају Богу молити, а знају проговарати, ружити се и грдити? Зар нема њих много, који још за живота дочекаше од породе својег' покор и срамоту?

Да, домаће васпитање јесте тврд темељ на ком се даље зида. Што се код куће, у дјетињско доба у срце дјечије усади, то не ће никад угинути: „Усадише дрво добро и род његов биће добар; или усадише дрво зло, и род његов зао биће — вели св. Писмо (Мат. гл. 12. ст. 33.). Према свему јасно је, да родитељи у првом реду морају бити васпитатељи своје дјете и да они само имају да руководе домаће васпитање, колико науком, толико више лијепијем примјером својим да дају дјети у свему добар углед.

Васпитање што се у родитељској кући започело, продужава се код нас у нашој српској основној школи. Сви увиђавнији народи, од најстаријих времена па до данас, признавали су, да је дјети као будућим грађанима нужно много више знања, него што су га домаћим васпитањем прибавити могла. За то су и оснивали школе. Али те прве школе и ако су његовале науку, нису одговарале своме задатку, јер нису znale да шире прави морал међу људима; а умно изражање без моралног' подобно је свјетлости без топлоте, или као што св. Писмо каже воћки, која не доноси плода. Тек Хришћанство кад ро је било дати науци прави значај, јер је оно своје школе по примјеру Исуса Христа — тог' највећег' учитеља свога тако удесио, да разум може у њима наћи потребног' знања, срце моралног изражања, а воља пријемљивости, за све што је добро, красно и корисно. Тако треба да су уређене и наше српске школе, које једино могу да васпитају нашу омладину у српско-хришћанском духу. С' тога треба сви и свијем силама да настојимо, никаква труда и средства не штедећи, да ову српску школу одржимо и узвисимо до оног' врхунца, коме она тежи; треба да знамо, да ће нам свака жртва, коју на тај жртвеник принесемо, донијети обилна плода „коко крила.“ Но то ћемо све моћи испунити, ако будемо знали и свагда се сјећали, да су дјеца: чада Божија,

чијена крви Христа Спаситеља, радост анђелима, утјеха родитељима, цвијет људства и државе, а украс царства Божијег'. Сјећајући се свега овога, не ћемо, а и не смјемо занемарити школу, у којој се душевно изражавају „очи наше“ — та невина Српчад. За то вас позивам, да шаљете дјечицу своју у школу, да непрестано настојите да вам се дјеца што боље изражавају и уче; јер доба младости јесте доба сијања, па ако не посијемо временом, слабу ћемо добити жетву; доба младости јесте доба каламљена, па ако не накаламимо младу дивљаку, у старости нам је за то неспособна.

Али ваља и то знати, да није доста дјети само у школу слати, већ треба да ви сами својим лијепијем примјером предходите и идете на руку нашој школи, па онда не ћемо кварити оно, што су дјеца тамо научила. Јер ако н. пр. дјеца буду у школи учила, да треба Бога љубити и поштовати а код куће чују вас како вичете на Бога, на закон и свеце; ако буду у школи учила, да треба у нећељне и празничне дане у цркву ићи и Богу се молити, а ви код куће и не мислите на то, или ако у школи буду учила, да треба у миру и љубави са свакијем живљети, а овамо код куће и у комшилуку виде злобу и освету, убијство, краду, проговору и свађу — онда се не надајмо да ће нам школа учинити од дјете оно, што треба да учини. Треба дакле сви заједно да помажемо школу и васпитање и то: *училиши наше дјете нека живо пријому око истинитих наставе и васпитања, родитељи нека то пошломогну и уваже, а свештеници ће прискочити у помоћ и кући и школи.*

Но може ме ко од вас др. сл. запитати, откуда је то, да од најбољијех родитеља постају врло често неваљала дјеца? Откуда бива да се и поред најизвренијих школа код младежи опажају свакојаке непристојности и неваљалство? Ово је на жалост истина која се не да порећи. Али ваља знати, да је томе узрок друштво, које великог' да не речем пресудног' значења на васпитање дјете има. Многи од родитеља шаље дијете у школу, па чим му научи читати и писати, он га у свакојако друштво спрема. Кад некога од тијех запитате за што и даље не шаље дијете у школу, он ће вам с' поносом да одговори: „доста му је науке, научио је више него што му отац зна“. Други опет овако се хвали: „моје дијете у свакој књизи зна читати. Само је л' што на-

писано оно ти сипа као из рукава.“ Ријетко ће коме пасти на памет да је основно знање мало за човјека; ријетко ће се ко сјетити, да не треба „*плесни кошац као и ошац*“, него да треба нешто више знати, а то се не може да постигне без већих школа. За то треба да све силе употребљавамо, те дјецу у повеће школе, као што су: правничке, гимназије богословије, учитељске, земљедјелске школе и т. д. шаљемо. То ће нам само помоћи да се извучемо из овог' мрака незнања и да пођемо за осталијем напредним народима. Само ћемо се на тај начин у овом вијеку, кад је перо замјенило мач а знање снагу, — моћи одржати на лицу земље.

Сви ви знате да би ми особито вољели и да би се могли поносити, кад би нам од наше рођене дјеце постојали: добри свештеници, учитељи, судци и други чиновници. Али узалуд нам жеља, ми би све шћели, али ништа на срједи немамо. Све су то „пришелци“, које једино можемо помоћу науке замијенити.

У осталому данашњем свијету има доста покварености и изопачености и у њему владају доста свакојаки неваљалства, спојена са глупошћу и суровошћу, што на млађана срца дјечија као отровна зараза штетно упливеше. Према томе реците ми др. сл., коме је потребан добар и вјеран вођ, као дјецу у младим годинама, у годинама незнања и неискуства, а у овом вијеку када порок ружама и смиљем застире пропаст у коју нерасудно многи падају; сад, велим, када смо окружени свакојаким неваљалцима, који сву своју снагу употребљују, да наведу млада и неискусна срца дјечија на своје замке? Највештији морепловци имају доста труда да очувају себе и бродове своје у тренутку кад се подигну таласи морски. Како ће се да сачувају од свакојаких порока дјеца, која на малом чуну безбрижно плове по узбрканом мору и на крају понора дријемају као у колијевци материној?! Заиста, није ником као дјецу потребан чувар. Нико их од буре овога свијета не може сачувати као родитељи. За то вам препоручујем, да своју дјецу добро чувате од хрђавог' и поквареног' друштва, да добро мотрите с' ким вам се подмладак дружи; јер: „*На млађима свијет остаје*“ — вели српска пословица.

Ја се овђе, мили моји, нећу упуштати, да говорим о појединим врлинама, које смо дужни

у њежна срца те млађане дјечице усађивати; не ћу да говорим ни о поједишим гријеховима од којих смо их дужни чувати, јер би ме то далеко одвело, него вас са овога светог' мјеста позивам: О поштовани родољуби српске младежи, особито ви премили очеви и матере млађане Српчади! ја вас у име св. православне цркве и предрагог ми Српства најпонижније молим. Постарајте се што сте више у стању, да у свакој прилици улијете у душе и срца своје дјечице ватрену љубав према милом народу својем' и св. прав. вјери, на нека обоје пазе, чувају и љубе као највећу светињу овога свијета

Ви матере учите те млађане Српкињице — шћери своје на скромност и пристојност, на раденост и штедњу. Не допуштајте им, да скупоцјено вријеме младости своје проводе у облачењу и кићењу, у бијелењу и руменењу и другијем беспослицама, већ их навикавајте свему ономе, што ће им у будућем животу од пријеке потребе бити. Особито пазите на скромност и стид — то највеће благо, што га мати својој шћери дати може. Само стидљава шћер прима лијеп благослов на вијенцу од своје, матере, а без стида не зна она што мајка говори: „*Бој се Бога па мужа.*“ Ако их тако у младости научите, онда ће нам од малих дјевојчица постати временом матере, које ће као и Јевросима свјетовати сина: „*Боље ти је изгубити главу, него своју огрјешити душу.*“

Тако очеви и матере васпитајте синове и шћери своје. Оно што им у младости усадите у срца, остаће им и у старости, јер је свети Сава казао: „*Блажена ријеч у срце усађена никад не ће увенути, него расте, процвјетава и доноси стотруки плод у царству божијем.*“ Ако их оставите без васпитања, оставилисте их без благородног осјећања, које им оно у срца и душе усађује; ако их оставите у мраку незнања, сами ћете плакати над њима, јер ћете их гледати како су живи тјелом а мртви духом.

Ако на све поменуто будемо пазили и своју дјецу ваљано васпитали, онда ће нама премила дјечица кад у школу пођу ваљана и честити бити, добро учити а лијено се владати; ако тако будемо радили, онда ће наши синови кад већ буду сваку племениту жртву у корсет вјере, народности и отаџбине учинити. Само на тај начин

и испросиће нам св. Богородица од Бога благослов,
а ми ћемо допринијети, да нам дјеца добро на-
предују родитаљима на радост, школи на понос
а свом народу на корист. — Амин.

Говорио у Рељеву приликом практичног
вјежбања.

Јосиф Кочовић
свршени богословац.

У славу Симе Милутиновића, Сарајлије срп. пјесника и јунака.

(Говорио приликом стогодишњице рођења му на бесједи, 4. октобра, 1891. год. г. Мита Ст.
Љицин, тајник српског пјевачког друштва „Слоге“ у Сарајеву.)

Ми падосмо, истина је света,
Ми падосмо — прије пет сто љета,
Знате браћо, Косово је било
Те нам царство наше разорило,
Наше царство, наше уживање,
Уживање у слободи златној.
Имадосмо свега изобиља:
И господства и богаства пушта,
Имадосмо цара и краљева,
И по избор војевода славних,
Све синова од Србинске мајке,
Све листића од српских гора...
А цркве нам и светиње друге
Манастири и храмови свети.
Ресили су земље на окол,
Наше земље, чаром обасуте
И дивотом природе нам дивне,
Било морем, јадранским морем,
Ил' горама цвјећем окићеним,
А на које ишо јунак силни,
А на вранцу, б'јесноме ђогату
Вас у злату, рука окићена,
На прету му соко птица сива
Да он лови, витештвом се дичи,
Да с' братими с равјолом вилом
Да с' поноси међ поносним свима,
Е и Србин витезова има! —
Наше земље, наше земље свете,
Пошкропјене Божијом милотом
Украшене ливадама красним
И пољанам' и брдима силним
Ресиле су цркве православне;
А крај ових са торњева б'јелих...
Разл'јего се — у душе је дино,
Разл'јего се — срца покрећао,
Разл'јего се — слабе уздизао,
Разл'јего се — Србе узносио...
Звук божанствен умилније звона
Позивајућ' на молитву в'јерне

Вјерна чеда цркве православне
Те Христове највјерније љубе.
У црквама орила се пјесма
Ал' пјеваху да у Бога нађу
Наше моме и наше нам мајке,
Наша браћа и ђедови наши,
Ал' пјеваху пјесме православне!
Узносећи у небеса горе,
У небеса светог Саве славу,
Саве, браћо, Неманића Растка
Најдивнијег у дивнијем цв'јетка,
А из врта племенскога царског,
Да дивнијег још не бјеше, браћо,
Од кад Божје, Србе је створио!

Имадосмо свега изобиља:
Л'јепе среће, бож'јег благослова,
И јунака, на претек, од славе, —
Витезова узор-родољуба,
Бјесмо звани за велика дјела,
А позвани да будемо силни,
Бјесмо звани а дорасли давно
Што требало, да се прославимо,
Што требало, да будемо јаки
Да к'о народ наше расправљамо,
Наше ствари без туђег уплива,
Што требало све то имадосмо...
Ал' неслога, да је Бог убије!
Разапне нам своја црна крила...
Наста брука и грдило свуда
Срб на Срба осветом је есако,
Срб Србину ногу подметао
Срб Србина у невољу бацо
Од Србина Србин бјежати је мор'о.
А кад дође Османлија љути
И на наша он закуца врата,
Затече нас кржаве, несложне
Омражене а и ослабљене,
Па завика Османлија љути:
„Хај Лазаре, да д'јелимо царство!

„Јали моје, јали било твоје,
„Тек цароват један од нас двоје!“
И српска се сакупила војека...
На Косово долећеше Турци,
На Косову скупише се Срби
А боре се браћо, к'о јунаци
А боре се Срби бесмртници!
Али сила кад се силом удри
Слабија ће прије да подлегне...
Па још кад се издајство уплете
Онда црна неслога запоје
Јер је њојзи по жељи испало.
И на пољу, на Косову равну
Подлегосмо већој, браћо, сили
Подлегосмо јер бисмо издани
И падосмо — истина је света
И падосмо — прије пет сто љета
Ал' јуначки, ал' витешки — знајте.

*

И настаде црно доба . . .
Ко би муке све да поје,
Сносио их све од тада
Тужни Србин — патник што је?
Свом удесу сам остављен,
Без утјехе, без помоћи
Лутао је, пиштио је
У тој црној, тамној ноћи.
Србин бјеше богат, славан,
А сад б'један нема ништа
У том јаду непроболном,
У данима вјечних мука,
Страшних суза и јаука
Ко ће више, да га спаси,
Да му сузу барем брише?
Кад издише, кад пропада,
Ко то за њег мари више?

Ах та има неко браћо,
Да му вида ране љуте,
Из тавнина, да га води
На слободе златне путе.
Има неко те судбином
Србиновом ипак равна,
Има пјесма гусларева
Ах и вјера православна!
Код огњишта старац сио
Прихватио то гудало,
Око старца мушко, женско
На околу посједало,
Пјева старац, гласом дрхће,

Пјева старац земан клети,
Па у пјесми у прошлост нам
Свету прошлост пјесмом лети.
Хај, позива он Душане,
Обилиће, Југовиће,
Хај, позива бесмртнике
И Топлице, Косанчиће.
Хај спомиње цркве дивне,
Манастире, жртвенике,
И робовма прича српске
Слављенике, бесмртнике.
Пјева старац, слушају га
Жене, момци, дјеца људи,
И сви плачу и у свима
Родољубље то се буди . . .
Буди им се понос стари,
За старином жеља нова,
И на ноге скачу Срби,
Да се лише тих окова.
Заигра се крвно коло
Крвно коло крвних дана,
Од српскијех див-јунака
Окрутника и тирјана.
И тако се то продужи,
До коначне борбе данка,
До онога браћо, силног
Код Тополе хај, устанка!

*

Е, ал сад су доба нова
Ново траже, ново ишту,
На олтару српске игре
На крвавом разбојишту.
Требало је нових људи,
И од ума и од слова,
Требало је родољуба
А на перу витезова:
Да нам свијету славу кажу,
Нека знаде, да смо живи
Нашој борби и јунаштву
Да се чуди, да се диви.
„Варвари сте! свјет је клицо,
„Незналице и дивљаци“
Ко? па Срби, у просвјети
Од њих барем в'јек прваци.
Требало је женијалних,
Из вилинског, људи, кола
Српском роду требало је
Сад пјесника-апостола!
Требало је учитеља,
Да просвјете воде мети,

Да нас једном мрак незнања,
Мрак безумља мене клетни.
Требало је — а Бог добри
Своје вјерне не остави,
Е он хоће, да се Србин
Својој старој врати слави.

*

На убавој гори, изнад Сарајева
Скупише се дивне из горице виле,
Скупише се ћерке, што су их људски
Осјећаји лаки и маште створиле.
Златна им коса а једре им груди,
Бисерне очи, а бијело тијело
И рајско би чедо блаженством занјело.
Скупише се виле коло да играју
На врх да поје Требевића горе,
Да пјесме поје и Србина тјеше
У борби им сокола-пјесника створе,
Да духом у њежне надахну груди,
То српче мало, Милутиновић Сима
Што у Сарај граду Анђелија мајка
На српским доји га тим преима.
На криоцу своје љуљају га виле,
Ловором главу ките му оне,
Да пјесник буде, да мртво диже,
А буди Србе успаване, боне,
Да јунак буде за Српство се бори
У срцу да носи он Бога свога,
Да апостол буде, да буде пророк
Милутиновић рода Србинекога.

И све он то бјеше, слава му блиста,
Душа му била српска и чиста.
Родољубља жаром у лиру је дирио..
Народу своје сузе отиро,
Пјевао пјесне јуначке, силне,
Пјевао пјесне њежне, умилне..
Пјевао пјесне, славио јунаке,
Српске нам борце, српске горштаке
„Србијанку“ створи и славом се кити
И та ће слава вјечна му бити.
У бојак је ишо да се бије,
Ђаволма Српства да крвцу лије,
Пером у руци славу је теко
Сабљом у руци срце витешко
Ловор је брао, Сарајлија Сима
И с тога браћо, нама потомцима:
Нек буде на дику и нек се ори
По српској земљи пољу и гори
„Слава ти Србине, јуначе врли
„Пјесниче, Симо, Србе неумрли!!!
Нека се ори — и нек се чује
Да Србин Симу хоће да шутије,
И да му кличе: „бесмртни пјесниче“,
Слава ти вјечна у Српству сјала
Спомен се твоја у њој оковала
И нек се ори — гдје е' српски збори
Србињска гдје душа дише права
Милутиновић Симо: слава и слава!

„Напредак.“

Босанска црква за вријеме краљева.

По домаћим и страним изворима, пише **Монах Генадија**.

Које до сад читао овај чланак тај је и увидио да је тек малена расправица конплирирана фактима и цитатима западних историчара, а није и не може бити, дијатриба као што су ми неки главати и баш најглаватији мјеродавњаци хтјели да поруче.

Изнио сам конпликације славних историчара католика, а што су они сами себе, својим сопственим ријечима, дубитацнозом тенденцијом парфинирали, ја ваљда ни сам крив. Не могу ни бити, јер што сам

био скептичан па ни рачуне салдирао, на то ме је сам мој монашки позив навео, а и драга ми је истина . . .

Па нека ми се и замјера да сам че-пркао и из свега грла у некаком ентузијазму алтерацнозно запомагао и главатим археолозима рустикално *jacta est alea* довикнуо; нек ми се замјера опет велим, ал нек ми се и докаже да није *fait accompli*: да *Босанска црква и вјера Босанска* у Херцег Босни, није била црква и вјера *право-славна*.

Ни на уму ми није да дезавуирањем апстрахирам Богумиле, већ кажем: имали ауторитета, те дакле нису били оно, што се од њих створило.

Босанска црква за вријеме краљева није их ни штитила, нит им је моћ редуцирала, а за то: што ју никад нису ни имали.

Стогодишњи старац Гујић у селу Дривуши код Згошћа, причао ми је наслеђено предање: да су стећци на црквини згошћанској још онда намјештени кад је свети Сава зидао по Босни манастире. Једном се светитељ завадио са првим до цара војводом, а то је било још онда, кад је *Кулин-баша* био пророк у царевом двору. Онда он због те свађе оде из Босне а Бог за то покара и војводе и цара Неманића, па им земљу напуни морским Бусунима, а то су били људи са једним оком у глави. За годину за двије ти се Бусуни у цареву земљи тако осиле да су се ругали и самом цару и пљували му на часни крст на трапези његовој. Мало по мало, па они почну пријетити и цареву војсци, па да би се оказали и рат приметили, почну чинити свакојаке пакости народу. Тако су им и мртве из гробова вадили, а крстове им у брашно ступавали па нејач нагонили да од тог камена крув једу. Онда цар нареди: да се на гробове наваљују велики стећци и мрамори и толики да их бусуни не могу одваљати. И кад невјерници видеше да им се доскочило, они се поплаше веће још лукавости, па једне ноћи опет одселе преко мора, а свети Сава се опет врати да начини ред у цареву земљи.

Тако старац Гујић из села Дривуше приповједа, а његово предање подударно се са предањем херцеговачким, које је прије неке године у „Босанској Вили“ изнијето: „Херцеговци око Невесиња причају да

да су у стара времена биле неке „Матаруге“ у земљи ал да се листом сами иселили.“ Г. *Сава митрополит* опет је слушао да народ те средновјечне заблудаче назива „Бабунима“ а тај назив од *Гујићевих* „Бусуна“ није много различан. И у околини прозорској традиција спомиње „Матаруге“: да су живили по пећинама и кршевитим косама и тамо нову вјеру проповједали, али да им науку није нико слушао, јер по њој нису се родитељи почитовали, а цркве су се хулиле.

Предање је ето не поуздано, јер је блиједо и збркано. Дуге су га године извјештале. Ал ја сваког увјеравам да би вјешт испитивач много више сазнао, само кад неби жалио трошка да сву Херцег-Босну у накрет прође.

Није дакле истина да народ ништа незна о Богомилима. Традиција спомиње да су били напунили земљу ал да се нису користили својим проповједањем. Кроз толико вјекова предање је ето сачувало да их је било и да су се брзо иселили, а то је и исторична истина.

Па нека сва научена и главата господода ово предање, ма и на појетичном камењу дестилирају, есенција ће му опет бити: устмени аргуменат који је у најстарије доба у колибе сељачке унесен па од уста до уста, као на повељи, до данашњег дана сачуван. Прохтел се опет коме да прави нове рачуне, нека их мултиплицирају и са самим децималима, опет ће им се сума збркати, јер сви математичари, који су до сад ил читали ил сими записали да народ о Богомилима ништа незна, нека се одиштају у Дривушу до поштене задруге Гујићеве, па ће онда видети да се из запећа не рачуна.

Срећнији од мене, у кога је цеп дубљи, може још и од Јаничких Турака много дознати, јер у мене не бјеше више до ли завезан пут за Ускопље и Прозор.

И у цамији Јаничкој мора бити узиданих каменова са старинским записима, јер веле: „шта бих од тога да знам шта су власи записали“.

Ја сам дакле нашао да народ спомиње Богумиле, и то да су само кратко вријеме у Босни били, и за времена *светога Саве*, а и историја их први пут спомиње на свршетку XII. вјека. Мала разлика је што је ту и *бан Кулин* умјешан.

По томе народном предању; по историчном слагању; и по тенденциозним каснијим измишљотинама католичких фратара, ја овако изводим: *Богумили ни четвртину XIII. вјека у Босни нису пробавили*. А то ћу и доказати.

Да ли су у први мах као православни сматрани, и ако су, узрок је што су из сјеверне Македоније преко Србије долазили, и то баш у оно доба специфичне Босне, 1190. године, кад су јој се прво-свештеници примитивно дједом називали, а кад су на најнижем ступњу теолошком били.

Неразумљиво нам је, од куд тако оригиналан назив арихенископски, кад су га Богумили већ затекли, ал по ондашњим односима народним, није баш то име ни нејасно, као што ми у овом помодном вјеку мислимо.

Народни дједа није ни мого нико други бити доли изабран и обљубљен архипастир. Та дједство и обично у породичним задругама дочекати, то је била (а и сад је) част, јер је особито љубљен и поштован од цијеле куће, а дјед цијелога народа бити, то је и част и повјерење и љубав народна.

Јел' тако обљубљеног дједу народног још и срећа послужила да буде обљубљенији међу обљубљенима, мудрији међу мудрима, и популарнији међу популарнима онда је позиван у дворе владачеве, па признават највећим признањем, доживот-

ним „гостом“ владаочевим и народним. Тако су у Босни награђивани српски архипастири, љубављу и волењем, и не ограниченим повјерењем и аукторитетом. Такoви *дједа-гости* управљао је као владаоц црквом из владачевог двора.¹⁾

И да тај назив нису Богумили до-нијели и да гост није био архијереј јеретички, одбијам и са тиме: што се и у Руској историји, при дворовима руским спомиње достојанство *госта*, којим су дворски свећеници у средњем вијеку одликовани,²⁾ а у Бугарској и дан данас у неким крајевима народ зове епископа дједом.³⁾

Да Богумили нису дуго у Херцег-Босни боравили и своја дуалистична начела проповједали, репресирам са тим: што од толиких папских конфлаграција ми опет имамо колико-толико сачуваних споменика и старина српских а богумилске ни од заклетве. Неби био логичан кад би се сложио са онима који вичу да су богумилске молитвене књиге све у конфлаграцијама пропале, јер ме збуњује разглашена рукописна књига, у којој се слова *написаше штъ рѹкы Хкалы крѣтънѣнина 1404. године*, а која је нађена у Болоњској библиотеци.

У ту књигу преписао је *Хвал християнини* одломке из Новог Завјета, а преписао их је за *војводу Хрвоју*. Преписао је дакле Нови Завјет који дуалистична секта није смјела ни у руке узети, а камо ли да га препише и то са онаком религиозном стрпљивошћу, каку је у марљивој вјештини *Хвал-християнини* засвједочио.

Је ли дакле и овај једини нађен споменик богомилски, заиста богомилски? Није.

То је књига православног српског калуђера, коју су свети оци, и неслутећи

1) Вечернал Луна. VI. 560. В. Москва 1809.

2) Български днь XXX. 1862.

3) Устројство Рускал историа. 84.

како ће их послје стотине година компромитовати, коју су у Италији као јеретички аргуменат у Болоњску библиотеку смјестили. . . .

Од Богумила дакле ни гласа ни трага нигдје у Босни!

Никаквог писаног спомена, никаквог факта нема за то, што су они само кратко вријеме пробавили у овој земљи, можда ни четвртину вјека, и то све сама неука спротиња, па који нису ни за себе ни за своја вјерска начела ништа привређивали.

И тако не организирали, обезглављени, сале се и изсељавају у францеска „широка поља“, да тамо утврде своју вјерску задругу и далеко од својих гониоца заснују аскетне зборнице, па — можда — и свога аскетичног цара од Бога измоле.

Па добро су и промозгали гдје ће им се јеретизам највише кроз прете гледати, јер католичка Францеска неслушајући баш много папске диктације, пустила је пове насељенике да вјерују ако им се прохте и у бјелог међеда, само да буду врједни грађани и вјерни новој отаџбини.

Те нововјерске дошљаке који су у Италији називани Манихеји, прозваше Францези *Павлиганима*, а оне који се у Босни називали Богумили, окрестише правим именом њихове народности, прозваше их *Бугарима*.¹⁾ А није ни то без значаја.

Францеска је добро знала за богате босанске солне и сребрне мајдане; знала за велики трговачки промет са републиком Дубровачком; па и краљевина босанска била је моћна, јер је допирала чак преко Корчуланских и Брачких острова. Босна

је била и чувена и виђена, па Францезима ни на крај памети, да придонле јеретике из Босне назове Бошњацима.

Зар и то није свједоџба да Богумили изсељени из Босне, нису као Бошњаци оставили ову земљу?

Да су Богумили само један вијек (а не више од три вијека како се доказује) провели у нашој отаџбини, они би се са правом изједначили са нашим предцима, па се називали Бошњацима, ал ето они тога права нису имали, јер се проскитани кроз Србију и Босну називају опет оним што су.

Мој темпераменат незна за блазировањцију и флегму, а са стране ми се поручује: да сам дијатрибно верциро и рустикално као неопрезан игноранта *jacta est alea*, главатој господи, и баш најглаватијим индивидуама, довикнуо.

Па и куда би даље?

Које год пажљиво читао ову коншилацију, (и ако има доста штампарски погрјешака) тај се и увјерио, да сам на историчним податцима доказано: да се *православна црква наша називала јеретичком и богумилском*.

Тако дакле остаје не оборими доказ да је:

1. Црква *колинска* и *квери колинска*, била црква и вјера православна;

2. Стећци, машети и мрамори, који се налазе широм наше драге Херцег-Босне: надгробни су споменици православни, још од *Кулина бана* и несрећног *краља Стевана*.

Tertium non datur — никад га неће бити.

¹⁾ Darini: Bongres l' France. 32.

Неђеља православља у Русији.

(Бацане анатеме.)

Ако ми славно уредништво уступи мјеста у цијењеном свом листу, прије нег проговорим коју о значају празновања „Неђеље Православља“ — пустићу се у мало шири колосјек црквеног живота у првом времену христијанства и христијанизације народа.

Од како се је Христијанство појавило, као велика свјетско-историска сила, да препороди унутрашњу слабост поквареног свијета, цијелим својим током преставља нам једну широку свјетско-историјску драму, у којој се поглавито скромна, подигнута у малешном градићу Палестине, идеја, са силним начелом, које првенствоваше у читавом свијету такмачи.

Ово посљедње најбоље би поздрављено у класицизму грчко-римског свијета, гдје доби највећи изглед и најчаробнију љепоту у блистајућим производима искуства и литературе, особито пак, у вјештачком култу многобоштва.

У грчко-римском свијету слобода људска рашири се у највећем свом маху, култура достиже врхунац савршенства, појезија, добивши највећу своју утаначеност и гинкост језика, разлијегаше најслађе гласове; философске мисли уздицаху се чак до неба, — ма да не погађаху прави правац и смисао. Некропољ грчки, подобан Израилском Синају, кићаше се разним статуама Фидија и других знаменитих грчких вајара; многобројни незнабожачки храмови од злата и слонове кости у свемогућим облицима ресаху сваку грчку улицу, као год и на западу у Риму, престављени у таквој боји, да човјека посматрача подузимаше читав рој разних слика и успомена по сцени уображења у незнабожачком свијету.

Но, поред све те високе славе и савршенства класичног генија, мирна идеја, рођена у маленом градићу Палестине, препороди читав свијет тадашњи, разочара га у његовом философском погледу, који га бјеше довео до очајања, доведе га до самосазнања да: у најљепшој пластичној љепоти и ступњу културе може се наћи велика бездна разврата и трулеж крајње безнаравствености и учине му, да простим дјечијим срцем подигне главу своју к небу.

Гласу небесном: „*кад личк предана гдѣ ѿцѣль моникъ*“, сво човјечанство, које имађаше у себи што-год узвишеног, изађе на сусрет и преклони

своја кољена пред евангелијем. Јерусалимски васпитаник, велики проповједник Христијанства и апостол народа, Павле, налазећи се под плавим небесним сводом, величанственијем и странијем храмом од икаквог, којег машта и рука људска направити може, поред свега тога, што признаваше високи полет појетичног надахнућа генија древности: освијетљен блијеском врховног идејала, а широким духовним хоризонтом и познавањем незнабожачког живота — не занесе се ни силним спољним споменцима, ни славом умне филозофије, већ првим мудрацима тог класичног незнабожачког свијета, откри њихова жалосна заблуђења, јер на сваком мјесту могаше срести пријеступ заповједи синајског закога „*ни юткори не љ кдлри*“, те им доказиваше: у колико духовно благо надмашује чулна задовољства и у колико живот Спаситеља надмашује њихове измишљене богове, живот оног Бога, који силом своје ријечи може претворити у хљеб камење и пустиње.

Башта која напајаше свијет дивним мирисом божанствене науке, дом Божији — црква, у првом зачетку свом бјеше доста горке судбине, док се не ороси крвљу мученика — Исуса Христа, која запечати вјеру истину у свемогућег Бога, посље чега потече читава ријека крви његових ученика — апостола и њихових посљедоваоца; али истинита наука, праћена силом проповједи св. апостола, с њиховим широким умним погледима, гвозденом енергијом и вољом, учине, те се христијанска црква рашири по читавом свијету, постаде уточиштем сваком, који жедан бијаше живе и истините науке, у којој потиштено сиромаше и утјехе налазаше објеручним примањем у њена материнска њедра.

Но, ако се обратимо страницима њене историје, видјећемо, да на богатој тврдој основи тек што бјеше спољне процвјетала, у самој унутрашњости њеној указиваху се неплодна рстења: трње и плијеве, посијано рукама непријатеља њених; — јавише се јереси и расколи, који опет изазваше црквену борбу. Вјерни служитељи њеног олтару опојени символом крста и вјере, тим силним непријатељима изађоше бодро на сусрет, пролијеваху своју крв, кидаху им се руке и језици, излагаху се смрти, тешким мукама и заточењима, док најзад опет, не гледајући на дреску непри-

јатељску руку, којој диктоваше прости оприорни разум човјечији, права истинита свјетлост христове науке обасја православну цркву и ако сваки догмат и установа њена не би прије усвојен, него што се ороси крвљу мученика.

Међу унутрашње рушиоце мира и јединства црквеног спадају јеретици, противни поштовању св. икона, сигурно с тога, што — ослањајући се погрешно на синајску заповјед: „ни коткори икѣ кулири, ни клакигш подокиа“ . . . не знадијаху, да се то односи оним старим киповима и ликовима који служише оруђем и помоћним средством идолопоклонству и разним пороцима. Па и сама ријеч исте заповједи „клакигш“ значи: да не постоји свако „подокиа“, већ само оно, које је достојно а такви су свети ликови, који престављају чисте одзиве унутрашње красоте, т. ј. дара Божијег оног лица, које дотични лик преставља.

Првим противником св. икона појавио се византијски цар Лав III. Исавријанац (716-842.) Па и патријарх византијски, Јован Граматик, (Анније), с којим се првоучитељ славенски Кирил-Константин препирао и умукнуо га, у толико се је противио, да је наредио побацати из свију цркава иконе, а неког свог свештеника примора, да извади очи икони, која је престављала лик светитеља, не гледајући на то, што је прије тога био ревностни поштовалац истих. Сљедоваше трагу оца и син Лава III. Константин Копроним, али благочестива жена његова Јерина сазове II. Никејски сабор, који прокуне противнике св. икона и тим се неко вријеме мир црквени поврати, но тај мир тек онда ухвати дубоког корјена и јаког основа, када царица Теодора на сабору Цариградском (842.) утврди поштоване св. икона и баца анатему на све противнике њихове.

Успомене ради и сјећања побједи црквене над њеним нецријатељима, православна црква у Русији сваке године прве неђеље великог поста „неђеље православља“ наглашује анатему како на противнике св. вјере, тако и на све оне, који не чувају и не држе св. предања и установе цркве. Интересујући се овим значајним историј-

ским догађајем, с нестрпљењем сам очекивао тај свечани дан, да очевидац будем у каквој се форми то практикује. Тек што се 10. марта отргох из крила морфеја и случајно погледам кроз прозор, — виђех ње гомилама врвљаше побожног народа руског, почињући од маленог дјетенца, којег мати при грудима носаше, па до сиједог изнемоглог старца — у пространи „исакијевски сабор“ на службу Божју. Опремим се брже боље, те право у сабор, кад имам шта виђети: игла не би на земљу пала од масе народа, који бјеше прекрило читаву цркву.

Службу Божју одслужеше више епископа у припомоћ многобројног свештенства, иза чега сљедоваше свечано наглашење анатеме. На сред цркве појавише се три митрополита, међу којима дивота бијаше погледати 93 годишњег првјенствујућег сиједог Исидора, уз припомоћ трију архијепскопа, 5 епископа, више архимандрита и небројеног свештенства. Протођакон, попевши се на узвишено мјесто на сред цркве, јаким тоном прочита символ вјере, за тим преброји сва лажна учења, посљедовачи који се одлучују од цркве с ријечима „да кудитъ на нхъ анатема“, заштитницима вјере пожелио се је „вјечни спомен.“

Ето тако и у наше дане продужило се је бацање старе анатеме, која служи као онај печат који чини преграду између неправославних и друштва вјерних синова црквених и то дотле, док се и они не покају и у крило њено поврате.

Тада ће се царство славе састојати све из самих вјерних чланова цркве, молитва и побожно размишљање престављаће фокусе, свега живота, на лазурном чистом небесном своду зачуће се анђелски хор, који прославља Творца, а ми смртни подједнако осјетићемо да — нек ми буде дозвољено изразити се ријечима великог генија. „Сам Отац посред буре, која омрачава овај свијет управља десницом својом и муњом и громом од чијег се покрета тресе сва земља, разбјежавају се звјерови и срца свију смртних ужасом се обумљу.“

Лазар Т. Перовић Херцеговац,

студент д. академије.

Неколике старине.

Пошље дужег времена једва сам успјео, да прегледам неке „породичне успомене“ почившег игумана манастира Бање — Дионисија Врањешевећа. (О овом је нешто споменуто у Шематизму Дабро-Босанске митрополије, од године 1883.) — Међу тијем „породичним успоменама“ — овако их породица игумана Дионисија и данас зове — нашао сам неке утвари црвене, које неизостано треба на свијет изнијети, како због њихове светиње, тако и због дрвености њихове.

Међу осталим — мање важним утварима, најважније су ове:

1) **Антиминс**, који осим записа на њему — својим садањим обликом показује дрвеност. Антиминс овај начињен је од ћетенова платна. Околу је опшивен зеленом свиленом материјом, али свакако доцније. На десној страни, за 22. с. м. опшивен је модром свиленом материјом (крпљен). На лијевој пак страни при самом врху, а и мало ниже од овог отцијецљен је по један комадић. Иначе и по осталој површини подарен је на неколика мјеста.

Ширина овог антиминса износи 47 с. м., а дужина 55.5 с. м., без опшитка околу.

Слике, а тако исто и слова изгледа, као да су пресована; а рађене су на неким мјестима црвеном а на неким црном бојом (фарбом).

На средини антиминса, од дна па до врха насликан је крст, врло лијепо израђен са црвеном и црном бојом. Но осим великог крста на средини, налази се на горњем дијелу великог крста још један мањи, а тако исто и на доњем дијелу опет један мањи крст. На крсту није изображено распеће Христово, него само на средњем — великом крсту налази се доста

велики вијенац. Преко крста с десне стране прислоњено је коцље, а с лијеве стране трска са губом (сунђером) на врху трске.

На врху крста стоји црним словима написато; $\text{in.} \text{ci.}$ Мало пониже од овог натписа, а с десне стране написато је црвеним словима: cf. , а с лијеве стране: ca. — Испод cf. , а мало на десно стоје црно исписата слова: ESD. , с лијеве пак стране: C. K. X. — Даље, у угловима средњег крста написато је доста великим словима IG (горе у десном углу), XE (горе у лијевом углу), NI (доље и десном углу), KA (доље у лијевом углу). — Према словима: IG с десне стране коцља, написато је великим словима; E. , а испод овога: PI. , с лијеве стране: X. , а под овијем: B. — На угловима доњег (малог) крста исписата су слова црвено, и то: у горњем десном углу MI. , у лијевом пак TB. , с обје доње стране стоји PII. написато.

С десне стране, а мало ниже средњег великог крста, — управ према малом доњем крсту, налази се насликан дискос са звјездицом. На дискасу изображен је Исус Христос као младенац. На горњој десној страни дискаса написато је црвеним словима: IN. , према овијем: XE. , доље: TM и gnic. Околу дискаса, међу кружним периферијама исписате су црвеним словима ријечи, којима је Господ Исус Христос установио тајну св. причешћа: † прѣимѣте идѣте се ист тѣлѣ моѣ еже закѣн домѣише и закѣн многѣи кѣ. — На лијевој страни крста насликана је чаша, испод које црвеним словима пише: стѣла чѣша. Околу, као и око дискаса написато је опет црвеним словима: † пѣте ш ше не ест крѣкѣ моѣ нокаѣго закѣта еже закѣн изликѣмаи и зак мног:

У угловима антиминса насликана су четири јеванђељска знака. Горе у десном углу насликано је лице човјека са књигом.

Натпис гласи: МΘ израђен је са црном фарбом, а тако исто и слика човјека, као и остале. — На лијевој страни горе, израђен је други јеванђелски знак — лав, такође са књигом, и натпис гласи: ІСΩ. — Трећи јеванђелски знак теляц, који се налази у доњем десном углу и обиљежен је словима: ΜΚ. — Четврти јеванђелски знак — орао, обиљежен је: ΜϠ, а налази се у доњем лиjevом углу. — Но овђе су се поткрале неке погрјешке. Тако, код јев. знака лава, стоји написато ІСΩ (Јован) а треба да стоји Марко. Код јев. знака орла, написато је ΜϠ (Марко), а треба да стоји Јован. Дочим јеванђелеки знаци човјек и теляц, добро су забиљежени.

Уз ове јеванђелске знаке исписата је анђеоска пјесма и то: уз знак лава написато је: † покѣдиѡ пѣи. поѡица.; код знака орла: κλιкициа.; даље, код знака теляца: κзыи-κљоциа., а код знака човјека: и глаголюциа. —

И овђе су се увукле погрјешке, јер, мјесто да орао портѣ, означено је код лава; мјесто да лав кзыкарѣ, означено је теляц; доље да теляц копѣтѣ, означено је орао. Разумије се да би требало најприје да дође: поѡицѣ, копѡицѣ, кзыкљоци и глаголюци.

Исте овакве погрјешке налазе се и на антиминеу у ратковачкој цркви, кога је (т. ј. антимине) описивао Хаџи М. А. Попадић свештеник. Тамо се каже: „Над Матеом потписује: „покѣдиѡ пѣиѡ поѡицѣ,“ — мјесто: и глаголюци, — „Μαρκοι κопиоци, мјесто кзыкљоци, — „Луком кзыкљоци,“ мјесто копѡицѣ, „и Јоаном глаголюци,“ мјесто поѡицѣ; јер човјек глаголетѣ а не орао. (Босанско-Херц. Источник, свеска II. 1890. год.)

Најглавнији је пак натпис около антиминса, који почиње у горњем десном углу и идући све около, сврћује се на истом мјесту. Од ријечи до ријечи гласи овако: † сын (ка)тъи (дрв. словима), и к(о)ж(е)тк(е)њи, жрѣтѣк(е)нѡиѣ (прим. словима), прикл(и)ж(е)ншѡиѣ (дрв. словима), архѣп(и)кшѣтѣ, пѣкљѡиѣ (прим.

словима), кѣр макариѣи (дрв. словима), (ка)щинодѣйткѡиѣ, кѡиш(ка)щинѡиѣи (прн. словима), митроп(о)-литом етѣдѣиѣтѣ, фортѣнѡиѣи (прн. словима), кѣр паѡлиѣи (дрв. словима), иж(е) кѣ грѣкѣ рѡд(о)иѣ, кѣлиѣи књиѣиѣиѣ еѣдѣ (прн. словима) кљѡи, рѣзѣиѣиѣ (дрв. словима) шѣк(е)тъи ѣѣ кљѣтъ зод. (прн. словима).

Прѣтѣкљѣиѣи ѣѣ еѣ, подпѣиѣтѣ, ѣѣ, кљѣтѣ Зи мѣиѣ, апрѣл. л. ѣиѣ: . . .

Судѣћи по томе, што су нека слова писата црно, а друга црвено, изгледа, као да нијесу у једно исто вријеме писата; па у томе би и могао лежати узрок, да су се оне погрјешке увукле. Даље, у свима црвено писатим словима види се доста симетрије и паралелности, дочим у црно писатим словима тога је мање.

Испод горњег великог натписа повучена је једна линија свукуд у наоколо, те је образован обонгум (правоугаоник). — Уз десну страну правоуганика налази се још и овај натпис:

† сын (ка)тъи лиѣиѣиѣ подпѣиѣтѣ грѣшѣиѣи логѣиѣиѣи ѣѣ ѣѣкорѣ а с лијеве стране пише: и кѣдѣтѣ еѣо на кл(аго)к(и)кѣиѣи ѣѣроѡиѣиѣиѣ кѣр кѡиѣиѣиѣиѣ. Ова пошљедна ријеч „кѡиѣиѣиѣиѣ“ разликује се од првијех, јер испод исте ријечи била је написата друга пак је истрѣта, а мјесто ње написата је горња. Слова су врло неспретна и замрљана. Сигурно је избрисато име правог власника овог антиминса, коме га је Лонгин дао на „глаголюкиѣиѣиѣ,“ а мјесто њега потписат је „кѡиѣиѣиѣиѣ.“

Ако узмемо у обзир годину 7074. од створења свијета, које је године овај антимине освећен; даље, вријеме од Макарија патријарха Пећског, онда нас ова старина води дубоко у прошлост — у вријеме кад је независност српска већ закопана била, и кад је матица православно Срба почела губити све више од своје слободе и својих права.

Патријарх пећски Макарије умро је 1557. год, а на антиминсу се каже, да је освећен при архијепископу пећском Макарију, а од митрополита студеничког Па-

хомија године 7074 од створења свијета (1565. год. пошље Христа). Дакле године се у неколико не слажу, јер је антимиосвећен пошље патријарха Макарија а не при њему.

Међу „породичним успоменама“ † Дионисија, нашао сам и један:

2) *Живот*. — Како сам могао познати у животу се налази вито ребро неког светитеља. На животу није ништа написано па ни година. Једино на капчићу од живота прилијепљена је једна икона, и на њој с' десне стране пише: м(δ)ч(ε)никъ, а с' лијеве стране осим слова „С“ нема ништа више. На лијевој руци овог мученика стоји глава од неког другог. У опште сва је икона мање више исцијепана, па тако и име мученика.

Прича се, да су се многи лијечили помоћу овог живота. Прали би водом „прет,“ (претом зову вито ребро у животу) пак би онда ону воду пили и то је свакоме помагало.

3) *Крст* од сребра, са доста лијепом израдом. Прављен је у Сарајеву за вријеме Дабро-Босанског Митрополита Висариона (1690-1708 год. Види Шематизам Дабро-Босанске митрополије за годину 1884-5 и 6.)

Натпис на крсту гласи овако:

† Сн крстъ аккаѡли ермонаѡа трончанни мкокаи прѣ митрополитѡ кнзаринѡѡ ка мегге сарлеки златаръ мн-лѣикъ къ лѣто зѣ мѣа иѡни днѣ к.

Вриједно је још споменути и један:

4) „*Билегъ*.“ Направљен је од сребра, а пошље позлаћен. Облик спољашњи му је ваљкаст. — Дужина износи 14. с. м., а ширина. 1.5. с. м. — На дну има као нека јабучица, са петљицом. У средини на ваљку такође је направљена јабучица. — Од треће — најгорње јабучице, које има само половина, по до средње, исписат је ваљак — *билегъ* у виду спирале овако:

† Сн билегъ ѡкока ѡѡѡни мнлинъ нокакокичъ ѣ приложи га кѣликој стѡдници за ѡѡниѡ днѡ къ да кѣлоки кѣлето зѡрѣй. прѣгѡѡриѡ (7131. од створ. свијета или 1623. год. пошље Хр.)

У средини овог билега налази се дрво, које се продужава скроз, од дна до врха.

Од куда су ове утвари доспјеле Дионисију Враћешевићу игуману — јасно је отуд, што се свештенство у његовој породици од вајкада продужавало, па и данас син му Захарије Поповић, и синовац Ђорђе Враћешевић, свештеници.

Штирци код Вишеграда 1890. год.

Коста Поповић

свршени богословац.

Учитељ у народу.

Црта из пастирског и моралног богословља, (с' религиозног гледишта.) Написао: **М. С. Поповић.**

„Пий ѡкци молъ пий ѡганци молъ“
(Јов. 21. 15—17.)

Слаткијех и божаственијех ријечи, које је преблаг Христос — једина глава православне цркве рекао свом ученику — Симону Петру, кад га је зашитао: „Љубиш ли ме“? па кад му је апостол рекао: „Ти знаш Господе, ако те љубим,“ те му је и Спаситељ на то одговорио: „Пий ѡкци молъ“ итд.

Ове ријечи нијесу се односиле само на апостола Петра, него је тијем Христос упутио и остале своје ученике и апостоле и дао им власт,

да чувају стадо, најсветијег међу светима, — све људе небеснога Оца — Бога. . .

Христос им није казао само просте ријечи, него им је он сам најпрви примјером показао, умудрио их је св Духом и дао власт, да могу вршити дјело велико, дјело најсветије, да сви људи познају: једног, правог, преблагот и најљубазнијег Оца — Бога. Да га хвале и славе: „ѡ нинѣ и до кѣка! . . .“

Христос страда за род људски. Разапеше га . . . Умрије! . . . Али славно уста из гроба. Оде на небо и еједе с' десне стране Бога Оца, да гледа избављени род људски, да га благосиља изобиљем своје милости . . .

Отворимо Еванђеље . . . Нема ријечи која не велича славна дјела великог учитеља над учитељима Христа Спаситеља; нема ријечи, која нам не би показала стазу и пут, куда да идемо, јер Он сам каже: „*Ја сам пут, истина и живот!*“ . . .

Он је источник благом дјелу. Врело, које не пресушује.

Христове ријечи величају Бога и сву васељену . . . Да се дивимо, да величамо, хвалимо, слаavimo и уносимо свете ријечи и дјела његова света.

„*Возмите њго мое на себе, заповједа Христос, њго ко мое кљго и крмља мое лнго ёггк*“ (Мат. 11. 29—30.)

Ето благијех ријечи (савјета) Христовијех, да је терет његов благ и лак. Он тијем храбри своје ученике, да се држе чврсто, да не клону у закону и дјелима његовим (Божијим).

Пророк Давид пјева: „*Дикна кидкџа (закони) Ткоа, нго ради нпџтља (извршује) дџа моа*“ . (Псал. 118. 129.)

Зато по закону Божијем треба се управљати због достојанства Хришћанскога.

Свети Лав говори:

„*Познај Хришћанине, твоје достојанство, и поставши једном учесник Божијег јестества, не мој се због гријешења понижавати. Имај на уму, какве си ти славе члан и од какве си ђавоље власти ослобођен и дошо си у свијетло Божије царство.*“

Достојанство треба, да се огледа у сваком добром дјелу, а особито достојанство учитеља у народу, треба да је узвишено — свето. Учитељ је у народу особа, која има уважаења, који се поштује, слуша и пита за разне савјете.

Учитељ је у народу с' религиозног гледишта душевни љекар, који треба, да испитује све болести својијех оваца, те да им, што више буде у помоћи, да их лијечи и лијеком изљечимим, лјеком, да се ране униште — да их нестане.

То захтјева од нас и Спаситеља. Казао нам је, да се ни једна овца не смије изгубити, јер смо ми за сваку овцу одговорни.

Па и ми са благом вољом, чистим срцем, *пуном надом*, треба да извршавамо Његов' божествени закон — установе; јер ко се једнако и од срца стара, да извршује Божији закон, добиће за свој труд од Бога награду, па и ако он не види напредак у томе: „*Кийждо кою лздб принметк, по коилд трддџ*“ (I. Кор. 3. 8.)

Учитељ треба да упућује народ, да буду добродјетељни и да сву наду полагају на Бога. Тада ће им бити миле биједи и невоље на земљи, кад од свег срца љубе Бога (Рим. 8. 18. II. кор. 4. 17. мат. 5. 10.) Тада ће у својој души осјећати: „*лирџ Божјй прикоходлй кљкџ улџ*“ (Фил. 4. 7.)

Добродјетељ је потребна сваком човјеку, а особито народном вођи, она га диже на висину, јер добродјетељном човјеку људи вјерују и уважавају га, с' њиме сваки радије свашта предузима и договара се . . .

Добродјетељан је човјек задовољан са оним што му је Бог дао. (Фил. 4. 11—12.)

Добродјетељан човјек свако добро дјело љуби и уважава.

Разгледајмо живот великог учитеља — Христа. Запета сав живот његов није ништа друго, већ велико и непрекидно дјело љубави.

Које као Христос трпио клевету, злобу, подсмјех; често и од онијех којима је добро чинио?

Па зар је он то морао чинити?

— Не, брате!

Он је то чинио из превелике љубави према Оцу и роду људском. А из превелике љубави и посла нам Бог свог сина; јер Бог: „*Сына когџ не поцадџ; но за нлџ кџџџ предаџ њго ёггк: како џкџ не и џ нилџ кџ нлџ дџрџџ*“ (Рим. 8. 32.)

„*Љубав*“ каже св. Јован Љествичник, по својству својме, јесте уподобљене Богу . . . (сл. 30. 7.)

Учитељ у народу треба да је љубав за све . . . јер: „*љубав се љубављу стиче!*“

Љубав је врлина, која одликује човјека од нечовјека.

И у томе погледу учитељ у народу има велики углед. Па и он сам треба да сије љубав; а ако је рад, да му ејеме добро роди, треба и он сџм, да љубав у себи има.

У вијеку, човјека може много нешта снаћи, али он, ако је прави Хришћанин, он ће се лако биједи ослободити.

Особито учитељ народни, он и за најмању длаку непоштења, губи углед, а тим и своје звање, које је примио од самог Христа.

С тога је он позван, да руководи свако добро и богоугодно дјело, да тражи начин најбољи и најлакши, да не омаловажава „науку“ великог учитеља, него да смјело и одважно предводи свој смирени народ, на дјело благо, — на дјело свето.

Као што је познато, учитељ у народу врши велику улогу, коју он својим добрим понашањем, може појачати и тијем постати прави бедем од навале злог духа — ђавола; а на против, својим рђавим понашањем, губи ту своју велику улогу; бедем се руши и у тијем рушевинама обитавају зли дуси, који екрнаве људску везу — три свете врлине: „вјеру, љубав, наду“.

Па онда, каква очекује награда таког старјешине — народног учитеља, који рђав углед има?

О, Боже благи! Тај је далеко отишао од закона Твога светог Тога су демони заслијепили! Он је изгубио слику и подобје Твоје . . . Тако га чека, гдје је плач и шкргут зуба . . . Он је за на вјек изгубљен у бездну мрачну . . . Тај је погазио свете Твоје ријечи: „буди добар и примјеран у свему“, или се клони од мојијех оваца сатано мрека!

Вјеруј, љуби, надај се! О Хришћанине прави! вјеруј Бога, љуби га, па се у њега надај, ето ти славе — раја — ето ти блаженства.

Је ли корист ономе, који стече сва блага, а душу своју на вјеки изгуби?

„Кад помљи човек, аче кек мѣрѣ прихрѣщѣтѣ дѣшѣ же квоу шѣтитѣ (Мат. 16. 26.) Који неће себе да прегори и да се одрече блага земнога, нек се не прима величанства славе Божије, нек се не назива народни вођа — учитељ, јер је он далеко од правог учитеља, какав треба да је, а томе нас и Христос упућује: „Ко оће за мною да иде нек се одрече себе.“ (Мат. 16 24.; Мар. 8. 34.; Лук. 9. 23.).

Свети Јован Златоуст говори: „Христос жели, да не жалимо свога шијела, ако те бију, ако те гоне, ако те пеку, или друго што с' тобом чине, не жали себе. (Толков. на Еван. Мат. 55.).

Сваки човјек кад размисли о своме животу, наћи ће много дијела, која се не слажу са законом Божијим. Зато веома гријеше они, који се праве, да су свети и безгрјешни, а овамо им је срце прекинуло од злијих дјела. „Ако речемо, да

гријеха немамо, себе варамо и истине нема у нама.“ (I. Јов. 1. 8.)

Свети угодници што су се већма Богу приближивали, увиђали су, да су грешнији били; а Аврам, кад је угледао Господа, назвао је себе земљом и прашином (Бит. 18. 27.)

Учитеља народног треба да руководи и смјерности. Црквени учитељи признају да је смјерност прва добродјетел.

„Не може нас спасити никакво старане, ни шруд, ако при том немамо праве смјерности.“ (Казив о дјел, св. отаца стр. 293. 6.)

Гордељив човјек, никад среће не може имати, или ако је по случају кад год и има, опет ће пасти кад било, осим, ако се поправи.

Учитељ у народу често ће пута имати презира, често ће га пута викати, презирати и омаловажавати непоштене особе, ма да је он најбољи; јер: „не роди се, који свијету угоди“! каже лијепо српска пословица; али ако је он прави учитељ, мирно ће сносити нанешене му увреде, дјелом и ријечима настојати, да отклони од себе неуважење, и да срдачно прашта ма и највећу увреду личну . . . Јер и Христа разапеше, а он говорише: „Господо! Опрости им, јер не знају шта раде.“

Ко жали себе за име Божије, нека се не зове Божије чедо, јер кад нас Бог створи из љубави, зашто га не би љубили?!

Бог није рад, да ико пропадне, иначе не би нас створио.

Учитељ треба, да поучава свој народ, да се љубе, да сложено раде, а вазда имајући на уму небесног Оца, без кога ми не би живјели.

Свагда да му се моле: „Благословите Господа кад дѣла ѣгоу на каколик мѣрѣте кладичѣтѣ ѣгоу“ (псал. 102. 22.).

И у томе им учитељ треба да предњачи. За човјека, кад је брижан и ожалостиен, нема бољег утјешења од молитве. Молитва спаја човјека с' Богом. Молитва је побожан разговор душе наше са Богом.

Свети Јован Златоуст говори:

„Гдје ти био да био, свуда можеш начинити жртвеник; покажи само добру вољу и не ће ти сметати мјесто ни вријеме; па ако ти и не клекнеш на кољена, нити се станеш бити у прса и не подигнеш руке небу, но само покажеш готовост своје душе на то, учини ћеш све, што је за молитву потребно. Жена може сједећи са

преселицом или ткајући, погледати умом на небо и призвати Бога у помоћ; човјек може, кад изилази на тржиште, или кад куд му драго иде, свршавати уердне молитве; други сједећи у свом дућану може мислити на Бога. Слуга, ако му није могуће отићи у цркву, може се молити Богу, кад што купује, кад иде на више, или кад се силази доле и кад ради у кујини. Бог се не гнуша мјестом. Он само милује добро срце и добру душу. (Бесједа о Ани IV. ст. 82, и 83.)

Па реците, да нијесу златне ријечи Златоустог Јована!

Ето тако учитељ у народу може учинити много, јер што год старији ради, то млађи гледа и чини онако, па ма да је кат-кад и зло. Народ гледа на свог учитеља . . . Свако слово, свака ријеч, може благодетно дјеловати на Хришћанина, само ако је срдечно изрекао дотични учитељ — народни вођа.

Звање учитељско у народу је тешко — претешко. То нам свједоче и сва дјела Христова. Зато испитујмо, проучавајмо, љубимо, поштујмо своју паству — народ. Тек тако ће и нас народ поштовати и уважавати, тек тако ће нам бити награда још на земљи.

Народ је наш добар, само му треба добријех вођа, треба му науке. Његујмо дакле науку, па данас види Бог! јер: „*који народ нема духовног животног — тај није ништа друго, него орда дивљачка*“ вели велики српски књижевник Стојан Новаковић.

Или може ли бити бесједника, без слушаца? Може ли бити учитеља без ученика? . . .

Једно без другог не може екзистирати.

Па кад је тако, сложено на рад, ако нам је на срцу добро нашег милог рода српског.

Не клонимо, ако смо прави потомци нашијех светијех прадједова Немањића! —

— *Фоча*, на Херцеговини, 1891. год.

Вертеп — божићњи обичај.

Како ли лијепо карактерише „Божих“ наш српски народ овом својом ријечи! Подеснијег израза не знам, били се могло наћи, којијем би уједно могли да означимо бижићне дане, који нам ево настају у добри час. Анђеоска пјесма. *Слика ко књишних Богд*“ ори се уз ове дане по читавом православном свијету, гдје се крети с десна на лијево — ори се у знак мира, у знак опште наше славе и веселја. Православни свијет, који је напојен чистом науком своје свете вјере, скида са себе овијех дана све свјетске бриге и повлачи се у скроман домаћи круг, у крило родбине своје, да на миру и у радости проведе благе дане рођења Спасова. Чаробна лозинка „Христог“ и роди што иде од уста до уста по православном свијету, који је у гријеху огрезао и у бездан пао испод достојанства имена свога.

Па да ли може хришћански свијет да буде равнодушан према овоме дану најсветије успомене — дану спаса и спасења свога? Не, никако! — Испоредимо само дан рођења ма кога од нашијех добротвора са овијем даном, па нам је питање већ само собом ријешење. Помнелимо само, колико узбуђење у овој прилици овлада нашим срцем и душом; како се у овом тренутку

сјећамо нашег добротвора са ванредном оданошћу, како ли га славимо, Богу се за његово свако добро молимо, па како ли с другим о њему говоримо. А какво тек мора да је и треба да буде осјећање душевно на дан Божића, на дан рођења Онога, који је видјело свијету, који је дошао да нас спасе — који нам је дакле највећи добротвор! . . .

Таке нам мисли овлађују умом, чуства опет и срцем и душом, кад се сјећамо божићњег дана; тако то бива и треба да буде свагдје у правом хришћанском, православном свијету.

И ми Срби, који смо православни, славимо свој Божић са осталим свијетом православним. Но наше божићње славље није у свему једнако са слављем осталог православија. Српску православну душу обузимају у тијем данима необична чуства, јер Божић у Србаља јест поред црквене светковине (у ужем смислу) и народна светковина. Живот и обичаји народа српскога испреплетели су с том светковином толике знаке посебног обиљежја свог, да у њој поготову превлађују народни елементи. С њих и доби православна вјера у српском народу име „српске вјере“, што се на многим мјестима чује. Па, ако се на

жалост и примјетити може, да овдје — ондје у по гдје којој српској православној кући и изостане по који од божићних обичаја наших, опет побожни Србни слави свој Божић што најбоље може и најљепше умије. Свагдје је, може се рећи, и код богата и код сиромашна, код сељана и код варошана, једно то, да се на дому (у главном) слави Божић по народнијем лијепијем обичајима, у цркви дивним обредима и усхићавајућим пјесмама, а на састанку „миробожњем“.

Срећни су то моменти већ и при самој помисли на божићне славе, јер и пред њом већ изчезавају или се бар за вријеме губе из свијести наше свсколике незгоде, које суеретају и терете свакога без разлике у живовању његову. Човјек се чисто препороди, и за претуренијех прилика и неприлика има само срећу пред очима. — Не знам, има ли кога од старијих, коме на бадњи дан у вече не овладају душом представе о слави рођења Христовог, сјећајући се уједно и прилика, у којима су ове или оне године провађали божићне дане. Дјеца су, по природи својој, потчињена више сили спољашњих утицаја и добро мотре на све, и памте оно, што виде и чују. За то дани дјетинства и јесу прве и најважније школе живота, јер „што се коме у дјетинству у душу посије, то му послје из душе никне.“ и. п.

Између свију наших обичаја, с којима, без зазора, можемо само да се поносимо, постоји о Божићу и обичај „Вертепа“, који је и по нашој Босни и кршиној Херцеговини на многим странама одомаћен, али се само не врши свуда једнако. Не знам, да ли се о томе икад и гдје писало, па да би се послужити могао, да изложим најходнији начин, кад се већ по многијем мјестима за тијем тежи, да се и „Вертеп“ међу божићне наше обичаје у школама уведе. Нема сумње, да при „ношењу вертепа“ може бити и злоупотреба и неумјесних орација, које најмање учитељу, који је с дјецом уз вертеп, могу на дику да послуже. Иначе се „вертеп“ може сматрати као васпитано и врло поучно средство, а представе, које се њиме збивају, велике су радости дјечјиј. „И тичица у гори Божићу се весели“ каже српска народна пословица; а прито, Никола Беговић, у својој књизи „Живот и обичаји Срба Граничара“ надовезује о њој још ово: „Сви филозофи по свијету да се састану на једном мјесту, па да они ову нашу пословицу проуче, они би се поклонили пред народом, и

сваки би се врло радо приљубио имену и поносу србинскоме!“ — Тако је.

Но прије, него што пријеђем на саму ствар, — на вертеп и његово „позоришно друштво“ — мислим, да не ће бити излишно, ако споменем по библији овдје још неке моменте, који се збише баш рођењем Христовим, како би нам каснија представа што јаснија била:

У вријеме, каде се родити Христос, била је јудејска земља Римска област. Римски кесар Август нареди, да се сви становници његова царства препишу, и то у мјесту, гдје се ко родио. Јосиф, као Давидов потомак, морао је ради тога ићи у Витлејем, а Марија га је пратила по божанском наређењу. Заповијест овога незнабожачког цара морала се издати, да се испуни божије наређење и пророштва пророка Михеја, да ће се у маломе Витлејему родити Месија, цар Израњски (Мат. 5, 2) Кад су дошли у Витлејем, нијесу могли Јосиф и Марја наћи ковака ни у једној кући од силнога свијета, који се ту ради записа слегао био, већ се мораше склонити у једну пастиреку пећиницу, гдје су чобани стадо затварали, и ту око пола ноћи роди Марија Спасиоца свега свијета, Исуса Христа.

Јосиф и Марија били су сиротни, а мјесто, гдје се Христос родио, још сиротије. Пећиница, целене и јаселе, били су знаци најнижег понижења божијег сипа, као огледало свијету, како Бог осуђује свјетски блесак и прекоmjерну угодност и раскошност. Сиротни и прости пастири, који недалеко од ове пећине чуваше своје стадо, удостојише се, први божије милости, јер им се јавише анђели у небеској свјетлости, која се просеу на сву околину витлејемеку, пјевајући похвалну пјесму: „Слава Богу на небу, мир нека је на земљи, међ’ људима добра воља“. Пастири, први, по анђеоском упуству, одоше пећини, видјеше Господа, и вратише се славећи и хвалећи га.

Све то лијепо знаду наша школска дјеца да приповиједају, већ од *првог* разреда основне српске школе; а знаду и то, да се слама на бадњи дан у вече посиље по нашим кућама за спомен оног мјеста, гдје се Христос родио, а полазник (полажајник) полази наше куће за спомен пастирског полагања Христа.

И о мудрацима од истока (Гашпару, Мелхијору и Валтазару) умију нам дјеца, што у

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

школу иду, да приповиједају. Звјезда, за коју је Валам прорекао (Лук. 2, 1—20), бјеше се појавила, кад се Христос родио. Ова три човјека, мудраци са истока, познаше знак небесног видјела, узеше звјезду за вођу и кренуше се на пут, да обећаног Спасиоца виде и поклоне му се. Тако дођу у Јерусалим, у коме се још ништа није знало о рођењу Христовом. Кад овдје сад чуше глас, да се родио Месија, кад народ већ четири хиљаде година очекиваше, преплашише се и Ирод и сав Јерусалим с њим. Ирод се побоја од новорођеног цара за свој пријесто, који је једва митом и лукавством био задобио, а народ се побоја онет нове свирјености. Свештеници и научници јерусалимски, знајући добро књиге пророшке, рокоше, да ће се Месија родити у Витлејему, али сами нијесу вјеровали, јер они очекиваше Месију са силом и власти из какве најбогатије куће, а не из сиротињске породице. Тумачи закона кад саопштише Ироду пророчство Михејево о рођењу Исусовом, Ирод упути мудраце у Витлејем с ријечима: „Идите и распитајте добро за дијете, па кад га нађете, јавите ми, да и ја идем, да му се поклоним“.

Тако нам наша школска дјеца причају о рођењу Христовом све по реду, што су у школи учила; а благо свакој српској кући, гдје се у свима моментима живота њезина води овака света ријеч, и обдржава лијепо српски обичај.

Ни „Вертеп“ нам не излаже ништа друго, већ нам просто уз пјевање божјињих пјесама представља „наочиглед“ све оне догађаје, који се збише приликом рођења Христовог. — Главне особе, по својим улогама, је су четири цара: Ирод Гашпар, Мелхијор и Валтазар, а уз ове — шале ради — (кад се вертеп носи по кућама) бива још и један катана, старац (пастир), ђаче и — „цар Петар“. То су иначе све школска дјеца обучена свако по својој улози. (Ирод, н. пр., заогрнут је широком и дугачком хаљином, у форми мантороса, а остали цареви обучени су у стихаре. У свакога је круна на глави, и у руци палица (жезло). Круне се праве од крута папира, и облијепе се са т. з. златним папиром; полице (жезла) облијепе се опет бојадисаним папиром (бљелим, плавим, црвеним) са позлаћеним (варакли), јабукама и коњима на врху. — Вертеп, сам по себи, јест омање сандуче, од дашчица или од картона, и само је с предње стране отворен. На крову му се наміести један, два или три торња. Изнутра

је вертеп облијепљен бојадисаним папиром са звјездцама и искићен зеленилом (маховином). По дну је испорезиван на неколико мјеста (али непримјетно), да би се могле лутке (обучене и са подужим држаљима) лако истурити, а на задњој страни при врху налази се рупа, да може старац (пастир, или цар Петар) гледати лутке, кад их при игрању помиче. На средини, у вертепу, је слика (или икона) рођења Христовог, а подаље, око ње, у маховини, понамјештано је неколико оваца и јањаца (слике или модели). Са стране се метну по двије — три свијеће, да би вертеп био боље осветљен.)

Представа почиње са појањем „Рођајтко тког“ и „Дѣла днѣк“. Кад се ово отпоји, подигне се **Ирод** са своје столице, те изговори ове ријечи:

„Шта ја овдје чујем и какве гласе разабирем од мурдаца и књијника, као неком новорођеном цару и уједно Богу превјечноме. Откуда сте ви цареви (показујући руком) и како је ваше име; куда сте се упутили у ове крајеве, и коме сте у походе пошли?“

Гашпар: „Наше име, свијетли царе, кад желити знати, ово је:

„Ја сам цар Гашпар од Арапске, ово је цар Мелхијор од Перзиске, а овај трећи друг је цар Валтазар од Вавилонске стране. Ми смо, царе, по звјезди познали, да се је у твоме царству родио Месија Христос, те смо се подигли, да га нађемо, да му се поклонимо и да га царскијем даром дарујемо.“

Ирод: „Е, када је то тако, а ви идите и распитајте за дијете, па, кад га нађете, дођите и јавите ми, да му се и сам идем поклонити.“

(У мјесто овога, српскога текста, употребљују на неким мјестима цркв. словенски текст, тако, у Дервенти, по ријечима богослова IV. год. Стеве Поповића, говоре цареви своје орације овим ријечима:

Ирод: „ѿкъдѣ ѿ еси ти и кто ѿ еси?“

Валтазар ѿкъдѣ еси ты, видѣхъ ѿ къдѣд на костоѣхъ изаклиннаго, и изъ придохъ поклонити ти новорождино мѣ царю. — Тако онет одговарају на Иродово питање и Гашпар и Мелхијор, сваки за себе.)

Иза овим орације пјева се пјесма: „Шедше три царя . . .“; за то вријеме сједи Ирод замисљен и невесео, и при свршетку пјесме подигне се и изговори ове ријечи:

„Шта да мислим, и шта да премишљам; кога да се бојим?! Та ја сам цар Ирод, од кога стрепи сва земља и народ (лупне ногом о под). Послаћу силну војску моју, да потуку сву дјецу витлејемску, те тако ћу и тог новорођеног цара погубити.“

За овијем се пјева пјесма „Слика ко кѣшиныхъ Бѣгѣ . . .“ и иза неколико отпјеванијех стихова окрене се **Валтазар** обојици својијех другова и рекне им ово:

„Цареви и браћо, послушајте што ћу вам казати. Ову ноћ, у сну, јави ми се младић као сунце јасан, па ми рече ово: „Другим путем идите, к Ироду не идите, јер Ирод кани дијете погубити а не њему поклонити се.“ — На ово се отпоји. Нока радостъ намъ настала . . .“

Ово је, докле, у представи главно, јер се искључиво односи само на прилике о рођењу Христовом; на да би у овој прилици чувство задовољства нашег обузело што свестраније и умну и физичну нашу страну, надовезује се обично и нешто шале, која, док је умјесена и у границама естетике, увијек је човјеку у свако доба добро дошла. Ево, зато, и тога дијела, у колико га се ја из млађијех својијех дана још сјећам.

Пастир: Добар дан, домаћине благи, господару драги! И ја ћу вам једну предати, ал' немојте сви у мене гледати. Кад сам ја био у стару времена, у добра племена, племенити пастир; кад сам стао овце чувати и у свирке дувати, овце ми пасу по пољани, а ја, као неки бравац сједим у механи. Ракију пијем, која ј' боља и боља, а дјевојку љубим, која ј' боља и боља; овце кољем, која ј' боља и боља, па печем и једем, а газди и газдарици гоним које какве црклагине и мрлагине. Газдарица пита, а газда истражује: гдје је ова и ова овца, којој нема ни краја ни конца, — а ја кажем, али много лажем: курјаци јој главу откинули, а пси кожу и месо појели. Ту се деси неки чича Јоца, чак из Обровца, и ту они мене бише и псоваше, добро излемаше, па боме и отјераше. И сад сам остао јадан сиром, да немам ни љеба ни црна рундова. Па, већ кад сам код вас, ја ћу добар бити и лијено вас молити: да она бака из буцака, нек ми даде пет петака, да отиђем до чаршије, да купим иглу и конца, да закрпим ову стару хаљину, и да од вас изнесем из кујне ону велику сланиницу. Даћете ми и један нови пешкирић, да покријем овај мој стари пешкирић, јер на пољу пада киша, тамо стоји

чича Миша, туриће ме у барицу, па ћу искаљати моју стару шубарицу. (Испричао ми у перо богослов IV. год. Петар Јовановић из Градачца).

На неким мјести ма је опет **пастир старец** (дијете обучено под старачки са дугом бијелом брадом и штапом за поштапање), па говори оваку орацију:

„Ево и мене старца, кукавца. Ви ту сједите и веселите се, а на мене старца кукавца ни не мислите. О старости, о жалости, пртено оружје! — Моја стара баба Ката, дебела врата, широкије крака, умјесила ми је погачу, коју је девет година на сунцу пекла, а дванаест на мразу сушила; како сам је јадан окусио, све сам зубе на длан струсио. Али мени ни по јада! Ја сједим у механи, а овце ми пасу по пољани. Која овца боља, така ме је воља. Кољем, печем, једем, пијем, а газди гоним најгоре црклагине и мрлагипе. Газда ме пита, газдарица тражи по куту нита. „Та то није моја овца, не зна јој се ни краја ни конца“. И лако ти мени би с газдом, док не дође Ћорави Јоца из Дубовца, шантави Глиша из Дрниша и дрљави Јаша чак из Сентомаша. Све се те нагрде састадоше и на мене старца кукавца нападоше, те како су ме тукли и по калдрми вукли, сву су ми ову стару кожушину испарали. За то молим два три новца, па да купим иглу и конца, и закрпим стару кожушину.“

Иза ове или оне пастирове орације, пјева се пјесма „Ви ѣзыци комплицитѣ рѣкли . . .“ и за вријеме пјевања игра „цар Петар“ луткама. На стиху „Пастирѣ ко цѣкницяхъ кирактѣ“, посвира пастир (старац) на фрулу, или свој штап. Послије свршене пјесме, протура се напријед „цар Петар“ с чутуром преко себе, па рекне:

„Сви у мене гледајте и мене слушајте; ја ћу једну, ал' доста вриједну изрећи! Ја сам цар Петар, летим кано вјетар, носим тикву вина, да наздравим свима. Тиква ми се одмиче, дукат ми се примиче, дукат много кошта, а мени самом два, нек буде доста. Но за вашу љубав стару, примам иванцик, карантан, и ја сам вам захваћан“. (Саопштио Јеврем Петронић, сврш. богослов из Зенице.)

Цара Петра замјењује гдје-гдје „ѣал“ али, уз вертеп, могу да буду и један и други. У овом, пошљедњем случају, пјева се иза цар-Петрове орације „Ликѣи днѣк Стѣни . . .“ а иза љакове „Егда прѣиде концѣ кѣка“. **Бакова** орација је ово:

„Ево мене малог ђака, врло нејака. По зими ходехи, радостан глас носехи, и Христово рождество, наше весеље. — Сад ја морам мало сјести, с домаћином јести; док домаћин снесе плеће, макар понајвеће. Молићу стрица, да ми да печена бибца. Молићу старца, да ми да печена јарца. Молићу баку у буџаку, да ми даде колачић у ручицу, а кобасицу у торбицу.“

На пошљетку дође на ред **катана**, (дијете одјевено под војничку ступи напријед, извуче из корица своју сабљицу, ако је имаде) и говори ове ријечи:

„Ја сам катана Пера, из славнога села, Кера. Истина је — ја вам не знам штити ни писати, ал' знам добро чаше испијати. Док ја бијях млад, у старо доба, одведе ме мој отац у школу љуту мајстору на паролу; посади ме у прву скамлију, уклепа ми буквар и часловац, учи, вели, јер ево љесковац! Ту ми изброја снјасет писмена, којима ни сам ђаво не би погодио имена. Има их правијех, округлијех, репатијех, скврчених, спрчених. и најпошље тита ижица, од које ме ухвати љута грозница. На мени се сва кожа најези, и ја скочи, па на врата бјежи! Ал' ме клети ухватише ђаци, а учитељ на скамлију баци, те један туче, а двојица држе, а учитељ око мене рже, и да не би Пантелије звонара, сто ме не би опрало бунара. На пошљетку, кад они видјеше, да од мене нема ништа више, истураше ме из школе и рекоше: „иди паси туђе овце“ — ал' ја волим честитат за новце. — За то дођох ја к вама браћо, желећи вам и т. д. што се заврши са пјевањем „многаја љета.“

И ако нијесам намјеран, да толико дуљим и да поклањам Бог зна какву пажњу овом другом, шалљивом, и иначе споредном дијелу ове божићње представе, опет не могу да пропустим; а да не наведем овдје још једну катанину орацију коју ми у перо каза богослов IV. год. Стево Повић из Дервенте. Ево је дакле; а не сумњам, да се барем ком бившем катани допасти не ће.

„Ја сами катана Пера, из старога села Кера, који сам оставио плуго и орање, па сам отишао цару у катане под морање. Као што ме видите, за катану сам био створен, и добро ми је било; све сам добре служио, само ме је каплар често тужио. Не марим, што ме тужи и плаши, само нијесам могао трпџити, што ми мој тур много праши. Одатле се дам на неке науке, на велике муке;

учио сам браћо и учио, и што год је ко заборавио, све сам ја то у моје младо доба научио. Научио сам шити, плести, ткати, копати, орати, а и доста лагати; научио сам пет заната и девет невоља, па ево ме, и код вас дођох, да и вама коју слажем. Ал', кад би хтјели, да ме добро потплатите, и добро да ме нараните, па што до сад лаго — лаго, да више не идем никуд. И нек је сада доста, па да будете живи, здрави и еретни, као што сам и ја.“

Таки је ето „вертеп“ у свој потпуности својој (у колико је мени познато), што га учитељи у по неким мјестима спреме и носе са извјесним бројем ђака по кућама на Бадњи дан у вече, а тако и на први и други дан Божића (на Божић и Божји дан). У првом, т. ј. у библијском дијелу ове „позоришне“ представе све је у реду и све на своме мјесту, а тако се исто нема што да проговори ни пјесама, ни по избору, ни по поретку. Напротив, у оном другом дијелу, гдјено је говора о пастиру (старцу), о цару Петру, о катани и др. имаде, а и може да буде свашта. Ја ево имадем пред собом још двије орације, за које ми рекоше, да су некад уз вертеп поворене, ал' ја им не могу дати мјеста међу обијем редовима. Према томе, ја би био за то, да се вертеп ни не носи никако по кућама, већ да се уз згодан избор градива удеси ова божићња представа **у школи** на Бадњи дан послје службе Божије, или, гдје су мјесене прилике друкчије на Божић (на први дан) послје вечерње, или, ако не ни то, онда бар послје литурђије. У овоме случају, лако нам је оваку школску свечаност и проширити, јер можемо по згодну поретку да уметнемо још и све оне библичне приповјетке, које се на божићњу свечаност односе, као: приповјетку о Благовјестима, Богородице Дјеве (пјевање), приповјетку о рођењу Христовом, о анђелима, о пастирима вилејемским, о мудрацима, и о бјежању у Египат, што би нам све имала школска дјеца из свијех разреда, њих неколико по ред, лијепо да приповједе.

А сад, на свршетку, да напоменем још и ово:

Била ова, или ма која друга „сходна“ уредба са „вертепом“, свакако ће бити подеснија и за наше прилике љепша, него ли „Јелке“, „Кристбаум-и“, или како их још све не зову, које су у очима нашијем само подражавање западњаштва.

Манимо се тијех новотарија, па ма нам их препоручивао не знам ко.

Са овијем, у мјесто одговора, нека се задовоље и сви они наши учитељи и свештеници

(бивши рељевски богослови), који ме до сад преко писама **питаше о вертепу**, као божићњем обичају.

У Релеву, на Ваведеније. 1891.

Р. Калембер.

Освештање и отварање српско-православне основне школе у Блажују 13 октобра 1891.

I.

Помоћу Божијом, прилозима и трудом српскога народа, сретно је довршена градња српско-православне школске зграде, која се налази између села Блажуја и Врела Босне под Игман планином, управо на мјесту одакле се може сво Сарајевско поље па и Сарајево прегледати — на мјесту поред којег је жељезничка пруга Сарајево Мостар; а осим тога ту постоје три цесте, од којих једна води у Блажуј, друга на Врело Босне а трећа на Илићу и Сарајево. — Од Сарајева је удаљена 2 сата а од Илиће $\frac{1}{2}$ сата. Укратко рећи ова је зграда у лијепом положају око које су села: Блажуј, Врело Босне, Осјек, Рогачићи, Лужани, Доглоди, Бачево, Вруци, Аџићи, Мишевићи, Дразгометва, Раковица и. т. д.

Зграда је школска двокатна, лијепна и пространа, а озидана је од камена и цигље, по нацрту којег је вољани Србин и архитект Милан Малишевић израдио и прорачун саставио. У њој су четири собе за школу, стан за два учитеља, стан за пароха и парохијални уред, соба за митрополита односно за општинску зборницу, соба за слугу, и у опште све је уређено како се само може пожељети. На врху зграде налази се мали торњак с крстом за школско звоно. Око зграде има довољно земље за школски врт и мјесто ако би се доцније црква начинила. У близини је и православно гробље, у које се покопавају православно Христијани из оближњих села.

Зграда је стала осим материјала преко 5 хиљада фр. Осим стана и огрјева, учитељ ужива годишњу плату од 600 фр. и исту прима од општине Блажујске од прихода неприкосновеног фонда, којег је Његово Високреосвештенство АЕ и Митрополит Дабро-босански Господин Ђорђе Пиколајевић установио и овој школи покљонио, да се из тог фонда издржава и учитељ и све школске потребе подмирују, као што гласи Његово закладно

писмо, и којег овдје свјету на видуку доносимо, нека се сваки увјери да није онако као што неки шарлатани гласају и којекакве лаже кроз новине протурјују о овој школи и њеној фундацији.

Ради чега је била потреба да се ова школа установи и ова фундација од стране Митрополита да се њој покљони, будућност ће показати а и сама ће кроника о овој школи, коју ће вриједни свештеник Трифковић Стево написати и из постојећи писмени доказа све потврдити и побити неродољубиве нападаје и подметања. Ево тога закладног писма који нам је преко руку прошао и овдје га износимо:

II.

Закладно писмо.

§. 1. Данас, 14. јануара 1891., на дан патрона српске школе, завјештавам српско-православном народу парохије Осјечко-Блажујске, ради васпитања српско-православне дјечице, закладу од 15.000 фор. (петнаест хиљада форината) а. вр. као основни неприкосновени школски фонд српско-православној народној школи у селу Блажују, котара и окружја сарајевског.

§. 2. Горњу своту од петнаест хиљада форината са једним примјерком овог закладног писма отвореним, и са мојим својеручним потписом, и уредовним печатом потврђеним, предајем у руке одбору српско-православне црквено-школске општине у Блажују, и то под овијем условима:

§. 3. Да ваздашњи изабрани и потврђени одбор српско-православне црквено-школске општине у Блажују, под моралном

и материјалном одговорношћу самостално и пуновласно управља овом фундацијом као неприкосновеним школским фондом, употребљујући његову добит једино и искључиво на корист и потребе српско-православне народне школе у Блажују.

§. 4. Према увиђавности и бољој користи, одбор је властан уз гаранције непокретних добара, преко суда интабулацијом осигуравши, поједине своте давати приватним странкама у зајам, које ће се обвезати, да свакад на почетку школске године исплаћују у напријед сав годишњи интерес на позајмљену своту.

§. 5. Пошто је овај фонд за увијек неприкосновен, дакле смањивати се не смије, то је моја жеља, а задатак одбора, да га по околностима по мало, или цијео од једанпут, уложи у реалитете, најбоље у земље, од којих ће се корист према прорачуну употребљавати на назначену цијељ.

§. 6. Одбора је дужност да сваке године у напријед склопи прорачун у два примјерка, које ће сви чланови одбора потписати, и печатом општинским потврдити, те тијем зајамчити тачно и непрекорачено одржавање његових прорачунских ставки; оба примјерка послати свагдашњем митрополиту, односно његовом замјенику, на преглед и одобрење, од којих ће један остати у архиви духовне управе, а други потврђен повратити се одбору, да по њему чини издатке.

§. 7. Ако добит буде прелазила своту расхода, то ће одбор сувишком фонда капитализирати, или:

§. 8. Ако добит буде толика, да осим подмиривања потреба блажујске школе, претече толико, да се бар по стотину, или и више форината може употребити

на што друго; то је одбор по увиђавности и потреби властан самостално одређивати, хоће ли се сувишак придодати капиталу, или пружити као годишња припомоћ којој другој школи.

§. 9. У случају, ако одбор пронађе за сходно, да пружа помоћ другим школама, властан је он, по увиђавности и захтјеву потребе, притећи потпором у помоћ прво школама у подручју своје општине, нарочито већ подигнутој школи у Раковици. Овој ће школи моћи одбор блажујске општине дати новчану помоћ само у том случају, ако, и докле, та школа буде чисто српска народна, заснована на вјероисповједном православном темељу; — иначе, не.

§. 10. Моја фундација, а с њоме школа и црква, стоје једино под личним надзором ваздашњег српско-православног АЕ и Митрополита Дабро-босанскога, односно његова замјеника, који ће већ по звању и положају имати једини право главног надзорника и савјетника управнога одбора ове фундације.

§. 11. Српско-православној црквено-школској општини у Сарајеву, остављам у свети аманет, да у случају, ако би игда ма с које било стране, запријетила опасност српској школи у Блажују, и њезиној фундацији, и ако би општина блажујска затражила помоћ; да јој морално притече и својим упливом сачува школу и фонд од пропасти.

§. 12. У случају да, ма којим било поводом, ова српска православна народна школа престане и угине, или изгуби карактер српске вјероисповиједне школе, — то фундација прелази у руке и управу српско-православне црквене школске општине у Сарајеву.

§. 13. У сваком случају, ако општина блажујска не би хтјела уступити управу фондом сарајевској српско-православној црквено-школској општини; то је ова потоња властна, да снагом овога закладног писма, путем суда затражи своје право на управу фондом.

§. 14. Ако српско-православна општина у Сарајеву, било престанком школе у Блажују, било губљењем религиозног и националног карактера, добије право на управу мојом фундацијом, управљаће њоме самостално под именом: „Заклада блажујске школе АЕ и Митрополита Дабро-босанскога Ђорђа Николајевића“.

И у овом случају, чувајући неокрњено основни фонд, употребљаваће сву његову добит на школско изображавање српске православне младежи из подручја црквене општине блажујске, док не би наступио услов поменути у сљедећем параграфу.

§. 15. Општина српско-православне цркве и школе у Сарајеву, управљаће у горњем случају фондом, и према својој савјести располагати приходом фонда у сврху, споменути у §. 14. све дотле, док се опет не оснује и подигне чисто православна српска народна школа у Блажују. У оваком случају дужност је општине сарајевске, да преда основни фонд српској општини блажујској на руковање у смислу §. 6. овог „Закладног писма“.

§. 16. Црквено и школска општина блажујска, а за вријеме управљана фондом, и општина сарајевска, дужне су сваке године давати по мојој смрти годишњи парастос о Савину дне. На парастосу помињаће се ова имена: Митрополита Георгија, јереја Симеона, Василију, Екатерину, Чедомиља, Софију, Јелисавету, Софију. — Служећем свештенику из прихода фонда

имаће платити два форинта, и подмирити трошкове парастоса смјернога — престога.

§. 17. Овом мојом данашњом закладом руковаће се за свагда под именом: „Заклада српско-православној народној школи у Блажују, дабро-босанског архијерејскога и митрополита Ђорђа Николајевића.“

§. 18. Ово закладно писмо би написано, потписано, и печатом потврђено, у три примјерка, од којих би: један уз своту од петнаест хиљада форината предан српско-православној црквено-школској општини блажујској, у руке њезина изабраног и потврђеног одбора; један пак примјерак уз посебан допис предан је српско-православној црквено-школској општини у Сарајеву; трећи пак остаје у архиви митрополије дабро-босанске.

§. 19. Остављам у аманет српских општина и митрополита, да се тачно врше услови и прописи овог „закладног писма“, на корист православне вјере и српске народности. — Народу српском парохије осјечко-блажујске нека је у аманет, да васпита своју дјечицу, како би била чврст ослонац, еталан стуб православне вјере и српских осјећаја.

Дано у мојој резиденцији у Сарајеву, 14. јануара 1891. на дан патрона српских школа светог Савве, у шестој години мојег архијерејског звања на столици дабро-босанске Митрополије.

Потврђујем својеручним потписом и уредовним печатом.

*АЕ и Митрополит Дабро-босански
Ђорђе Николајевић с. р.*

III.

У недјелу 13. Октобра 1891 ова је зграда блажујске српске православне школе освештана и отворена свечаним начином,

у присуству многобројног народа, који се сабрао из околних села и парохија.

Тог дана у јутру око 9¹/₂ сати кренуо се је из Сарајева на фијакеру Његово Високопреосвештенство Господин Ђорђе Николајевић са Архимандритом г. Венијамином Николиновићем и почасним чланом конзисторије и ђаконом Ђ. Бјелановићем, и стигао управо на лице мјеста у 10¹/₂ сати, а у 10 сати кренуо се из Сарајева жељезни влак са приличним бројем Срба и Српкиња, који похиташе, да и они буду учасници ове еписке и знамените свечаности. Ту бијаху изасланици конзисторије, свештенства, еписке црквене сарајевске општине, еписко-православаог богословског завода у Релеву, учитељи основне сарајевске еписке школе, главног Милутиновићевог одбора, цијело пјевачко друштво „Слога“, пресејдник еписке црквене општине мостарске, окружни и котарски престојник, и велики број Срба и Српкиња и омладине.

Кад се приближио Митрополит, а кад се видјело да и гости долазе жељезницом, на један пут прангије загрузаше и огласише ову еписку свечаност.

Пред славолуком на сред цесте према школској згради дочекали су Н. В. Преосвештенство упарађена школска младеж на челу свештеника С. Тривковића, чланова општине блажујске и учитеља Луке Чупића, а осим тога и велики број сељака стојаху у два реда и очекиваху Архиепископа.

Кад је Митрополит из кола изишао, пред њега стаде сељанка дјевојчица и ученица Јока Босиљчић, држећи у руди киту цвијећа повезану са тробојницом, те поздрави старца Архиепископа од прилике са овим ријечима: „Добро нам дошао мили архинастиру, дико и добротворе наш. С радосним срцем пуни весеља у име мојих другова и другарица поздрављам те узданицо наша. Ти си први послје св. оца Саве показао нам стазе срећни и будућности наше. У средини овој нашој малој положио си темељ епископској школи красној, — основао си добре наде, а име твоје чувено је на све стране. Теби кличе мало и велико живио нам добри владико. Им'о си се рашта и родити, јер знадеш свој род и љубити. Име твоје неће угинути, ерство ће га увијек споминјати докле траје сунца и мјесеца. Живио добротворе наш! Живио!“

По завршетку поздрава, народ сав као из једног грла громко повика трипутно: Живио! Митрополит пун радости и тронутим гласом и сузним очима захвали се од прилике овим ријечима: „Фала вам драга дјечнице и мој мили народе, живили и ви и Бог вас свију благословио и свакад вам у помоћи био!“

Пролазећи тако између сељака, који прилажаху да архиепископу руку цјеливају, митрополит уђе у школску зграду, гдје иету пође разгледати, похваљујући добар распоред и љепоту њену.

У том стигну и други гости, те и њих под другим славолуком дочека Србадију свештеник Тривковић и кратком добродошлицом поздрави свију а нарочито пјевачко друштво „Слога“. На што се захвали подпресејдник друштеног одбора г. Р. Максимовић.

Како на славолуцима тако и на школској згради лепршаху се еписке тробојнице а прангије непрестано пуцаху. Народ раздраган и пун радости и весеља окупи се око школске зграде и радознано очекиваше освештање и отворање овог проевјетног дома за еписку младеж.

Пошто је све припремљено било, отпочело је освештање. Чин освештања извршио је Високопреосвештени Господин Митрополит уз судјеловање Архимандрита Венијамина, Протојереја П. Петрановића ректора богослужења и ђакон Ђ. Бјелановића. Послије освештања свршено је призивање Св. Духа на школску младеж, која је са својим учитељем пред архиепископом стајала и при молитви призивања Св. Духа, клечећи Богу се молила за сретан почетак њиховог учења у овој школи.

За сво вријеме у овом чину, вриједно пјевачко друштво „Слога“ складно и лијепо пјевало је под управом свог коровође г. Травња.

Кад је сва зграда пошкропљена освешћеном водицом, а кад је сав народ цјеливао крет и десницу архиепископову, онда се изашло пред зграду, и тад стаде учитељ г. Лука Чупић на степенице споља од саме зграде и изговори народу ову бесједу:

Мили роде!

„Заиста су ријетки овакви братски састанци — овакове знамените свечаности. Оваке свечаности на којима се освештавају овака здања, ће се под-

младак васцијелог човјечанства руководством и настојавањем предпостављених приправља срећи, благостању просвјети; развија душевне своје способности; учи се познати правце земног и небесног живота, а нарочито браћо моја, овака здања гдје се наши српски синови — наша мила младеж, поред знања, — науке, — васпитања и осталијех нужнијех срестава за живот у природи и у друштву, поред свега тога још као најглавније упознаје се сачувати св. вјеру праћедовску, језик, име и народност своју. Овака здања — овакве свечаности ријето се дешавају у мјестима наше миле домовине.

„А зашто су ријетке? На ово питање имао би много одговорати. Узрока томе има и сувише и сваки паметан и одважан човјек у данашњим околностима лако им може на пут стати. Врло лако! Своје брани туђе не дирај! — То ти твој карактер, твоја човјечанска дужност налаже, — то ти допушта и налаже како Божји тако и грађански закон.

„Али узроци од стране наше то је жалост, то је она несрећа неисказана — црв, који гризе, поткопава и руши ту светињу нашу. О брате! Стаavimo сваки руку на своје срце па упитајмо сами себе: какви смо и каквијех нас све има. На жалост као да се она еванђелска прича о сијачу и сјемењу у оваквим предметима искључиво само нас тиче! Има нас који хладнокрвно гледамо како нам пропада најмилије благо наше! Има нас и таквих који — као и неки органи тобоже из пријатељства и оданости према Српству по свим јавним мјестима — нарочито при чаши вина хвале се како су они прави челик Срби, и како би они радо жртвовали све своје у корист Српства, — а кад је на дјелу тога ни једнога нејма или ако је ту, а он клоне као увенули цвјетак. Знаш шта, брате рођени, од своје стране препоручујем ти да се таквих клониш и чуваш као љуте гује, то су они бургијаши празних ријечи. Има нас и таквих који искреним родољубима и њиховим племенитим дјелима и подужењима на пут стоје — осујећавају њихове жеље — њихова добра вјековјечна дјела, једино пакости ради. Еј тешко њима! Но да речем коју и добру. Има нас на радост и нонос српства, честитих и ваљаних, правих и искрених родољуба и патриота, људи, којима имена никад погинути неће. Блажени су и сретни таки људи.

Само на жалост што је таквих људи мало међу нама. Сви смо у то име позвани али је мали број изабраних! Мален и премален. Мало нас је који се старамо за срећу и благостање наше невинне дјечице, мало нас је који обраћемо пажњу на школу — на то најглавније срество за живот људски. Та школом се брате мили, данас све постизава. Она чува, негује — васпитава и образује наше синове и кћери. Она нам ствара људе поштене и паметне; људе здраве и крјешке; људе умјетне, врједне и предузимљиве; људе имућне и разборите; људе свјестне, достојанствене, карактерне и патриоте. Па кад нам се дакле таке прилике пружају у школи, кад нам ствара таке људе — онда се промислимо браћо моја, и упитајмо сами себе: је ли врједно? је ли то паметно? је ли то човјечански с крштењим рукама гледати како пропадају наше српске школе?

„За то љубазна браћо моја, оставимо се неке надутости, свађа и зависти; притецимо братски и својски умно и материјално у помоћ нашим српским школама, док је још времена да не одоцнимо.

„Ви очеви и ви миле мајке, шаљите синове и кћери ваше у школе и то у српске школе — гдје се српски учи, пјева и говори. Не остављајте чеда ваша слијепа код очију. Немојте да због не хатње и немара да пропадају дјеца ваша. Немојте Бога ради да вас још због тога куну и проклињу а по смрти ни у гробу мира вам не дају.

„Ми наставници и васпитачи српске младежи бодрим оком и енергичним трудом старајмо се просвјетити и васпитати своје ученике. Научимо их поред нужних знања, како ваља поштовати св. вјеру праћедовску, име, језик и народност српску. Учимо их „поштовати српску школу као темељ будућности праве ко аманет светог Оца Савве.

„Учимо их лијепој српској слави, и учимо их пјеват српске пјесме, у којима су напртана витешка дјела наших праћедова. Једном ријечју научимо их, утврдимо их да познаду као што вели наш неумрли пјесник Змај „да је њему српство мајка и бабајка.“ А ви свештеници — слуге Бога вишњег, ви чувари свете српске православне вјере, наставници повјерене вам пастве.

Ви, који највише уплива имате међу нама, свим могућим силама прегните и говором и рјечју или молбом око своје пастве, да се братски и својски заузимају око подизања, потпомагања и чувања наших српских школа и цркава. Славе и награде у том не тражите. Тамо гори труди ваши биће награђени. Је ли то тешко бреме — вјерујем, ал' на муци се познају јунаци. Све се може, само кад се хоће. И опет велим; све се може, само кад се хоће.

„Ево нам о том неуморном заузимању и пожртвовању за народну школу најбољег примјера да је ово ново-освећена српска школа. Она је пуним правом тако рећи (па ма неки из начела својих и друго приговарали) подигнута трудом и заузимањем духовника (свештеника) ове парохије честитог оца Стеве Тривковића.

„Тај честити борац и чувар своје пастве науми подићи српску школу, ту чуварицу нашег најмилијег блага у средини пастве своје. Но не могући основат њене добре стране т. ј. њену темељитост и сталност ни с помоћу своје ни народне стране, — тај вриједни и поштовања сваког достојни свештеник, да би своју племениту замисао остварио, замоли нашег милог архипастира и добротвора за малу помоћ ради подигнућа ове школе.

„Његово високопреосвештенство наш добри архипастир Ђорђе Николајевић, чије је име чувено на све стране, чија су добра дјела призната у српству — видећи како се исти отачаски стара за свој народ, — одобри мудре разлоге оца Стеве, те у мјесто мале помоћи положи фонд овој српској школи у износу од 15.000 ф. те тим овјековјечи и њено и своје име.

„Хвала ти оче Стево на томе очинском и пастиреком заузимању за свој народ — хвала ти у име моје, у име мојих ученика и у име овога твог повјереног ти народа. *Види се да си прави српски попа. Боже дај хиљадили се шаки међу нама!*

„Теби пак *Високопреосвештени владико, добри архипастире, вјерни дјелашељу винограда Господњег, узданицу и дико свију нас, утешитељељу ове српске школе, ревни чуваре и заштитнике св. вјере наше, Теби, који бодрим оком бдијеш на повјерено ти стадо — чуваш га и браниш од свакога зла, Теби пак за твоја превелика дјела учињена*

овом српском народу — молимо и молићемо свештеника Творца да те награди сваким изобиљем.

„О Боже и Отче свију твари, молитвама св. оца Саве и осталих твојих угодника, услиши моленије наше, уздржи нам нашег доброг владику још коју годину међу нама: чила, здрава и неуморна у његовим великим дјелима и подвизицима.

„Уједно, Боже дај да се још за живота његова испуни оно завјештање оца Стеве, које гласи: С помоћу Бога, Тебе и српског народа, поред ове српске школе до године засијаће се дом Божији — дом молитве света прославна мати црква — посвећена св. оцу Сави. Боже дај да и ту радост с тобом заједно дочекамо и испратимо. Амин Боже! Хоће ако Бог да!

Теби српски народе, — који си својим добровољним прилозима братски притекао у помоћ овој српској школи подигнутој у средини вашој а на корист ваше дјечице, лијепа хвала на братском одзиву а нарочито вама браћо моја Сарајлије, који сте увијек у оваким подвизицима љубазно се одазвали свуд и свагда, а особито овој српској школи. Е, кад би се и остала српска мјеста, бар у $\frac{1}{4}$ одазвала, као што се ви, још би много боље било, ал и овако милом Богу хвала.

„Вама пак велможни г. окружниче и поглавити г. престојниче благодаримо на посјети, коју сте нам приликом ове наше свечаности благоизволили указати.

„А теби пјевачки зборе — ти, који си из чисте српске љубави и у знак поштовања према овој српској школи сами јој се одазвали, — те својим умиљним пјевањем још већма украсили свечаност ове наше школе, такође лијепа хвала. Види се да с пуним правом одговарате вашем лицепом имену. Види се да сте слога дјелом и ријечју.

„На завршетку овог мог говора још један пут позивам вас браћо моја да сви једнокупно одамо захвалност нашем милом пастиру с ријечима: Живио велики добротворе српски! Живио! Живио!“

По свршетку бесједе око једног сата био је ручак, на ком су били Његово в. преосвештенство, котарски престојник г. Рашета, иза-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

сланици сарајевске епископске општине, свештенство, учитељски збор, изасланици главног Милутиновићевог одбора и одбора пјевачког друштва „Слоге“ и још многи други гости, међу њима и преједник мостареке епископске општине г. Лазар Милићевић. За вријеме објода изговорено је много лијепи здравица, и може се рећи наздрављало се је у правом епископском и одушевљеном расположењу и искреном осјећају. Г. митрополит наздравно је Његовом Величанству цару и краљу, последије народу и свештенству. Г. Глиша М. Јефтановић Његовом високопреосвештенству г. митрополиту као добротвору; Ђорђе Петровић свештеник у име главног одбора Милутиновића споменика, наздравно је свештенику Стеви Тривковићу и општини Блажујској; потпреједник одбора пјевачког друштва г. Ристо Максимовић митрополиту и Блажујској општини; Ректор г. Петрановић прото, у име проф. збора богословског завода, нагласивши потребу школовања и селске младежи и свештениковог позива у парохији; г. Милан Пећанац правник у име универзитетске омладине г. митрополиту, изразивши жељу да омладина иде његовом стазом; г. Мита Блици у име учитељског збора Блажујској општини; професор г. Тома Алагић и г. Ђорђе Ваенљевевић правник, наздравно је г. Луки Чупићу учитељу. Г. Стево Тривковић свештеник и преједник општине Блажујске захвалио се у име своје општине свима као и г. Митрополиту а и последије тога наздравно је епископској општини мостарекој на што се је захвалио г. Лазар Милићевић са лијепим и језгровитим ријечима рекавши при завршетку: „нек нико не мисли да ће Срба нестати а биће их док је сунца и мјесеца“ На пошљетку свештеник Тривковић наздравно је вриједном архитекту г. Милану Малишевићу.

Све здравице пропраћене су са „многаја љета“ и епископским пјесмама и на завршетку кад су гости поустајали, којих је било до 50 душа, отцјевана је једногласно пјесма: „Ускликнимо са љубављу светитељу Сави“.

За вријеме објода неколико ученика и ученица ове школе декламовали су епископске пјесме, које је вриједни учитељ у кратком времену припремио и за ову свечаност удесио. Том приликом прочитане су и честитке, које су стигле од Његова високопреосвештенства АЕ и Митрополита херцеговачко-захумског и Варцар Вакуфа, а све их:

1.

„Преједнику општине блажујске С. Тривковићу свештенику.“

„Радосним осјећајем придружен сам душевно много корисној вашој слави. Бог благословио ново подигнуту течевину да буде служити на корист, срећу и напредак Православља и Српства. Живио осниваоц фонда, православна општина блажујска и сви који тој сврхи подпомогуше“.

Митрополит Серафим.

2.

„Епископској општини у Блажуј.“

„Радосној духовно придружимо се данашњој вашој значајној слави. Покретачи, оствариоци тог племенитог подухвата живили епископски род и славе ти!“

Пећанац прото, Перо Срђеновић, Тркуљић учитељ, Грђајић, Јово Срђеновић, Манојло Гашић, Ристо Мудреновић, Паво Рајак, Ристо Крцо, Милан Вареника.“

3.

Неможемо пропустити а да овдје не истакнемо и честитку: епископско-православног црквено-пјевачког друштва „Гуселе“ у Мостару, коју је писмено послало епископско-православној црквеној општини у Блажуј, у шљедешем садржају:

„Подписани управни одбор одушевљен за свијем онијем што нам мили епископски род води срећи, напретку и бољој нам будућности, — а особито за народну просвјету у епископском духу, која је најјачи ослонац народног нам напретка. Радује се из свег срца и душе својој честитој и свјесној епископској браћи, који данас свечано отварају просвјетни народни храм, — на очување светог нам православља и милог нам Српства.“

„Честитајући им на будној епископској свијести са жељом, да се широм и уз дуж наше миле нам домовине множе тако свјесне епископске општине.“

„Из XXXV редовне сједнице управног одбора епископско-православног црк.-пјевачког друштва „Гуселе“, држане у Мостару 13. октобра 1891., Са епископским поздрављем

Неровоја:

Игњат Р. Гатало.

Преједник:

Јово Р. Шола.

Послије ручка играла је млађарија епископске народне игре све до мрака а Његово високопре-

свештенство пошто је мало разгледало веселу поворку српски игара како од варошана тако и од сељака, кренуо се је у Сарајево у 4^{1/2} сата а остали гости разишли су у веселом расположењу у 6 сати неки жељезницом а неки с колима а бома сељаци пјешке својим кућама.

Како чујемо тога дана пало је добровољни прилога 144 фор. а сарајевска српска црквено-школска општина послала је у Блажуј 229 фор.

и 01 новч, што је скупила у Сарајеву у име градње школске зграде. Осим тога, пјевачко друштво „Слога“ дало је Општини Блажујској 216 фор.

До данас уписано је у ову школу 82 дјеце што мушке што женске, а надати се да ће их и више бити.

У Сарајеву, 20 октобра 1891.

Уред.

Освештање српско-православне нове цркве у Варешу 15 августа 1891. године.

Још од 40 година у Варешу постоји мала црквица — капела. Желећи околни народ као и Срби грађани овог мјеста да имаду зидану већу цркву, — то српско-православна општина ријешиле се да помоћу народа даде саградити жељену цркву. Особито се у том хришћанском подухвату заузимао Јово Симћ — Шишко, пресједник општине и свештеник Милутин Радаковић јеромонах, парох. Темељ новој цркви постављен је 15 јунија 1889. а градња цркве у име Бога у свему довршена буде 13 августа 1891.

Освештање ове цркве извршио је Његово високопреосвештенство АЕ и Митрополит госп. Ђорђе Николајевић на дан Успенија Пресвете Богородице. о. г.

* * *

Долазак Његовог високопреосвештенства са свитом својом овако је текао: 13 августа о. г. кренуо се је из Сарајева раним жељезничким влаком. У пратњи митрополитовој био је архимандрит Јанићије Марковић (из краљевине Србије); конзисторијални чланови: Стево Давидовић прото и Ђорђе Петровић свештеник и уредник Источника, Гаврил Бољарић свештеник и катихета вел. гимназије сарајевске, Дамјан Николић парох Нишићки, протођакон Ристо Бошковић и ђакон Ђорђе Биелановић.

На станици „Подлугови“ дочекали су г. митрополита Пахомије Николајевић протосињел и парох височки и Милутин Радаковић јеромонах и парох варешки. Овдје су била у приправности троја кола за митрополита и његову пратњу. Одавде око 9 сати изјутра пошло се је цестом

која води управо у Вареш долином из Подлугова 6 сати далеко све кроз шуму а крај ријеке Ставње. У пола пута Његово високопреосвештенство са својом свитом одмори се у Дабравинама код г. Николе Константиновића, гдје је био припремљен поени бесплатни доручак од стране г. Николе. Одмор је трајао више од једног сата а последије крене се пут Вареша. Недалеко од Вареша код Пантова хана, г. митрополита дочекало је неколико грађана и сељака коњаника, гдје су цјеливали десницу архијерејску.

Кад је Његово високопреосвештенство са својом свитом и пратиоцима стигао у Вареш, јеромонах Милутин Радаковић искочи из кола и пред црквом дочека митрополита обучен у црквеном одјејану и са јеванђељем. Пред вратима црквеним такође дочекао је митрополита ученик Велимир Радојчић, којег је припремио јеромонах Милутин, са овим поздравом: „Добро нам дошао високопреосвештени господине, вриједни и неуморни српски Архипастиру! — Боже мој, ко ће као Свемогући Бог, ће се роди наш долазећи нам овдје у ову нашу дубоку долину, српски Архипастир Ђорђе Николајевић, — роди се у питоме Сријеку, у селу Јаску, ниже свете куће нашега св. цара Уроша младога мученика српског; за то и тебе милостиви и добри Архипастиру, свевршњи Бог својом десницом благослови, те се и ти на корист, дикну и понос роди српском народу а особито у нашој поносној Босни. Ево, Боже мој! данас се освједочисмо да те благи Бог свукуда прати и кријепи. Сви знамо да у овој нашој долини од постања свијета није било сазиданог светог храма т. ј.

ерпско-православне цркве. Ево данас смо фала милом Богу дочекали и доживјели у здрављу нашега цара и владара Фрање Јосифа I. да имамо и цркве и школе и сваку просвјету, и за то кличемо; да га Бог много година у здрављу и сваком повољном задовољству и владању поживи. Живио! — А ти наш Архиепископу сличан јеси светоме Старцу Симеону Богопримцу, а у смирености и побожности јеси сличан првом ерпском митроносу и просвјетитељу св. Савви Немањићу, за то те с неба одредише и изабраше, да освештаваш ерпске богомоље, које ћеш сутра милом Богу фала и нашу ову ново саграђену цркву са својом светом десницом посветити. Боже дај да ти nebude прва ни посљедња него сретна и честита; и да нам те Бог поживи још више година међу нама чила, кријепка и снажна. Амин да Бог да! Живио!⁴

Када је дијете ову поздравну добродошлицу довршило, онда јеромонах Милутин обучен у ејајној одежди принио је свето јеванђеље, те је митрополит цјеливао, и за тијем у цркву ушао праћен од свештенства и народа. Кад је прегледао цркву, митрополит је а и сви свештеници с њиме рекли: да је црква у свему уређена и лијепо саграђена, а то је заслуга пресједника општине Јове Симића и пароха Милутина Радаковића, који су свим силама настојавали да се то најправилније, најуредније и потпуније изведе.

Кад је изашао митрополит из цркве а са њиме и сво свештенство и народ, и у одању и разгледању око цркве, дође варешке котар. испоставе управитељ Фриш заједно са градоначалником Мијом Црвенковићем, и преставише се господину Митрополиту, с којим одоше у стан домаћина свештеника. Иза тога посјетилише госп. митрополита два римокатоличка свештеника — парох варешки и његов капелан.

Његово високопреосвештенство одмарало се је у стану а његова пратња и остало свештенство изашло је проhodати по Варешу и разгледати околицу.

Прије вечерње г. митрополит извршио је своју задаћу, т. ј. потписивао је св. Антимине и у њега ушивао св. мошти. Вечерња је обављена парадно. Послије вечерње враћао је г. Митрополит визите, управитељу испоставе, градоначалнику и римокатоличким свештеницима.

У вечер при обједу издао је високопреосвештени митрополит наредбу јеромонаху и пароху Милутину Радаковићу и пресједнику општине Јови Симићу: „да се сутра послје освјештања и свете литургије постави сто за објед код цркве и да се позову чиновници варешки, отмјени римокатолици и наша браћа мухамеданци, и што више Срба сељака и грађана варешких.“ Што је већ и учињено по наредби.

Сутра дан 15. августа огласило је звоно почетак јутрење а иза ове одма се одпочело освећење а најпослије божествена литургија, која је трајала до пола дана. Том приликом рукоположен је за ђакона височки учитељ и богословац Ђорђе Стајић.

Око 1½ сат послје подне искупише се сви они, које је г. Митрополит одредио да се позову на ручак. Кад је све било уређено за објед и приправљена трпеза крај цркве за 26 особа, дође митрополит и благослови трпезу. У врх трпезе сједе Његово високопреосвештенство, с десне стране римокатолички парох, до њега судица из Високог; с лијеве стране управитељ испоставе а до овога архимандрит Јоаникије, па онда остали по старини и по реду.

Када је дошло вријеме здравица, наздравио је г. Митрополит у здравље Његовог Величанства Цара и краља Ф. Ј. I., и у истој здравици изразио је жељу цареву и наше земаљске владе: да је њихова жеља да се у Босни и Херцеговини све три вјероисповијести слажу. За тим наздравио је јеромонах Милутин Радаковић госп. Митрополиту и свима члановима конзисторијалне власти. Иза ове здравице свештеник и катихета Гаврило Бољарић наздравио је Србима без разлике вјере и парохијанима варешке цркве, па и свима ктиторима и приложницима. Уз ово додао је лијеп савјет слушаоцима, ради похађања цркве и да на то и своју дијцу привикавају. Послије тога наздравио је јеромонах Милутин министру Гају и босанско херцеговачкој влади, који су обдарили цркву са потребним стварима, као: књигама, одјејанијама и посудима. Даље, текле су здравице редом и сједило се за столом до вечерње, а народ се веселио играјући се ерпског кола и пјевајући пјесме. У колу се могло видјети и римокатолика и римокатоликиња, који су заједно са Србима веселили се.

Тога дана свршена је вечерња а послје исте настало је опет играње кола и право ве-

сеље. Његово високопреосвештенство задржало се је мало код кола и разговарао са појединим сељанима, а након кратког времена поздравио се с народом и опростио, давши свима архијерејеки благослов. Уз то им рече: ко оће нека иде својој кући а ко оће може остати и до сутра и веселити се.

Сутра дан у петак 16. августа, сви су се сакупили око свога архипастира и пошто је јутрења одслужена, у 9 сати митрополит се са својом пратњом крену из Вареша пут Сарајева, у пратњи Срба Варешана, у три фијакера а у четвртом пратио је госп. Митрополита управитељ испоставе и градоначелник, који су код фабрике топљења гвожђа $\frac{1}{2}$ сата од Вареша у кантини наредили доручак. Ту се остало два сата док се доручковало и док је г. митрополит са свештенством разгледао фабрику и видио како се руда топи и гвожђе излијева. Поздравивши се овдје с управитељем и градоначалником, кренуо се је митрополит у пратњи Срба Варешана, свештеника Јеромонаха Радаковића до Пантова хана. Овдје се пратња опрости и цјелива деценицу Архијереову и повратили се у Вареш, све коњаници бољи од бољега.

Јеромонах и парох Варешки Радаковић и пресједник општине Јово Симић још су у Варешу одлучили да прате свога митрополита до на штацију Подлугове.

Од Пантова хана пошло се око 11 сати и дошло се у Добравине код г. Николе Константиновића бившег архијереја у Сарајеву при митрополиту Пајисији. Код њега се сви сврати смо и мало одпочинусмо, и око пола дана кренусмо се у Подлугове. Дошав у Подлугове и очекивајући локомотиву кад ће зајквидати, проведосмо читава 2 сата у разговору и учтивој шали, јер бијаше влак задоцнио па имадосмо времена о свему и свачему поразговарати се. Кад је и влак већ стигао сви се поздрависмо и изљубисмо а

нашем Архипастиру и његовој свити пожели смо срећан пут и добро здравље.

Дај Боже да нас наш Архипастир и чешће пута походи и дође пам у наше мало мјесто Вареш, те да види како ова мањина Срба православних живе и раде у већини римокатолика, који су насељени и којих велик број како у Варешу тако и у околици има. Та кадри смо га дочекати па и ако смо сиротни и ако нас је мало овдје опет смо људи и бранимо своје колико можемо а туђе недирамо.

* * *

При освјештању ове наше цркве пало је прилога према мјесту прилично. А приложници су ови: Кум црквени Мићо Јањић из Црне Ријеке даровао је 101 фор.; Перо Р. Јовановић из Тузле 55 фор.; Алекса Мијаловић и Јаков Марић из Сарајева 5 фор.; Јово Карајовановић из Вареша 5 фор.; Јово Јоћ из Вареша 1 фор.; Дутко Боришевић из Возуће 5 фор.; Никола Божић из Возуће 5 фор.; Милко Лучић из Возуће 5 фор.; Недо Спасојевић из Возуће 5 фор.; Тригун Спасојевић из Возуће 3 фор.; Зарко Симић из Возуће 2 фор.; Браћа Лазаревићи из Славиња 3 фор.; и Стоја Боровчанин из Жунова 1 фор.; у све 196 фор. Осим тога пало је на тас црквени 391 фор. и браћа Симићи трговци из Вареша приложили су 33 фор., а када се црквени хан купио даровали су 100 фор.

На пошљетку не могу пропустити а да не споменем и ово: нашу ову нову цркву ко год је видио, сваки се задивлио, не величини њеној него њезину плану и лијепој градњи и распореду и украшењу унутрашњем. Што се тиче дрвене градње што је требало у унутрашњости цркве, могу похвалити вриједног немара Ивана Раку и препоручити га и осталим ако би подизали цркве.

У Варешу, 24. августа 1891.

П. Ј. Р.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Опис светковине „троношања“ новосазидане српско-православне цркве Прједорске, — са летимичним погледом на Прједор и постанак I. цркве у њему.

Прједор није каква старинска — закопина — варош, јер по казивању старијех људи, од постанка његова нема више од 100—130 година.

Прједор се налази у врло красивој равници, — без икаквих баруштина, — кога у даљини од 2—3 сата окружују прилично велике четири планине: *Козара, Берганица, Мајданска и Врањик* планина.

Покрај Прједора тече доста велика ријека Сана, која код бос. Новог у Уну утиче и по којој и велике лађе плове.

Према средини вароши Прједора, С. на ријека са скоро половином своје снаге продире — тече и отјече један дијео вароша, па се опет са њева у главно корито своје, те тако гради право острво — це; — због овог продирања и предирања воде, — можда се и Прједор прозвао. — У овоме острву, које се и „град“ зове, само је становништво мухамеданско. — Прједор због свога положаја имао је своју лијепу будућност, особито, због живе трговине, која се води са Аустријом, и која се је негда, особито, водила са Србијом, те се је Прједор на скоро добро населио, — за чудо самим српским и мухамеданским становништвом!!

Дакако, мухамеданци су одмах почели градити своје богомоље — џамије, којих данас у Прједору имаду четири; — али онога земана Србима у вароши, па и у селу близу турских џамата, кула и чардакова, није дозвољено било имати нити своју богомољу — св. цркву, ни школу; — ни гробље, за покопавање својих мртвих; — зато су и насељеници прједорски дуго времена, скоро 1 сат хода — ишли у сеоску црквицу на мјесту званом „Пашинац“, Богу се молити и своје мртве покопавати. — На овоме мјесту до „окупације“ постојале су двије дрвене црквице, које су се морале градити без, да се смио употребити и само један „ексер“ — нити ништа, што је гвоздено, већ само дрвено, — а од 1881. године на истом мјесту постоји трећа црква „ринглована“ само из нутра, недовршена; — јер је већ 8 година у парници, те је текар ове године парница свршена у корист њену.

Кад се је број Срба умножио, ондашњи првенци (слава им!) упевши се из петних жила, те које молбом, које митом и плаћањем, од ондашњег капетана, — који је био и власник и заповједник читавог садањег котара, — добију данашње црквено земљиште и дозволу, да могу ондје Богу се молити. Од истог капетана буде купљен и „амбар“ — житна зграда, — те на исто мјесто за богомољу пренешен и употребљен буде под именом „Белија“. У једном одјелу ове „Белије“ чињено је богослужење, а у другом учила су дјеца и био је учитељев стан, и тако је овај „амбар“ дуже времена служио и за цркву и за школу.

Тек иза пролазка Омер-пашина од прилике 1852—3—4 српска прједорска општина добије „султански ферман“, да јавно смију Срби имати своју цркву и школу у Прједору.

Ондашњи вриједни, свјесни, богати и просвјетољубиви грађани, одма „Белију“ претворе у лијепу и украшену цркву, а школску зграду начине у црквеној порти, која је 1882. изгорела. Ова од „амбара“ црква служила је све до „окупације“, али је већ и гронула била, те и прокисивати почела; зато општина 1879. г. закључи, да се нова црква „ринглована“ и са звоником сагради. Ова црква, а на истом темељу (фундаменту), скупа са звоником била је дограђена 1880. године. Црква је била покривена са препом, а звоник дрвен и покривен „цинкплексом“, коштала је 106.000 гроша, осим два звона, која су је красила; — али, пемили и страшни гост „пожар“, кроз своје жарко и страшно грло прогута, не само цркву и школу, већ и сав иметак већине српског становништва приједорског 8. јунија 1882. године.

Одма иза овог несрећног пожара, свјесно грађанство приједорско, — покрај сваки своје личне потребе, ријешни, да се од двију српских светиња: цркве и школе, последња најпре сагради, која помоћу Бога и издашношћу српског грађанства прједорског 1884. и дограђена и освјештана бјеше. — А за богослужење, на „згаришту“ покојне — изгореле цркве, — од дасака (тренице) би слупана привремена црквица, која је

служила за потребу црквену до почетка грађења новосазидане цркве.

Новосазиданој ерској цркви приједорској темељни камен освећен је 16. јулија 1889. год. А милошћу великога Бога, херојском и скоро нечувеном пожртвовношћу вриједног и свјесног грађанства приједорског, уз дарезљиву потпору високе земаљске владе у Сарајеву, и братским милитарима саотачаственика Босне и Херцеговине, у славу Бога ове године и довршена је.

Нова црква озидана је од тврдог материјала, околу истог мјеста, ђе је била покојна црква, која је изгорела. Од „фундамента“ за 1½ метар висине зид је околу све цркве „цокли“ од тврдог тесаног камена а остали је зид сав од печене цигле. — Црква је црепом покривена, а има дуљине 23 метра; ширине 8½, а до крова висине 8 метара. — Звоник је до ознаке мјеста за сахат, зидан од печене цигле, а даље је дрвен и са бакром покривен. Звоник је висок 35 метара, те са својим позлаћеним „крстом часним“ и покрај њега „муњеводном иглом“ — „громобраном“, надмашује висину свију предмета околине приједорске.

Мјесто (положај) порте црквене налази се на врло лијепом и пристојном мјесту, према средини ерске вароши, које има три лица т. ј. три сокака. Дуљина порте црквене јест 75½ метара, а ширина 42 м. Подзид је цијеле ограда црквене за 70 см. висок, а даље зидани стубови и између њих у довољној висини дрвене летве, по врху у ерској тробојници обојене.

Док је црква дограђена била, општина са грађанством имала је пријеку потребу, да се одма и „троноша“. Тога ради испред општине дотични свештеник ступи у споразум са његовим високопреосвештенством АЕ М. добро-босанским госп. Ђорђем Николајевићем, те би уговорен дан „освећења“ 1/13 септ. 1891.

Кад је обзнањен означени дан „троношања“ цркве, тек се онда могло примјетити необично кретање у ерској вароши Приједору. Изабрали одбор за приређивање, дочек, услугу, за цијелу светковину, неуморно трчи на све стране, сваки за нешто, да све буде у реду (и доиста одбор је подицно одговорио својој дужности, на чему му се изриче признање и јавна захвалност); вриједне домаћице узјурбале се по кућама — као пчеле пред излет, једном ријечи: сваки се налазио у послу, само да светковина што љепше

непадне. Дан по дан, па дође и први дан жељене светковине — а то је долазак Његовог високопреосвештенства г. Митрополита; јер већ онај дан: славолуци, црква, школа ерска и све куће ерске окићене су биле пареким и ерским заставама — тробојницама.

Долазак Његовог високопреосвештенства означен је 30. августа о. г. а то се догодило управ у петак, као седмични пазарни дан у Приједору. Због тога већина грађана не моглоше својој жељи удовољити т. ј. даље од приједорске станице предусрести и поздравити, свога општељубљеног и поштованог Архипастира; зато у име општине и грађанства, пресједник општине г. Миле П. Радетић и подпресједник Илија Р. Зеленика прото, са свештеником Козарачким г. Гавром Стојановићем и Јеловачким г. Јосифом Ракићем, упуте се у предуерд Њ. Високопреосвештенству у Волињу, као задњу штацију из Хрватске у Босну.

Околу 3¼ сахата послје подне, дојури жељезни влак, који је возио и Његово високопреосвештенство г. Митрополита и г. протођакона Бошковића и као пратноца г. проту Костајничког Ј. Зечевића. При излазу из купеја, чекаоници са добродошлицом, уз цјелив свете Архиепископске деснице, поздраве високопреосвештеног путника, а он се с њима у лице пољуби и за јуначко упита их здравље.

Након 20 минута, влак се крене даље пут Приједора града. На бос. Новској станици Његово високопреосвештенство дочекали су: добротвор г. Перо Дрљача, пресједник ерске општине г. М. Вукмировић, свештеник новеки г. М. Карановић, млади учитељ ерски П. Карајовић и млади Н. Сучевић. Њ. Високопреосвештенство изишав из купеја поздрави се са новљанима, као и у Волињој, те је за кријеме стајања гвоздењаче са њима и разговарао се. Послје 15. минута гвоздењача крене за у Приједор, ђе стигне околу 6½ сати у вече. Чим се је са звоника црквеног жељезница угледали могла, одма је звоно црквено и школеко, — које је школи поклонио грађанин приједорски г. Лазар Милиновић, — као глас тонова, прангија — огласили грађанству и околини долазак Њ. високопреосвештенства.

На колодвору приједорском и пред ерском црквом, скоро се цјело грађанство слегло било. Њ. В. П. дочека и поздрави кетареки престојник госп. барон Вимер са још г. г. чиновника

ерска општина са грађанством и т. д. Госп. барон Вимер испод руке доведе Њег В. П. до каруце за истог одређене. Њ. В. П. са г. бароном и протом Зелеником повезе се кроз прједорску чаршију пут нове ерске цркве уз пратњу многобројног грађанства, пуцњаву топова и звонење звона. Прошав кроз капију првог славолука, кочија се застави пред црквеном портом пред другим славолуком, који води у цркву, на коме бјеше написано: „Благослови град ко има Господи“ Пред црквеном капијом Њ. В. П. дочекала су дјеца ерске школе, лијено упарађена у два реда под руководством ерског учитеља г. В. Пејовића, те са искупљеним народом у три пута поздраве Њ. В. П. са „Живио“. — У самој порти црквеној са чирјацима, рипидама обучени у стихаре ђаци, а на самом прагу црквеним дочекали су Њ. В. П. два свештеника у црквеном одјелјанију са „часним кретом“ и „Еванђељем“ и поздравили га: „добро нам дошао свети Владико“. Ушав у цркву, уз пјевање тропара храмовског „Благослови еи Христѣ Боже наш“ и т. д. свети владиса уђе у олтар, прегледа св. антимиње и друга црквена одјелјанија, затим се поврати из олтара, те са средине цркве поздрави присутни народ, — кога је множина била — са красном Архиастирском поуком, препоручујући свакоме: братску љубав, слогу, вјерност према Њ. царско-краљевском апостолском величанству Франђ Јосифу I. и покорност према постојећим законима и т. д.; и благословив народ у пратњи господина барона, свештенства и народа, Њ. В. П. пође у стан, који је за њега одређен био у кући врједног грађанина прједорског г. Раде Стојановића. — У путу Њ. В. П. помиљује и благослови школеку дјечицу, која још упорађена стајаху. Прошав изпод трећег славолука, дође се пред четврти који води у ерску школу, на коме се види осветљен надпис „Добро нам дошли“, за тим у кућу г. Р. Стојановића. Њ. В. П. дошавши у стан поздрави домаћина и његову дјечицу. Послије обичног одмора и народне части „слатка и воде, или чашицу ракије и кафу“, г. барон Вимер поздрави се са Њ. В. П. и оде. За тим је сједила пристојна вечера за високог госта и друге пријатеље домаћинове, које је према протору стана задржати могао.

Други дан 31. авг. Његово високопреосвештенство одмарао се од дугог и трудног путовања. Око 10 сати прије подне примао је визите

од г. барона Вимера, ерске општине и католичког жупника г. фра Анте Палинића. Истог дана прије подне Њ. В. П. у пратњи мјесног проте, и проте Зечевића, повратио је посету (посјету) г. барону Вимеру. Иза тога је сједио ручак, а у вече велика вечерња у присуству Њ. В. П. г. Митрополита.

Са освитком 1/13. септ. тек настаје главна свечаност. Ето нам освану и дивно жељени дан. Дан бога лијеп, ведар, топал и чисто врућ, као у по љета. Мили гости са стране и околице, скупа са грађанством, у свечаном — зборачком руву, прекрилили су све сокаке прједорске, тако, да је на неким мјестима тјесно било и разминути се — без тјескобе. — Из јутра рано у цркви свршена је велика јутрења, са „полијелеом“, а у 10 сати прије подне означен је свечани почетак „освећење нове ерске цркве прједорске“. — Пред десет сати, 10 свештеника са двојицом прота: В. Ковачевићем бањалучким и Ј. Зечевићем костајничким, — по добивеном Архиепископском благослову, — обучени за служење „свете литургије“, пред црквеним вратима дочекају Њ. В. П. које по прописаном учини све потребито. — Затим наступи свечано Архиепископско облачење, које је пропраћено са пјевањем велико „Цар небени“ и т. д. Иза тога сједовало је остало „чинодјелствовање Архиепископско“, као: освећење водике, „обход“ околу цркве, постављање „трапезног камена“, умивање истог, стављање и привезивање покривала „трапезни“, „миропомазање цркве рукоју архиепископскоју“ и најпосље свечана „Архиепископска служба, — која је трајала до један сат по подне. — На литургији, од „Апостола“, па даље, пјевало је неколико чланова „Бањалучког пјевачког друштва“, са нашим почетним пјевачком друштвом „Вила“, под руководством хороваће г. В. Пејовића, на опће задовољство и похвалу цијелога збора ове ерске светковине.

Послије „Евангелија“, Њ. В. П. Митрополит изговорио је врло дирљиву, и поучну предикту, — истакнув чуђење о *пожртвовности*, труду и заузимању ерске општине и грађанства прједорског, за ерске светиње: цркву и школу, које су обадвије иза познатог 1882. год. пожара, — исправљене, те изриче захвалност на труду о осјећању за своје светиње; — даље, у својој предики Њ. В. П. препоручи свакоме: слогу, љубав, послушност млађих према старијима; па-

метно поступање старијх према млађима; чување „Хрза“ и образа — што је код правог Србина права светиња; — даље лојалност према законима и грађанским и црквеним, и његовим извршитељима, те са Архијерејским благословом заврши исту.

Народа је у цркви било, тако премлого, а се је бојати било, да ће се нејачи погушити! а и како да не буде препуна црква, кад покрај свега грађанства, покрај цјеле околине прједорске, млога братија и сестре из удаљенијх мјеста, као из Бањалуге, Прњавора, Бос. Градншке, Бос. Костајнице, Подова (у Хрватској), Бос. Новог, Крупе, Петровца, Кључа, Савског Моста Старог Мајдана и т. д. посјетило је и својим братским присуством увеличало ову нашу „духовну свечаност“, па је свак рад био, да види рјетки случај „освећење српске цркве и Архијерејску свечану службу“.

Држи се, да је на „збору“ овоме било, преко 4—5000 душа. Самијех свештеника било је 46.

Кум цркве био је врједни тежак Јово Поповић, (Тошић) из села Миљаковаца, парохије Ракелићке, кот. прједорског.

После свршетка божанствене литургије, около 2 сата послје подне, мили гости бјеху позвани на ручак, који је приређен био у просторијама српске школе, за 250 особа. Врједни „приређивачки одбор“, све је потребито припремио тако, да су гости за готову „софру“ посједали.

При обједу пало је више здравица. Прву Његовом ц. кр. ап. Величанству Фрањи Јосифу I. наздравио је Његово високопр. г. Митрополит, која је пропраћена са бурним отпјевом царске „химне“ „Боже спаси, чувај Боже“ и т. д. Другу је наздравио г. барон Вимер, кот. престојник, Њ. високопроеосвештенству г. Митрополиту. Трећу је наздравио прото Зеленика, Високој земаљској влади у Сарајеву и свима њој подчињеним органима власти. Затим је прото Вид Ковачевић наздравио г. барону Вимеру; по том Његово високопроеосвештенство наздравило је српској општини и грађанству прједорском, свима драгим гостима, те грађанима мухамеданцима и улеми њивој, којих је свега при обједу било 14 особа. Све здравице попраћене су са „многаја љета“, или са „Услиши Господи желанија наша“. Међу тим су, напријед одређени чланови одпочели уписивање добровољних прилога у корист новоосвећене цркве, који ће путем јавности

врјерно означени бити. За врјеме обједа било је још здравица, тако прото Зечевић наздравио је народном добротвору г. Пери Дрљачи, млади јеромонах св. манастира Моштанице отац Герман, држао је занимљив говор о важности монашества у христјанској цркви, те завршио здравицу Њ. високопроеосвештенству. Још у течају светковине Хаџи поп Миле Попадић парох кључки, држао је ријеч о *превасходству св. православља*, над свима другим сектама, — до ког је освједочења дошао путујућу у света мјеста — на хаџилук.

Кад се је са ручком около 4¹/₂ сата готово било, — од једноч у друштву весели збораца у рукама, неког „гајдаша“ Ђоке, из Даља, — као у сред китњастог Срјема, код бијеле цар-Лазара цркве, „задреча јаре“ т. ј. затрубисе „гајде“ — а весела младеж повата се у коло, па право у црквену „порту“; али је порта и од прије дубком напуњена, ће на више мјеста игра народно коло без свирке, па се чила младеж надмеће, ко ће кога надјевати, или надиграти. Њ. В. П. за неко врјеме разгледало је ово народно весеље и забаву. Пред вече у пратњи г. барона Вимера и проте Зечевића Њ. В. П. благоизвољело је посјетити обитељ мјесног проте. — И тако је у порти и у вароши весеље и коло трајало до мркле ноћи. С' вечера бацат је „ватромет“, кога је приредио млади Митриновић, — ејвала му. Цјелога дана од ране зоре, па до неко доба ноћи топови су пуцали „као на Засавици“.

У 8 сати у вече „ваљани приређивачки одбор, у школској згради, ће је и ручак био, припремио је вечеру за све заостале госте и за грађане прједорске, који нијесу могли при ручку присуствовати. И у вече школске су просторије биле дупком пуне. У присуству Њ. високопроеосвештенства, г. барона Вимера г. порезника Јанковића са фамилијом, мили гости и грађани, засједну за готову трапезу. За врјеме вечере било је весело, братски се разговарало, наздрављало и пјевало. При вечери, као и при обједу прједорска „омладина“, са члановима пјевачког друштва бањалучког, пјевала је више одабрани, већином српских пјесама, на свеопће задовољство цјелога збора, на чему им лијена хвала.

Вечерње бављење било је по вољи, те кад је ко хтјео поћи својој кући и отишао је, а чила младеж, — да како уз „гајдаша“ веселила се и до саме рујне зоре, али у најљепшем реду и пристојности.

Сутра дан 2/9 Њ. високопреосвештенство из својих разлога, немогав дуље времена овђе остати, почне се спремати на пут.

Пред долазак жељезнице Њ. В. П. поздравив се са домаћином и благословив дом и дјечицу домаћинову, крене се на колодвор, уз пратњу грађанства, свештенства и звончење звона. На колодвору Њ. В. П. дочекао је гошп. барон Вимер са г. порезником.

Његово високопреосвештенство, поздравивши се са својим свештенством, грађанством, те са г. бароном и г. порезником, и подјелив свакоме присутноме свој Архијерејски „благослов“, уз бурно клицање народа „живио“ и „здрavo“ и „весело“ путовао свети владико, у пратњи прђте Зечевића и протођакона „митроносни старац“ Архиастир Дабро-босански г. Ђорђе Николајевић, крене на срећно путовање „ко кола њи“.

Ето тако се у главном провела, ова рјетка „Духовна свечаност“ „освећења новосазидане ерпекe цркве прједорекe“, чија ће мила успомена у срцу свакога Србина прједорца дубоко урезана и у ладни гроб однешена бити.

Из овдје — ако и невјештог описа, видити се може, да су сви од први насељеника прједорекe, па и данашњи становници *грађани* — прједорекe, свјесни и заузети били за своје једине и највеће светиње: свету цркву и ерпекy школу.

Дај Боже! да се и сви млађи ерпекe нараштаји буду угледали, на своје старе предке у погледу љубави према: ерпекoј православној цркви, ерпекoј школи и народности ерпекoј.

Један од присутних
Зборача.

Говор

при освећењу споменика митрополита Леонтија Радуловића у Мостару 14 октобра 1890.

Тужни збор!

Ријетки су ово, те врло ријетки случајеви, кад се овако синови кршне Херцеговине земље из свих крајева, састану под кровом овог Божијег храма. Па шта је ево сад нас повело, да се уједињени овако сакупимо? Читама на мутном челу вашем, мила браћо, неку невеселост, осјећам из груди ваших тужне и дубоке уздицаје. Шта нас наћера на ову заједничку тугу? Сјећање на нашег незаборављеног митрополита Леонтија растужило је срца наша и довело нас у овај свети храм, да одамо своје синовље признање и поштовање овом великану и родољубу нашем.

Ерпекe роде! Сјетимо се оног дана назад двије године, кад иза густих и тамних облака, који се вијаху над православљем у војводини светога Саве, иза оне велике и тешке помрчине што нас прекриваше, сину и над нама зрака свјетлости, те кад нам прије застрто сунце указа своје весело лице. Сакупи се тад у овај свети храм мноштво свијета из свих крајева наше земље, пуна радости, веселја и одушевљења, да послије 112 година види опет на архијерејској столици Србина митрополита, сина ове земље заслужна и достојна човјека. У таком заносу дође народ да га свесрдно поздравив и да се помоли Богу и за-

хвали Свемогућем Творцу, што је Његовим промислом удовољено жељи народној.

Православна црква бјеше тада неуређена, а ерпекe народ херцеговачки жељан искрена архиастира, радосно прими к срцу овај сретни догађај, кад се наименовањем Њ. Величанства цара и краља Франц Јосифа I. а потврдом и вољом васељенског патријарха на владичанску столицу узвиси онај, кога сва Херцеговина онако жарко љубљаше и поштоваше. Тај дан уроди најљепшим надама за будућност ове земље, народ се осјећаше сретним иза толиких некушења и невоља, јер при овом слатком тренутку свак бјеше заборавио тешку прошлост. И свети Саво као да тад говораше са небесних висина: Јадна војводино моја, народе мој, доста је туђин сметао напретку твом, измолио сам на вас милост Преблагот Творца, сад само до вас стоји. По овим ријечима покојни Митрополит разумијеваше свој положај, увиђаше он велики рад, што га је као родољуба архиастира чекао. Много је он намјеравао а још више жељео учинити добра своме роду, за кога је само и живио и све патње за њ као прави син своје миле отаџбине устрајно сносио. Живећи од дјетињства у своме народу, добро је познавао све потребе његове, знао је шта треба

умањити и ублажити, као и то шта му треба надокнадити, па да се опет у колико је могуће изгубљено благостање овом дијелу српско православног народа прибави. Његови смјерови бијаху племенити и пуни родољубља, и тек што рече: Ево сад ћу да порадим онако као што сам желело своје роду за будућност, који је толико невоља препатио; али необазрива и неумитна смрт отрече га од овог свијета, те тијем уздрма и уништи толике слатке наде, које се на њег полагаху. Ми остасмо дубоко уцвијелени, јер радост, што нас обузимаше за мало нам бјеше. Поражени овим великим ударцем нарицасмо над гробом покојниковим:

„Твоја рака тешко нама спада
Лежи у њој покрај твога тјела
Мртвих нада поворка нам цјела,
Мртвих жеља читава громада“.

Мила браћо! Ово наше нарицање имало је свога оправдања, јер пролазећи кроз бурна времена и многа искушења, много смо што шта препатили и виђели. Тешко нам је на свакога наду полагати, јер на нашу велику жалост, морамо рећи, да их је мало, који су као што је покојник живећи носио у срцу цео народ, једино за њег живио и радио, не осврћући се на своју личност и олакшице свога живота. За то је за нас смрт покојникова ненакнадив губитак, ну тјешимо се тим, што је то Божја воља, јер Божји промисао никога не оставља. Уз милостивог Творца полагимо наду на покојникова замјеника високопреосвештеног господина митрополита Серафима, да ће он наставити рад свога претходника и да ће му одиста прави замјеник бити.

Тужни зборе! Дакле љубљенога митрополита нашег Леонтија нема већ одавна међу живима. Његов мученички живот и неуморни рад сваком је између вас познат. Њега сад нема, он више не живи; али с његовим мртвим тијелом,

које овђе под овом ладном стијеном већ двије године почива не можемо пустити његов бистри ум, поштени карактер, ријетку енергију и ону хришћанску благост и наклоност, што је сваком без разлике указиваше. Све ове велике врлине, што их блажено почивши митрополит имађаше, упућују нас, да се на њег угледамо, у оном правцу живимо, радимо и умиремо за опћу народну ствар. Мало је у нас људи, који схватише прави дух садашњости, те који хтједоше и порадише свим могућим силама како умним тако и физичним на бољитку свога народа; ријетки су, који себе на жртву међаше за своју драгу отаџбину, а то све бјеше при врлом нам митрополиту Леонтију. Па кад се од нашег маленог и запушеног стабла сломије овака плодна грана, то ми морамо тешко осјетити и онда не би било патриотеки, да такве скупе жртве предамо црној земљи у забрав. За то нам је у дужност спадало осјетити се великих заслуга бесмртног покојника и као мали знак сјећања, подићи му достојан споменик.

Синови кршне Херцеговине схватише своју дужност према неумрлом митрополиту свом Леонтију и заједнички подигоше овај споменик као видљиви знак признања и сјећања, а други споменик трајнији од овог тврдог камена урезао је он сам у срцу цијелог свог народа.

За то ти љубљени архипастиру, захвални духовни синови, твој херцеговачки народ кличе: Слава ти велики родољубе, лака та црна земља, гдје мирно почиваш, последије тешких патња.

„А у роду на вјечна времена
Свјежа ће ти остат усомена.

Чисто твоје срце свом роду си дао,
А за себе само муке задржао.“

Говорио

М. Р. М.
учитељ.

Нова суза.

У спомен: Јеротеју Ковачевићу, Архимандриту — Митрофору, престављеном у св. арханђелском манастиру Крци, 26. септембра 1891.

Са грања је лишће опадати стало

А мени је много што шта на ум пало:

У пунољку гледах лишће што опада

Развијено гледах; правило ми хлада.

Па ме силне мисли пређу преко главе

А и тешки јади срдашце поплаве:

И Србин се некад помислим, развија

До највише среће и моћи довија,

Па на једном паде
 Ал' јуначки паде
 Аох! тешки јада,
 Срећа га издаде:
 У зору Видову
 На бојном Косову:

К'о предјеле наше што ластва издаје
 Када тужно, студно, јесење настаје;
 И, к'о што издаје пријатељ лукави
 Пријатеља, кад му несрећа се јави!
 Па ми уздах тешки са срца излети
 Очајно завапим: „Боже, Боже, свети!
 Иза лишћа лишће ето опет бива
 А Србина срећа и још нецјелива!“

Пукло би ми срце на дробне комаде
 Већ ме не би било да ми није наде:
 Вај уздање наде сјајнијега лица
 Него што је сјајна звијезда Даница.
 Јоште многе, многе, мисли ме об'јећу
 И осјећам тугу, вај тугу највећу.

Па за многе, многе, које сам волио
 Да олакшам срцу сузу сам пролио;
 Бијаше ми лакше али ево сада
 Опет нових јада, јада из ненада!

Нова суза кану ал' су тешки јади
 Па суза не може да јаде расхлади,
 Само ми је лакше али сузах није
 Да се јаде тешки у њих сав излије!

* * *

И ти паде бране, дико Србадије
 Славни калуђеру оче Јеротије!
 Позвао те Бого да Му китиш раја
 Ал' Србина за те чемер јад осваја:
 Ко за умном главом и вреним пастиром
 Вреним родољубом, узором међ' клиром.

* * *

Служио си цркви служио си роду
 Штитио си правду штитио слободу,
 Провео си дане сијућ' сјеме мира
 Из српскијех славних светих манастира,
 Служећ' као примјер поштења и части
 И трпећи многе паклене напасти: . . .
 А за твоја света племенита дјела
 Неувели вјенац што су ти оплела.

* * *

Заслуге ти н'јесу пожњеле награде,
 Што си заслужно теби се не даде,
 Бог једини дјела награђује право
 Човјек са незнања, ил' злоће, неправо!
 Но слава Милашу, нашем у нестору
 У светоме што те одје митрофору;
 Ал' награда и та за тебе је мала
 Што ти она фала наше цркве дала
 Историја наша вјечне правде фала
 Да ће ти награду што ти није дала!

* * *

В'јек се овај горди са много синова
 Међу њима ти си дико Србинова
 Па докле је Срба да га сунце грије
 Славиће се красни отац Јеротије.
 А многи до гроба за те ћ' сузе лити
 Неће ли му лакше на срдашцу бити.

* * *

Јарко сунце сјаје ал' тебе не грије
 О Србине дични, оче Јеротије!
 Но далеко за њим код св'јетлости веће
 Ђе не има бједе ни има неереће
 Родољубна твоја душа се весели
 Са бесмртни дуси са божји анђели,
 Па те Србин моли тешко уздишући
 Тешко уздишући и сузе лијући:
 Да се молиш Богу за јадног патника
 У ропству стењућег српског мученика
 Да на Српство гледне веће са висине
 Искушење тешко да са њега скине;
 Да га сунце слоге к'о некад огрије
 Јер без слоге срећа гнијездо не вије
 О моли се, моли, оче Јеротије
 А вјечита слава у Српству нек ти је!

Рисан, на св. Јеротија, 1891.

Уцвијељени пријатељ и поштоватељ

Дионисије,

Јеромонах и настојатељ ман. „Бање“ св. великомученика Георгија.

Појмо Богу!

Појмо Богу! Појмо Богу!
Мила браћо сад:
Да нам даде роду српском
Успјешнији рад.

Појмо Богу! Појмо Богу!
Нек сав пјева хор:
Да нам даде да с' утврди
Боље српски двор.

Појмо Богу! Појмо Богу!
Нек се чује глас:
Да цијелом Српству даде
Давно жељни спас.

Појмо Богу! Појмо Богу!
Нек се ори рај:
Да нам даде лако сносит'
Судбе комешај.

Појмо Богу! Појмо Богу!
Сви у друштву сад,
Јер Божја добра милост
Најбољи је над.

Појмо Богу! Појмо Богу!
Мила браћо сад:
Да нам даде роду српском
Успјешнији рад.

Слава Богу на небеси!

Слава Богу на небеси!
Слава Богу мом,
Који не да да с' поруши
Српског рода дом.

Слава Богу на небеси!
Милостив је Бог,
Јер он неће упропастит'
Још Србина свог.

Слава Богу на небеси!
Он је рода спас,
Јер Он моћном Својом руком
Закриљује нас.

Слава Богу на небеси!
Што је вјечан Он,
Што нам чува започети
Још градећи дом.

Слава Богу на небеси!
Вазда к'о и сад,
Јер је вазда Творац свјета
Српској слави рад.

Божија милост.

Жалосни човјек очајно снива
Судбина му несрећу прикрива,
Те будућег прорицаше гласа:
„За ме никад више нема спаса!
Отпадничка душа издајника
Спушћа мене до овога лика.
Тихо пушћа тад' очајни глас:
Што праведно закриљујеш нас!“
„Никад више . . . никад мени спас!“
Ал праведничка силна рука,
Извуче га из тих грозни мука,

Сјена правде озари му груди,
Те се јадник иза сна пробуди.
Правда доби, а неправда паде,
Мученички мука виш' нестане.
Б'једни човјек пушћа гласа свог:
Што праведно закриљујеш нас!“
„Милостив је наш праведни Бог!“

*

Јака бура узбуркала море,
А тужни гласи лађом оре,
Јер морнари страшну судбу прате:

„Помоћ лађо изгледати на те
 Ниј' могуће, јер смрт нам пријети,
 Сви морамо у мору умр'јети!
 О, страшан је . . . страшан овај час,
 Што праведно закриљујеш нас!“
 Што ће море прогутати нас!“

Ал' тишина осмјехну се тиха,
 Тек се море само мало њиха,
 Сва природа промјени се љупка.
 А лађа се плочећ' тихо гинка;
 А морнари прекретили руке:
 „Што избави од ове нас муке,
 Хвала Теби добри Боже наш,
 Што праведно закриљујеш нас!“
 Што и црву малом судбу даш!“

*

Ето тамо преко тога пута,
 Сиротанче неко тужно лута,
 А низ лице теку ледне сузе:
 „Драги Боже! што ме 'ваког узе,
 Да ја лутам по овом свијету,
 А да немам ниђе сталну мету:
 Немам мајке, оца, брата свог,
 Што праведно закриљујеш нас!“
 Нити имам пријатеља ког!“

Ал' судбина будућије дана,
 Буде њему добром обасјана;
 Врло добро, а поштено живи,
 А никоме никада не скриви.
 Судба добра олакшала боле:
 „Нек се Теби сви народи моле,
 Јер једини ти си Боже спасе,
 Што праведно закриљујеш нас!“

Пустиња се разастрла пуста,
 А по њојзи пала тама густа,

Те путнику препр'јечује пута,
 С тог' пустињом без надежде лута;
 А пустиња и маглина клета,
 Не дадоше м' виђет бјела св'јета,
 У једанпут зачу му се глас:
 Што праведно закриљујеш нас!“
 „Овђе никад не долази спас!“

Али сунце, сиротињско крило,
 Почело се указиват' било,
 Те за часак природина сјаја,
 Очистила е' магла ц'јелог краја;
 А наш путник од радости клигну:
 „Хвала Боже на овоме данку!
 Та силна је Твоја вјечна моћ,
 Што праведно закриљујеш нас!“
 Кратким часом сво диже поћ!“

* * *

Нек све бјесни, нека море врије.
 Нека тама цијел свијет крије,
 Нека вјетар без престанка дува,
 Нека дрвеће о дрвеће грува,
 Нека се сила неизмјерна спрема;
 Опет ништа од пропасти нема,
 Само нек нас прати добри Бог,
 Што праведно закриљује нас!“
 Нека бјеснилу неда роба свог.

Добри буд'мо, у Бога е' уздајмо,
 А молитве Богу ми спремајмо,
 Па ће Господ сачувати људе,
 Јер неће их ништит ствари худе;
 Преко тога даће Српегву спаса,
 Да нестане ропскога уздаха;
 Јер молитвом волиће нас Бог,
 Што праведно закриљује нас!“
 Неће пушћат' он Србина свог!“

Јово Тута Мостарац.

Слава српском добротвору!

(Приликом освјештања српске школе у Блажују).

Гдје се оно слава слави,
 Гдје се пјесма лака вије,
 Гдје се дижу слатки звуци
 Раздрагане Србадије?

Гдје су оно бурна кола,
 Гдје милина срце спаја:

Гдје ли онај гуслар стари
 Славне дане што набраја?

Гдје је оно свето мјесто
 О ком каже чеду мати:
 „Тамо ће те, чедо моје,
 Права свјетлост обасјати!“

* * *
 Благо теби, Блажуј село,
 До сада си путо било,
 А сад си се са просвјетним
 Српским храмом окитило.

А од пјесме те веселе
 Одјекну ће кршне горе
 И одјек ће одговорит':
 „Слава т' српски добротворе!“

Сарајево, 13. октобра 1891.

Из тог' храма сад ћеш и ти
 За род мили борце слати,
 И из твојих гора истом
 Сад ће вила зајевати.

Б. Черовић.

На гробу Симе Милутиновића, Сарајлије.

Кад је Српство — то не бјеше давно
 Мач потргли за слободу славно;
 И у страшном и крвавом боју,
 Многу дјену оставило своју,
 Док слободу угледа из крви —
 Међ' првима ти си био први,
 У тој слави што је дјела им'о —
 Наша славо, Сарајлија Симо!
 С мачем, пером, бјеше на мејдану,
 Оба држа Српству на одбрану,
 Мачем ејек'о душманина злога,
 Пером шис'о славу рода свога —

Ах, живиће до посљедњег данка
 Наша слава, твоја „Србијанка!“
 Звона звоне, а звуци се оре,
 Куд се ово силан народ креће?
 На твој гробу помен да учини,
 И посади неувело цвјеће!
 Звона звоне, а пјесме се оре,
 Из твог гроба к'о да чујем зборе:
 „Придруж' Клио Мелпомени пјевке
 Да би већма грухали се јечи,
 Не о стјене, већ о груди људске“.

М. Ј. Илијћ.

О друзи моји!

О друзи моји са свијех страна,
 Гдје но је прошлост србинска сјајна!
 С' поносне Босне и Херцег-земље —
 Са родне земље и хладне ст'јене.
 Хватајмо коло срећнијех дана
 Будућност српека нек буде сјајна . . .
 Запојмо слошки, до миле воље
 Нек вр'јеме Српству настане боље.

То Србин вели,
 То Србин жели —
 У коло роде
 Дан је слободе! . . .

*

О друзи моји на пос'о свети!
 Да нас Србинство не буде клетити?
 Срамно је бити вођа свом роду,
 А газит' ногом српску слободу;
 То српско није, нити ће бити,

Боље је тада у земљи бити . . .
 Јер смрт је л'јепа, а боља слава,
 Ко за род мили свој живот дава.
 То Српству пише,
 Тим Србин дише.
 Ко род свој штује
 Бог га милује! . . .

*

О друзи моји вр'јеме је томе,
 Да треба служит народу своме.
 Чувајмо језик и српско име,
 Јер Српство свагда дичи се тиме;
 Чувајмо вјеру дједова светих,
 Недајмо навали душмана клетих,
 Да трује народ — Српство нам мило.
 Обичају туђем . . . ломимо крило.
 Род, вјера права,
 Наша је слава.

Српско се име
Поноси тиме! . . .

*

О друзи моји Српство вас гледа,
А ваша слога пасти вам неда.
Бог се весели гледајућ' синке:
Напредне, сложне, узорне, јаке;
Па љуби, љуби Србина свога —
Жели му славља велика — многа . . .
Благослов шаље са неба доље,
Да Србин слогу обрли боље . . .

Па то је дика
Српскога синка.
Вишњему хвала
Српска је слава! . . .

*

О друзи моји, аманет дједа
Пасти нам нигда у таму неда.
Сјет'мо се наше прошлости сјајне —
Витешких дјела . . . невоље јадне . . .
Па Срб још живи . . . Српство се буди,
Док сјајна зора једном заруди . . .

Да Српство плете слободе в'јенце
Да мирис разноси ербинско цв'јеће.

О друзи моји
Пјесму вам поји
Родољуб прави
Српство се слави! . . .

*

Па на рад, на рад о друзи моји!
У груд'ма нек вам ербинство гори.
Науку роду милите свуда
За род не жал'те својега труда.
Слађи ће дани настати тада,
То ј' права душа ербинска рада.
Помоз'мо један другоме тако,
Тад' ћемо бреме сносити лако.

А сложно стојмо
И Српству појмо:
Вила нам кликће —
Зора нам свиће! . . .

Фоча, на Херцеговини 1891. год.

Родољуб.

Говор

на парастосу о стогодишњици Симе Милутиновића, Сарајлије.

*Спомен нашем прешку да одамо
И стогодишњицу прославимо, —
Спомен нашем узор прешку,
Који дијелом показа:
Да вазда Србин бјеше
И свој народ љубљаше.*

Благочасиви Хришћани и мили роде!

Сви просвећени народи спомињу и сјећају се својих славних и заслужних мужева, који су послужили својој домовини и своме народу.

Сви просвећени народи достојно цијене своје великане и њихов користан рад. Они опијевају своје јунаке, диче се пјесницима, поносе се књижевницима, захваљују родољубима и узносе их. Они — шта више и некима подижу и видљиве споменике.

Једном ријечи: потомство их слави а историја биљежи им име и заслуге, које вијекови не могу збрисати.

Непобитна је истина да и српски народ може се с поносом убројити у те народе, и може

ведра чела показати свему свијету: да је имао своју сјајну прошлост, да је свјестан садашњости и да рачуна на бољу будућност; — да се може подичити својом историјом, својим заслужним великанима, својим челик јунацима, свијетлим карактерима, родољубима, чувеним књижевницима, славним пјесницима па и умјетницима.

Да, тако је мили роде и браћо!

Српски народ имао је својих синова, који су радом доказали и засвједочили: да су љубили свој народ, своју домовину; да су за свој народ са највећим пожртвовањем пером и књигом радили — радили не само умом и разумом, него и сабљом и пушком у руди хрилили у бој витешки против непријатеља рода свога — хрилили и ишли, а све за „Крст часни, вјеру и слободу златну“.

Имали смо — имамо и сада па и у будуће имаћемо — наших заслужних великана, које ће историја српска спомињати на вијекове, а српски народ и потомство дичити се њима, славити их и узносити, јер су достојни славе и поштовања.

Наше српско срце благодарно је а и треба да је, кад се сјећа заслуга својих славних предака, јер му је то света дужност.

Нама браћо и српски роде, служи на похвалу и дику, што се сјетисмо нашег великана, пјесника, књижевника и заточника слободне српске, — што се сјетисмо *Симе Милутиновића*, сина наше поносне Босне и кршине Херцеговине, а рођеног у Сарајеву 5. октобра 1791. — рођеног у овом мјесту опјеваном у толиким умјетним па и јуначким народним пјесмама — у мјесту поред гордог Требевића.

Наше сјећање на нашег великана ево то и видљивим дијелом посвједочавамо на данашњи дан, кад се навршује пуних *сто година* од дана рођења Симина, и коме ево приредисмо нашом светом и истинитом црквом и задушни спомен — парастос (опијело), и у које име овако многобројни сабрасмо се у овај дом молитвени, да по православном обреду и по српском обичају код овог кољива помолимо се Богу за племениту душу Симину, и да зацјевамо:

Вјечнаја памјаш Срб Сими Милутиновићу Сарајлији!

Вјечнаја памјаш српском пјеснику, књижевнику и јунаку!

Вјечнаја памјаш нашем узор претку, који дјелом показа да Србни бјеше и свој народ љубљаше!

Браћо! Православна и српска црква ево изврши задушни спомен њему, а ако Бог да, кад се српски народ, гдје га год има, одазове и припомогне са срествима, онда ћемо и при споменику, — који се намјерава подићи — још сјајније прославити овога нашег великана; онда ћемо са свом браћом из свију крајева с једним жељама зацјевати у овом Божијем дому и као Хришћани топло се Богу помолити; онда ћемо и пред видљивим спомеником рећи јасногласно оне ријечи нашег Срб владике: „Благо ономе ко до вијека живи, имао се рашта родити,“ — јер с пуним правом то је Симо заслужио својим радом, па за то му је дужан српски народ да се достојно одазове и споменик му подигне.

Браћо! Упитаћете ме: Ко је био и шта је учинио за свој народ Симо Милутиновић.

Ја вам сада овдје нисам у стању све пређати Симина дјела и описати његов живот пун борбе, нићи пак његове заслуге изнијети као пјесника, као књижевника и јунака, јер би то било доста опширно. О томе је писато у српским листовима, па мислим да вам је познато; но сада вам о њему могу рећи само ово:

Симу нам је дало оно доба, које је одњиало толико бораца за слободу и просвјету народну.

Симо је био неуморни пјеснички и књижевни раденик, а ако се неварам и највећи међу Србима у томе погледу, за вријеме његова живота.

Са Симом нико се упоредити неможе у његовим умотвориним пјесмама до једино владика црногорски Петар Петровић Његуш са „Горским Вјенцем“, па онда Љубомир Ненадовић, Бранко Радичевић и Змај Јован Јовановић.

Он је својим умотворинама доста и доста написао Србима.

Симо је у пјесничком раду само себи био раван. Његов пјеснички генијални дух јесте од највећег полијета. Но на жалост слабо су нам познате његове пјесме, јер су његове књиге ријетке и мало ко да их има и чита.

Поред многих његових пјесама најбоље му је дјело „Србијанка,“ и то га је дјело највећма прославило и уздигло.

Симо је први почео сакупљати народне пјесаме и био је претеча Вука Караџића, претеча великог реформатора и учитељ владике црногорског и пјесника Петра Петровића, Његуша.

Симо је осим многих пјесама што се налазе у засебним књигама и разним листовима, написао још и: „Историју Црне Горе“, „Историју Србије“, Црногорску и Херцеговачку пјеваницу“, „Трагедију Обилић“, „Трагедију Карађорђе“ и т. д.

Врела српска крвца гонила је Симу и у бој у добровољне чете Зеке капетана и у Цер планину у усташе, и борио се за право потишћенога народа — борио се за „Крет часни, вјеру и слободу златну“.

Укратко рећи: Симо је радио за свој на и био му је истински пријатељ, родољуб и бранич. Ријечима је храбрио свој народ па и дјелом предњачио му. Радио је за слободу и напредак

WWW.UNILIB.RS

свога народа све до конца свога живота. Радио би и још али га немила смрт покоси 30. децембра 1847. у 56. години живота му.

Овај великан наш борави вјечити санак у краљевини Србији међу нашом браћом у Биограду код Маркове цркве у Палилули.

Браћо! Као потомци и синови наших предака и нашег великана Симе Милутиновића, прослављајући данас стогодишњицу његова рођења, покажимо се да смо свијесни свога позива; покажимо да ћемо поштеним неуморним и родољубивим радом нашим угушити виеку себичност; покажимо да ћемо се достојно одужити аманету наших отаца и ђедова — наших народних радника и мученика, који свакад приправни и вољни бијаху прије изгубити главу него своју огријешити душу, и који у тој цијели све, па и живот свој радо жртвоваше на олтар општег добра и на сачување свете вјере и српског имена; покажимо, да нас наши потомци не осуде за немарност и неумјетност нашу, него да узмогну некада радосно рећи: да смо сваки оно чинили што нам српски и човечански позив, дужности родољубље налагаше; да се сјећају наших дјела и заслуга, као што се ево и ми с поносом сјећамо својих предака и достојно их слаavimo.

Стожер и свијетилник, који ће нам освјетљавати етазе правога пута нашег нека нам свијетли наша православна истинска вјера, српско-народна црква, језик и обичаји наши, јер то нас

од вајкада па до данас одушевљаваше, те се на супрот свакојаким бурним временима, тирјанству и навалама непоколебљиво очувасмо.

Од нас наши претци друго ништа не траже него то: да чувамо њихове свете аманете; да сложено и братски ступамо путем добра; да љубимо само оно, што је корисно и по цркву и по народ спасоносно.

Радимо сви поштено и сваки посао савјесно; не жалимо труда и колико који може; па гдје се тако ради, гдје се поштен рад и племените тежње ногама не газе; гдје се драговољне жртве на корист народа приносе; гдје раздор и неслога не шире своје гране, гдје се најприје зида, па последије тек руши оно што је трошно — ту је онда народ срећан, и благо се њему и његовој будућности.

Овај наш скуп јесте браћо најбоља прилика да се окријенимо пред сјени нашег великана, да се зближимо, да своје слабости и недостатке исправимо, да се узвисимо у добрим дјелима и врлинама а све на понос наше цркве, српског имена, на понос наших предака и нашег великана кога данас слаavimo и коме из душе и једногласно рецимо и кликнимо:

Слава ти Симо Милутиновићу и вјечна ти успомена у народу српском! Слава ти и „вјечнаја памјаш“.

Говорио 5. октобра 1891. г. у Сарајеву

Ђорђе Петровић,
свештеник.

Сирска црква на крају пропасти.

„Руски Паломник“ илустровани богословски лист, који у Петрограду излази, донио је у 2 и 3 овогодишњем броју свом чланак под горњим насловом, који вјерно илуструје данашње критично стање једне од најстаријих православних цркви — цркве Сирске. Да би и читаоце овог часописа са данашњим жалосним стањем поменуте цркве, којој непријатељи православља животне жиле свима могућим начинима и средствима поткопавају, упознао, доносим оно што је главније из тога чланка у српском преводу.

Црква Сирска, најстарија је од свију православних цркви; њу основаше сами првоврховни апостоли Петар и Павле. У столици њеној —

Антиохији, најприје су се посљедоватељи Христове вјере стали називати Хришћанима (Дјела ап. XI. 22.); она је породила и васпитала св. свештеноченика Игњатија Богоносца, Јеврема Сирина, Јована Златоуста, Јована Дамаскина, Андрију Критског и много другијех оцава и учитеља; она је не само непромијењеном сачувала православну вјеру, но ју је и распространила међу многијем народима а помоћу својих ревнорних чедва: св. Евстатија међу Грузинцима и Черкезима, св. Златоуста међу Готима и Скитима и т. д. Из ње су византијски императори изабрали првог митрополита Кијевског и васцијеле Русије Михајила. Историја нам вели, да су

одношаји међу источним автокефалним црквама и новопросвијећеном црквом Руском од времена пропасти византијске империје на истоку постепено почели слабити. Истина, да су некад стењајуће под туђим игом четири автокефалне цркве, константиноградска, александријска, антиохијска и јерусалимска, шиљале или саме поглавице, — своје блажене патријархе, или друге чланове духовне власти, с једне стране, да разаберу за стање новопросвијећене сестре своје цркве руске и да ју потпомогну у борби против смутња расколничких, а с друге стране, да измоле за се њене моралне или материјалне помоћи, но сви такви повремени одношаји, изазвани управо случајним приликама, осташе а и данас остају без особито важних последица узајамног међусобног општења и потпомагања. Свака од њих греде својим путем, те скоро ништа једна о другој не зна, и на жалост с тим се дјело не свршује.

Непрестано отуђивање порађа завист, и непријатељски одношај међу разним православним народима; тако н. пр. православни Бугари не трпе православних Грка, а Грци ни да чују о постојању православних Сираца.

То се исто може рећи и о другим православним автокефалним црквама: румуњској, српској и црногорској.

Резултатом таквог жалосног стања ствари је између осталог то, да је црква у Сирији, — некад славна и велика — данас не само незватна и умаљава се, него она управо ишчезава она је на рубу пропасти.

Остављена сама себи под игом иновјерним присиљена је она да води очајну борбу с многобројним и силним непријатељима православља — римокатолицима и протестантима. У Сирији нема града, нема варошице, нема села, гдје не би монашки ордени римске курије, штокакви језуити и францишкани, подигли школе ради обраћања кукавних православних Сираца, а у том послу потпомаже их француска и талијанска влада, надмечући се међусобно, која ће више школа подићи у Сирији и не жалећи на ту цијелу потрошити милијуне франака. Не мање усјешно раде и протестанти, које потпомажу такве богате државе, као Америка, Инглеска и Ђерманија па и Швајцарска. Сем многобројнијех школа, које о свом трошку издржавају у свијема градовима и селима Сирске области, оне још и

новцем потпомажу оне сиромашне родитеље, који шаљу своју дјецу у протестанске школе. Но то је све мало; ради већег успјеха пропаганде посједују они још и много штампарија, издају часописе и новине духовно-наравственога садржаја. А што ће још већма задивити посјетиоца, те Сирске области, то је, што ће он у самом граду Бајруту наћи три велика универзитета, американски, талијански и специјално језуитски. Рим-папа последије свога недавнога јубилеја одредије-лио је са своје стране на појачање уније округлу своту од 10 милијуна франака.

А каквих школа, каквих часописа и новина, каквих ли храмова имају православни Сирци? На то питање, даћемо одговара, ослањајући се не на новинарска извјешћа, него на то, што смо виђели својим очима, кад смо са Блаженим патријархом Герасимом по Антихијском патријархату године 1888. путовали, по најприје ћемо коју рећи о броју епархија, манастира, храмова и пастве Сирске цркве.

Данаске у Антихијском патријархату, осим Дамаске епархије, у којој је патријаршеска столица, која је пренесена из Антиохије у Дамаск, има овијех 12 епархија: 1. Бајрутска, 2. Селевијска или Илијопољска, 3. Тиро-Сидонска, 4. Приполијска, 5. Лаодикијска, 6. Емеска, 7. Епифанијска, 8. Аркадијска, 9. Аденска, 10. Халебијска, 11. Теодосијопољска — (Ерзерумска). 12. Алејска и Месопотамска. Првим архијепархијом и поглавицом над тих 12 епархија је Антихијски патријарх, који како је горе речено има своју столицу сада у Дамаску.¹⁾

Православних Сираца у Антихијском патријархату на броју је око 300.000; манастира око 20, од којих је 5 ставропигијалних т. ј. патријархових, који су чувени са својих светиња и своје древности. Манастири ставропигијални су ови: 1.) Једини дјевичански манастир Рождества Богородице, назива се Сајданаја, лежи 6 сати далеко на сјевер од Дамаска. Чело главнога олтара налази се капела, у којој се налази икона Божије матере, коју је сликао св. Еванђелист Лука. У њему је до 50 монахиња, а примају се на препоруку својих епископа из свију сирских епархија. 2.) Манастир св. првомученице Текле, сјеверно од Сајданаје удаљен

¹⁾ Види списак свију митрополита Антиох. патријархата у мом чланку „Православне автокефалне цркве“ у бр. 34. „Срп. Слов.“ од ове године.

6 сати близу унијатског села Малуле; под страшном клисуром у пећини, која је устројена у облику капеле, налазе се моћи св. Текле; у манастиру живи игуман и два монаха. 3.) Св. пророка Илије, на Ливану, 6 сати пута од Бајрута, у њему је до десет монаха. 4.) Успенија Пресв. Богородице, која се зове Белеменд, подигнут на подножју Ливана на догледу средиземнога мора, далеко од Триполиса 2¹/₂ сата хода на коњу, у њему има до 15 монаха. 5.) Манастир светог великомуч. Георгија, налази се у Аркадијској епархији, монаха има 20. Сви монаси и монахиње у манастирима Сирске цркве прави су Сирци.

Храмова у цијелом Антиохијском патријархату има околo 300, што је врло мало за православни свијет, који је растрешен на великом простору.

Сви манастири и цркве у Антиохијском патријархату налазе се у ужасном сиромаштву; а по селима цркве, које се готово ни у чем не разликују од колиба или вјерније пештера, тако су сиромашне, да у њима осим двије панирске иконе, Спаситељеве и Богородичине, и једног кандила од лима, никаквих других икона и кандила нема. У многим црквама су како свештеничке одежде тако и престолна покривала од простога платна, свештени сауди — путири и диекоси — од лима, кретови жељезни или дрвени, мјесто кандила су у употреби црепани тањирчићи, а ни у једној цркви нема полијелеја, панисандила или плашчанице. Митрополити не само да нијесу у стању помоћи тим јадним и кукавним црквама, но и сами не имајући никаквих доходака ни плате до жалосне милостиве од своје пастве, не могу код себе да држе ни ђакона ни јерођакона. Сретан је онај митрополит, кога доходи износе годишње око 1000 ф. а већина сирских митрополита не скупи годишње ни 600—700 фор. па при свему том они су дужни издржавати своју митрополију, дати плаћу учитељу школе, штитити интересе своје пастве пред турским властима и потпомагати ју против штетносног дјелања иновјерних пропагандиста.

Из више реченога појмљиво је, да о учебним заводима у Антиохијском патријархату ни говора не може бити. Једва се нађе у свакој епархији по једна школа, у којој се православна

дјеца, по 300—400 њих на броју, под руководством само једнога учитеља (па и тај је своје образовање добио код римокатолика или протестаната) уче читати и писати арапски, а у неким француски, грчки или турски и ништа више. Блажени Герасим (садањи патријарх Јерусалимски), видећи тако жалосно стање духовног образовања повјерене му духовне пастве, рјешо се, договорно са својим митрополитима, да се подигне макар једно духовно училиште при патријаршији у Дамаску, и ма да је то дјело брзо било изведено, — хвала ревном старању Његовог Блаженства, то ипак са недостатка средстава, училиште то још до сад стоји затворено. По примјеру Његовог Блаженства и многи ревносни митрополита, као нпр. Бајрутски, Селевкајски, Лаодикијски, Епифанијски и др. старају се данас, да сваки у својој епархији отвори макар једну духовну школу, но лишени сваке материјалне помоћи, не могу остварити своје жеље.

На пошљетку мјесто осталих духовних часописа, новина и књига, православни Сирци, не имајући православних штампарија, принуђени су читати издања, која у изобиљу штампају римокатолици и протестанти. Истина, при Бајрутској митрополији налази се стара типографија, у којој су прије 6 година неки млади ревно људи од православних почели издавати и један духовни часопис под насловом "Алхидије," у ком су објављивали латинска и протестанска лажна учења, но ушљед распрострањених са стране тих иновјераца клевета, као да тобоже тај часопис није ништа друго, до ли руски орган у Сирији, турска га цензура у прошлој години осуди на смртно ћутање.

Ево, у кратким потезима, у каквом се жалосном стању налази данас мноштрадајућа Сирска православна црква! И премда се она с помоћу Божијом, са правим јунаштвом борила и бори са својим непријатељима, то ипак ако јој једновјерне цркве не пружи руку помоћи, то ће она у борби са непријатељима и душманима православља, која не одговара њезиној снази, бити побјеђена и пропаће.

Л. Богдановић.

свештеник.

Разно.

Нови васељенски патријарх Неофит VIII.

На мјесто блаженопочившег васељенског патријарха Дионисија V. изабран је Неофит, архијепископ Никопољски.

Нови васељенски патријарх рођен је у једном селу код Сери у Македонији. Отац му је био свештеник. Мати му није знала грчки. Неофит је био прво епископ у Пловдиву, а за тимем у Дринопољу и Никопољу (Превези) у Епиру. По другим, како се чини, поузданијим изворима, патријарх Неофит рођен је у Ђункеју у нахији Зихни у округу дримском године 1832. Науке богословске свршио је у Халки а после је као секретар струмичкога митрополита отишао је у Минхен, гдје је три године дана провео, доунављајући своје знање. Епископом је постао 1868. године, и то у Прави уз дримског митрополита. После је четири године дошао је као митрополит у Пловдив. Ту се показао особито 1876. године, гдје се као прави пастир заузимао за своју паству. Исто тако кад су Руси продрли у Пловдив, Неофит је заклањао биједне муслиманске бјегунице. Иначе се показивао увијек као ревностан служитељ православне цркве и као пријатељ просвјете. Године 1880. би премјештен за митрополита у Дринопољ, али због несугласица са патријархом Јоакимом III. даде оставку после четири године и оде у Свету Гору, одакле га 1887 године патријаршија одазове и пошаље у Битољ, а лани га премјесте у Никопољ.

Патријарх Неофит човјек је учен, трезвен, благ, разборит и погодан. Поред тога врло је милостив за сиротињу и „њој даје све што има“, као што о том грчке новине доносе.

Босанско-херцеговачки изасланик за бирање новог патријарха г. Ристо Хаџи Дамјановић, који је био у Цариграду, хвали новоизабраног Патријарха као великог поборника светог православља и потпуног независног јерарха, који ће без сваког обзира, само интересе православне цркве мушки бранити и чувати.

Бирање патријарха бива овако: На основу старинскога правила, свети синод, пошто се договори са члановима мјеновитога вијећа, приступи прво избору патријарховога замјеника. За замјеника се избере обично један од митрополита, који се налази у Цариграду. То се саопшти порти, после чега изиђе султанов указ, који одобри тај

избор и нареди да се приступи бирању патријарха. Тада свети синод пошаље позив свима митрополитима константинопољске цркве да у року, од 41 дан пошаљу у Цариград запечаћена писма с именом кандидата својих. Осим тога позову се намјесници из 28 области да пошаљу у Цариград световне преставнике на дан бирања. Чланови синода и митрополити, који су у престоници пошаљу такође, на пет дана прије општега сабора, запечаћена писма с именима својих кандидата.

На пет дана пред истјек рока од 41 дан, патријархов замјеник одреди дан избора и позове на њ 85 до 90 особа. Међу позванима су: велики логотет (канцелар патријаршије), два друга виша патријаршијска чиновника, три султанова виша чиновника православне вјере, два пуковника и три нижа грађанска чиновника, гувернер острва Самоса или његов представник, четири најученија научењака, пет одабраних трговаца, један банкар, десет најглавнијих еснафских старјешина и по два преставника цариградских парохијских цркава.

Општи сабор, на ком предједава патријархов замјеник, прегледа пуномоћства чланова и при затвореним вратима, приступа отварању запечаћених писма с именима кандидата. Световни чланови сабора могу од своје стране предлагати такве кандидате чија имена нијесу у запечаћеним писмима; али је онда потребно да за такога кандидата гласа барем једна трећина свих духовних чланова саборских. Кад се начини списак кандидата, свети синод и вијеће шаљу га Порти, која је дужна вратити га за 24 сахата са својим измјенама, ако какве учини. После тога у дан, који одреди патријархов замјеник, општи сабор избере тајним гласањем три кандидата између оних, које је влада примила. За тим духовни чиновници саборски оду у патријаршијску цркву, гдје у присуству свих световних чланова, призивају Светога Духа и на ново изберу тајним гласањем једнога од она три кандидата за патријарха. После избора отпјева се свечано: „Тече Бога хвалим.“ Ако се деси једнак број гласова, онда одлучује она страна на којој гласа замјеник патријархов.

Порти се пошаље писмен извјештај о резултату избора, после чега изиђе султанов указ,

којим се одреди дан кад ће патријарх бити свечано примљен у султановом двору. Нови патријарх оде одмах порти, а отуда у патријаршијски двор, гдје свечано заузме пријесто партијархов.

Стогодишњица Симе Милутиновића Сарајлије, српског пјесника, књижевника и јунака, прослављена је 5. октобра 1891. године у српству тихо и скромно. У нашем шехер Сарајеву прослављена је она свечано као у мјесту гдје је Симо Милутиновић рођен и угледао свијета год 1791. окт. 5. У очи тога дана у вечер приредило је и одржало овдашње српско-православно пјевачко друштво „Слога“ бесједу са играчком у славу Симову и као што приличи сићу поносне Босне и кршине Херцеговине. Бесједу је отворио г. Мита Ст. Ђилић, српско-православни учитељ и друштвени тајник с „прологом“, којег је лијено и одушевљено изговорио са декламаторском вјештином. Овај „пролог“ написао је и саставио г. Антоније Стражичић, уредник „Напредка“, и због лијепог и значајног садржаја доносимо тај пролог и у нашем листу.

Све пјесме по распореду отијеване су складно, а „Српске народне пјесме босанске“ од дра Ј. Начу-а и „Српске народне пјесме“ од Т. Остојића, на захтјев публице друштво је морало и по други пут отијевати. Послије 10 сати свршен је први дио бесједе а иза тога отпочела је играчка српско народних игара, која је трајала преко поноћи. Сутра дан била је свечана служба, у новој цркви на којој је служило 3 свештеника. Службу је одговарало наше пјевачко друштво „Слога“. Послије свете службе одржано је опјело (парастос) за покој племените душе пјесника Симе Милутиновића. Како при служби тако и при парастосу црква је била дупком свијета и сви православни ученици са својим наставницима из српске школе, државне гимназије и комуналне школе. Српска општина спремила је пахахију (кољиво), коју је г. учитељ Стево Калуђерчић лијено окитио и вјешто је од шећера украсио са сликом Спмном. Прије опјела на причасној, раздате су свијеће скупљеном народу, и кад је литургија свршена, четрнајест свештеника обућени у епитрахиље и фелоне из олтара су изашли и пред приуговорљеним кољивом стали редом и отпочели парастос. Иза отијеваног „Со свјатимп упокој“ држао је кратки говор Ђорђе Петровић свештеник и уредник овог листа.

Одликовања у српској православној цркви. Архијерејски Сабор ријешењем својим Број 111, донио је одлуку: да се сви окружни протопрезвитери одликују *напреним протојерејским крстом*, с правом ношења за вријеме богослужења на пантљивици народне тробојке, а вап богослужења ношењем на једноструком ланцу.

Избор српских владика. О св. Петки о. г. састао се у Ср. Карловцима **Синод**, т. ј. Сабор архијерејски, под пресјединштвом патријарха, Овај Синод имао је да бира владике на упражњена владичанска мјеста и то за Горњо-Карловачко, Бачко и Темишварско владичанство. За епископе изабрани су г. г. *Никанор Поповић* протосинђел за Темишварског, и *Михајило Грујић* јеромонах и професор богословије за Горњо-Карловачко владичанство а Бачко владичанство остало је и даље још упражњено под управом самога патријарха. Никанор Поповић има 60 а Михаило Грујић тек 30 година. Обојицу хвале као ваљане и родољубиве Србе. Избор овај Његово Величанство највишим својим ријешењем потврдило је и већ су посвећени на степен епископски.

Дар српско-православној цркви у Чајничу¹⁾. У ред толиких личних добротвора овог гласовитог храма ради чудотворне иконе св. Богоматере ступају још и у данашње вријеме многи побожни Срби и Српкиње без разлике вјере и краја, који нас својим прилозима задужише за вјечну благодарност. Ево их овђе на углед садашњем нараштају и даљем потомству српском:

Год. 1890. јула 15. *Јелка*, рођена *Чајничка*, супруга пок. *заци Луке Ђуровића из Сарајева* приложи 20 здравих дуката за вјечни спомен свога мужа и пок. шћери Ане.

Год. 1890. септ. 8. на малу Госпојину *Слика* супруга *Илије Кларифа из села Борије* (кот. фочанског) приложи 42 фор. на вјечни спомен своје матере пок. Маре.

Год. 1890. септ. 8. пок. *Тодор Маринковић из села Пали* (кот. сарајевског) оставио 40 фор. на вјечити свој спомен!

Год. 1890. септ. 8. *Милица Јелчић*, из села *Пресјенице* (кот. трновског) приложи 25 фор. за свој вјечити спомен!

¹⁾ До сад сам изнио добротворе из прошле и ове године до данас, а доцнији ћу изнијети и све друге из прашњијех времена колико сам могао забиљежити и забораву отети. Слава и њиховом спомену! (Види 9 и 10 свеску овога листа, стр. 414.)

WWW.UNILIB.RS

Јелка Јошиловића из Високог 8. септ. 1890. год. приложи 1 ћурдију и 1 антерију свилену за вјечити спомен своје матере пок. Ане.

Год. 1890. септ. 9. *Савка Бариклина из Сарајева* приложи 1 завјес за часну трапезу у вриједности од 30 фор.

Године 1891. фебруара *Јова Ђурић из Биограда (Србија)* преко Савке Јовановића у Сарајеву приложи 7 фор. за спомен живи Јова, Живка Ђокицу, Василију и Јованку.

30. јуна *Љубица П. Комадановић из Чајничка* дарова један воздух од кадифе у вриједности 4 фор.

Јула, административни управитељ г. вил. Саурвалд, приложи 10 фор. приликом своје личне посјете.

15. августа о вел. Госпојини *Иконија Голубовића из Сарајева* приложи један епитрахил и свешт. наруквике у вриједности од 12 фор.

15. августа *Ђорђе Делић из Сарајева* приложи 1 сребрни ибричић са тањрићем за „теплоту“ у вриједности од 15 фор. за спомен свој и своје жене Јане.

15. августа † *Јованка Т. Комадановића, рођена Чајничка из Власеница* приложи једну ћурдију и једну антерију за свој спомен.

8. септ. о малој Госпојини *Јованка Ђ. Костића из Сарајева* приложи два дарка (покривача) у вриједности од 8 фор.

9. новембра 1890. *Мара удовца свештеника Јова Поповића из Власеница* приложи једне сребрне павте (свешт. појас) у вриједности од 10 фор. за годишњи помен своје шћери Перее.

29. јануара 1891. *Ђорђе Каназаровић из Доње Тузле* послао 10 фор. за спомен сина Бранка.

21. априла 1891. на Васкрсеније *Мустафа-бег Ахмедбеговић из Праче* приложи 10 фор. — Исти је патио од лудила, на пошто се поклатио чудотворној икони Богоматере, након шестодневног бављења овдје повратио се здрав при чистој свијести својој кући.

1891. *Јока рођ. Чолаковића уд. Милошевића* из Травника. завјештајем својим оставила је 200 фор. за свој вјечити помен.

1891. *Ана рођ. Чолаковића уд. Самарџића* из Травника својим завјештајем одредила је 500 гроша за своју душу.

1891. *Стака Богдановића из Сарајева* завјештала је 25 фор. за своју душу.

8. септ. *Стака Шукурџић из Доља* (кот. сарајевског) приложи 1 икону св. три Јерарха у вриједности од 5 фор.

15. августа и 8 септ. о великој и малој Госпојини пало је **чиста прихода у новцу 3718 Фор. 54 новч.** што добровољних прилога, што од продаје свијећа, споменова и милостиње на црк. школ. пјатима, а у разним хаљинама памучним и вуненим пало је у вриједности до 100 фор. Овакав обилат црквени прилог ријетко је а можда и јединствен у Босни и Херцеговини! А то је с' тога, што се код чајн. „старе“ и „нове“ цркве, које је народ прозвао „други Острог“ сваке године о вел. и малој Госпојини купи срп. свијет из разнијех крајева па и припомоћ даје. Тако се и ове године скупио силан број побожног ерског народа са стране из ових мјеста Херцег-Босне: Сарајева, Мостара, Високог, Плевља, Фоче, Коњица, Гацког, Рогатице, Вишеграда, Власеница, Горакда, Калиновика, Праче, Рудога, као из котарева поменутих мјеста. Имена приложника, који ову своту дароваше не могу се знати па ни ја их не могу забиљежити, јер је то народ прилагао држећи се оне еванђељске „што да десница нек' не зна левница.“

Свима поменутих приложницима као и онима, чија имена не знамо, премда су записана на небесима, нека је најтоплија благодарност на лијепим и богатим даровима! Даље, нека је најсрдачнија благодарност високопр. митрополиту госп. Серафиму Перовићу, који је поред личне посјете својим богослужењем на вел. Госпојини о. г. увеличао највећу нашу свечаност као што то он није пропустио учинити ланске и преклањске године. Уједно нека је највећа благодарност и свима побожним поклонцима без разлике вјере и краја, који се из издалека или близа посеклише на поклонење чудотворној икони Богоматере!)

У Чајничу, септембра 1891.

П. Ј. Комадановић,

1) Да се приход цркве у Чајничу од прије и прошлих година заносио на јавност и да су позвани вишу пажњу на ову цркву обраћали, далеко би Срби у Чајничу напреднији били, него што је то данас. Сигурно би Срби у Чајничу имали неколико синова на великим школама.

По, шта ћемо, с главе риба смрди. Пређашње владике свему су криве па и поједини готовани и интересчије. Они су ову цркву гулили а нијесу надзора водили: куд се новац дијева и ко тим приходом рукује. Фала Богу данас је све другачије. Од назад 2 године како је старац митрополит Серафим почео надзор водити над овом црквом, општена савјесно ради и бољи се напредак у свему осјетио. Осим неких застарјелих дугова, остали су сви данас што наплаћени, што осигурани имањем дужника. Данас

У јерусалимској патријаршији има свега од 25.000 до 27.000 душа православних, што живе по градовима и 65 селија, са 24 свештеника. Виша јерархија осим Патријарха састоји се из шест митрополита, шест архијепископа и једнога епископа, који сви, осим два-три, пребивају у Јерусалиму. Сви ови јерареи јерусалимске цркве спадају у састав братства светог гроба, у које долазе још придворно и саборно духовенство. Г. 1883. приходи патријаршије износили су до 900.000 фор.

Прва српска штампарија и књижара у Мостару (Херцеговина). Честити Србин Владимир М. Радовић из Мостара, не давно разаслао је на све стране оглас, у коме јавља српско-правосл. општинама, школским и светосавским одборима, као и осталим српским друштвима, српском свештенству и учитељству, и свакоме другоме, да је отворио: *Прву српску штампарију и књижару у Мостару*. У књижари се, вели, може набавити свака српска, словенска, њемачка или ма која друга књига. А у штампарији, која одговара свима модерним захтјевима, може се штампати све што год се хоће. Цијена је врло умјерена.

Хвала Богу већ ми Срби у Босни и Херцеговини имамо двије српске штампарије: једну у Мостару и једну у нашем Шехер Сарајеву, а поред тога двије књижаре такође једну у Мостару и једну у Сарајеву.

Споменици. У Шибенику је подигнут споменик дру. Божидару Петрановићу српском књижевнику и родољубу. Споменик је подигнут овим новцем, који је скупљен за пренос покојникових костију из Мљетака у Шибеник. У Кртини подигнут је споменик Људевиту Гају, који је засновао хрватску књижевност, *али и који је Хрвати науку српски говорили*.

Нова црква у Никшићу. „Глас Црногорца.“ јавља, да је руски архитект Преображенски израдио план за цркву у Никшићу. Витешки кнез Никола је тај план одобрио и вјештака обдарио Даниловим крестом на прима. По томе плану ће бити црква зидава у византиском стилу и може се рећи да ће бити величанствена. Црква ће се почети зидати на прољеће, те велимо: нека је сретно!

ствари општинске иду у потпуном реду. Сад је правда и лист рачун, а прошло је вријеме петљаница и „цабе“. Камо срећа да је се од прије управљало са црквеним приходом као што се управља има већ 2 године, српској општини у Чапичу по богатству неба ваљда било равне у Босни и Херцеговини.

Уред.

Ђурађ Кастриот Србин. Француски епископ поп Пизани, професор историје на катол. универзитету у Паризу, који је пропутовао по Далмацији и о овом путу пише књигу, издао је овијех дана монографију под насловом: *La légende de Skanderbeg* (Прича о Скендербегу). У овом дјелу писац критички проучава све што се причало и писало о великом јунаку Ђурађу Кастриотићу названом Скендербегу, и доказује, да Кастриотић није био Арбанас, него прави Србин. Ову монографију приказао је професор Брунеки у листу задарском „Dalmata“. У приказу спомињу се и остали писци, који су проучавали историју онога времена и писали о Скендербегу, као: Макушев, Јиричек, Хопоф. Тако је у неколико разбистрено предање и причање о Скендербегу. Разбистрено је и доказано, да је Ђурађ Кастриотић Скендербег унук Константина, српског владоца (dominus Serviae) и да је Скендербег био прави правцати Србин.

Поп Глигор Митровић, као што „Српски Глас.“ пише: „на 25. августа о. г. отишао је Богу на истину. Он је био парох више њих села у општини наштровској (Далмацији). Овај примјеран и честити свештеник био је — тако рећи — жртвом својих духовних дужности, којима се није испричавао ни онда, кад је освојен болешћу једва и корачати могао: црква и народ, то ми је најмилије — вељаше он. Знањем је био ограничен и оно се сводило на толико, колико му је као свештенику требало; али зато ипак, био је један од најмарљивијих слугу олтара Божијег, коме је пријањао свом душом, свим срцем; те као такав могао служити примјером многим. Орденима, црвеном појасу и другим било какве врсте почастима за хатар и љубав, није лизао, није метаписао. Сва му је слава била у томе, ако су га његови парохијани добро хтјели, ако га је сиротиња благосиљала. У општењу са свијетом, свакад благе нарави и слатке ријечи — не знајући правити себи рекламу, истичући се са власницима руку под руку, био је преко сваке мјере у држању скроман, рад чега је од свију који су га познавали љубљен и поштован, као мало који од свештеника у нашим крајевима. Шта више: био је Србин и душом и тијелом.“

Покој му души и вјечили спомен у народу:

Српкиња добротворка. Госпођа Драгиња удовица Михаила Зарића негдашњег учитеља у В. Кикинди завјештала је своју кућу у вријед-

ности од 8.000 фор. великокикиндском дјечјем забавишту, а цијело своје имање у вриједности од 20.000 фор. завјештала је на оснивање стипендија за српске ученике. Слава јој!

Освештање српске школе у Блажују.

И српски Бог услиша молитву свога народа. И на истоку сунце сину и растјера кишу и облаке. Та и природа мора да увелича ову славу! Подигла се брата мало и велико, трамвај пун, кола пуна, а пјешака ни броја нема. У купеима железничког воза и тијесно је и није. По петнајест их у једном, па опет све један другом прави мјеста, сваки жели више друштва при овакој српској слави. Десет туче, воз се креће, а пјесма се заори, за час бијасмо у Блажују. Блажуј није као иначе. Много је свечанији, свако лице израз је веселја. У пјесми и цумбусу провели смо од станице четврт сата пјешке.

Ево нас пред капијом српским тробојницама и царском заставом искићеном. Сељачког народа на хиљаде искупило се и прекрило мјесто, е је милина виђети. Прије нас стигло је Н. В. П. г. Митрополит. Долазак јавише прангије, а на капији поздравил српско дијете српским поздравом српског добротвора. Пресједник и свештеник блажујске општине госп. Стево Тривковић, дочека српским и срдачним поздравом српско православно пјевачко друштво „Слогу“, које бијаше међу тим стигло у потпуном броју. Захвали му топлим ријечима потпресједник друштва госп. Р. Максимовић. Сад се вриједни свештеник поздрави са сваким гостом, сваком захваљује за честитку и посјету. —

Ајде брата да видимо дјело! Имаш шта и видјети! У зеленом и плодном сарајевском пољу, куд су негда српски витезови проносили српску славу, испод шумовитог Игмана, гдје се негда српски хајдук скриваше, близу врела таласасте Босне, свједока негдашње српске славе у Босни, видиш бијелу зграду, сазидану од тврдога камена. Уђи па разгледај! Просторија и превише. У истој згради и школа и учитељев стан и парохијални уред, па ипак остаје красна соба, у којој ће се дочекивати највећи добротвор ове школе Н. Високопреосвештенство г. Митрополит. Стојиш, па се дивиш, питаш како то постаде? — *Све, браће, трудом и маром српског свештеника. Прави пастир видје ишо му пастви треба: Српска школа!* Нема више мира ни покоја: Лети, тражи савјета. Моли за потпору; кад си га видио, увјек забри-

нут, замисљен, а питаш ли га: Хоће ли шта бити? одговари: Ако Бог да! Његово Високопреосвештенство г. Митрополит осоколи нашег вриједног и неуморног Србина. Даде милостива рука 15.000 фор. српској школи у Блажују као фонд, у који се не смије дирати, само ће се интерес на школу трошити. Још требаше само новац да се и зграда сазида. И то нађе неуморни свештеник. Парохијани довозеше добровољно грађу, покупише и добровољне новчане прилоге, а и остала Србадија у околици особито Сарајлије одазваше се прилозима. Па ето камен на камен палача!

Разгледасмо све, дивисмо се свему на уђо-емо у собу, гдје се скупило мноштво Србадије да захвали Свемогућем, да призове св. Духа, да се окријепи побожном молитвом. Сам г. Митрополит служи, пјевачко друштво „Слога“ поји, међутим прангијама ни краја нема. Одјекује Игман, чује Бјелашница, довикује Требевић мајци Трескавици: Ваке славе одавна не бијаше! И паде српска узданица на кољена и призва св. Духа. Окријепљени молитвом изиђосмо на поље. Пред школом све весело, све се пита за јуначко здравље. На један пут настаде тишина, учитељ говори: Говори о важности српске школе, кори немар српски за српске школе, захваљује првом добротвору ове српске школе, истиче заслуге блажујског пароха, благодари очевима и матерама младе Српчади, а и осталој Србадији — истичући особито Сарајлије — за потпору, коју дадоше да се подигне овај храм просвјете.

Већ се у горњем боју сабира одабрана кита Србадије. Постављена су 3 асталала, блиста се руменика вино. Г. предеједник и чланови блажујске српске општине службе а гости се веселе. Уста Н. В. Преосвештенство, диже чашу у здравље Његовог Величанства цара и краља Ф. Ј. I. Заори се „многаја љета“, сад здравнице не престају, члан конзисторије г. Ђ. Петровић истакну заслуге г. пароха С. Тривковића за ову школу, а бурно се заори: живоно! Пресједник и свешт. г. С. Тривковић поздрави сада госте добродошлицом, истиче, да га особито весели, што види на овој српској слави заступљену српску општину сарајевску, конзисторију, главни одбор за споменик Сими Милутиновићу, пјевачко друштво „Слогу“, српско учитељство сарајевско, учитељски збор српске-православне богословије, а и осталу господу, захваљује — особито г. предетојнику —

за посјету, на по се диже здравицу прееједнику ери. мостарске општине г. Л. Милићевићу, говорећи, да је особито сретан да види и заступника прве ерпекке општине херцеговачке. Заступници корпарација као и појединци захвалише г. прееједнику за дочек, похвалише његов ерпекски рад, осоколише га и на даљни рад. Свака здравица бијаше задахнута правим ерпекским осјећајем. Пошто се брзојавна честитка вриједног варцарског проте г. Ј. Пеџанца и чланова општине прочита, наздрави П. В. Преосвештенство омладини универзитетској, желећи да буде прави штит и права потпора ерпекског народа. Млади М. Пеџанац, правник, обећаје, да ће омладина колико јој год могуће буде радити за корист свога ерпекскога народа и захваљује г. Митрополиту што је омогућио опстанак овој ерпекској школи. Још наздравише г. г. Алагић проф. богосл. и Ђ. Васиљевић, правник, ерпекском учитељу г. Чушићу, истичући важност његове задаће и желећи му срећу.

Софра се диже, ал' весељу још нема краја. Пред школом свирац свира, коло игра. Па може ли и бити ерпекско весеље без ерпекскога кола? Разиграла се Србадија, нема да престане. *Старац* стоји, па је гледа, па се смјеши. Та и он нема већег задовољства, него да види око себе Србадију чилу и веселу. Ал' на жалост вријеме лети не ћа да стане. На пут се кретати мораш. — Опростисмо се с вриједним свештеником и учитељем, те се кренемо према штапцији све пјевајући. У весељу и шали превалисмо и пут до Сарајева.

Прошла је слава и весеље, ал' је остало угодно сјећање на те слатке часове. Кад се сједим тих часова, онда представљам и сликам себи оно вријеме, кад ће се сваки ерпекски свештеник овако заузети за ерпекску школу, за ерпекску проевјету: Домовина пуна ерпекских школа, ерпекски дух и ерпекска мисао на ново оживила, ерпекски језик и обичај своје старо право задобили. Све другим животом дише — дише.

Тада ћемо бити сретни!

С.

Митрополит Серафим у Чајничу. Дична и заслужна старина херцег. Митрополит Серафим од како је постао „глава Херцеговине“, кршне војводине св. Саве посјетно је љетос трећи пут наше малено Чајниче. Као год што је он прошле и претпошле године весело и искрено свуда па и овдје дочекиван и праћен био, тако га је на-

род наш са истим ако не и већим жаром љубави и ове године дочекао. Можда има и величанственијех дочека код других Архијереја, кад ови обилазе Епархије, али да они потичу из чистих и братских срца као што је то код нашег народа ријеткост је мислим. Радост народа потпуно је оправдана јер он у старцу Серафиму гледа Архијереја, коме је у истини стало до среће и блага свога народа и који у народу иде да га као добар духовни Архипастир о свему корисном и лијено поучи. Кад погледамо сјајну слику Серафимову ми се сузним оком опоменемо прошлога времена и туђина Архипастира, којима на жалост вјера не бијаше светиња него срество на сваки начин употребљивано само да се што боље материјално обогате, па да то благо у туђ народ одвучу! Кад се тако у нас радило народ је страшно патио, али јадан притијешњен са сваке стране морао је и то подносити. Слава Богу прошла су та времена, јер данас на кормилу наше цркве видимо старог и не поколебивог борца за вјеру и народност нашу, који је због тога много па и шестогодишње тешко африканско заточење поднио! Данас пред собом гледамо учитеља, који је од вазда хтјео и смјео поучити народ свој и словом и дјелом о светињи вјере православне, опомињући га на свети живот славних Немањића, на јунаштво Обилића и на слогу Југовића! Али признајемо, да он у данашњем положају има и доста горкијех часова, јер јасно је, да је са висином положаја великих људи и све већа одговорност скопчана, пошто се око њих мотају конци разних интереса, који сви у њему хоће да виде свога заступника, па га сад једни к себи вуку и боље стежу, други због тога са више страна подгуркују и стрмоглављују. Истина, св. Саво Немањић био је јак темељац цркве и проевјете у народу ерпекском кога су његови посљедоватељи за неко вријеме развијали и усавршавали али бурна политичка олујина, која се на ерп. царство проеу вијековима је затирала и свијест и вјеру нашу, те се може рећи, да је од тога костур дочекао Митрополита Серафима, да га он месом испуни и оживи. И сам народ данас живо опажа тај свој велики недостатак, па желећи га што прије подмирити у више случајева од њега као од свога оца слободно потражује можда и оно, што му он не може дати. Проникнут Митрополит очинском бригом за напредак и славу своје драге Херцеговине он је и овал

љета обишао Дувно, Невесиње, Улог, Калиновић, Фочу, Горажде, Чајниче и Пљевље. Овдје је дошао 28. јула о. г. у пратњи свога честитог ађакона и тајника Ст. Правце, Николе Која, пароха из Улога и горашког пароха Арсенија Поповића.

На Милијени — 1 сахат од Чајнича дочекали су Митрополита српска црквена општина, отмјенији грађани и котар. предстојник, у име којих је високог госта поздравио надзиратељ протопрезвитерата, на чему се Митрополит лијено захвалио. На уласку у варош дочекала га је школска младеж са многобројним народом. Тронут оваким уредним дочеком Митрополит се захвалио народу и младежи завршивши овако: „По дужности својој примио сам се радо и весело и ове године труднога пута да вас драга браћо и дјецо моја и по трећи пут обиђем, да се с' вама разговорим и утјешим! Нека је благословен Господ Бог, који ме на овоме путу к' вама руководио, те ево здраво и мирно приспједох у средину вашу! Да о осталим почастима дочека вашег и не спомињем, ви ми кроз ердачне ријечи вашег вриједног свештеника, које ми је он у име ваше изговорио очито доказасте, да ме и овај пут радо у средини својој виђате и готовост показујете послушати науку и пригрлити савјете моје! Надам се да ћете утјешити моје очинске бриге и да ћете ми утрти ону горку сузу, која ми се често отима при помисли неслоге у мојој пастви! Не допустите дакле, да се вашом слабошћу, гордошћу или неслогом користи непријатељ божјијега и народнога мира, јер сатана вазда о неслози ради!

„Помишљајући на дужности које имам према вама извршити; на ваше духовне потребе, које ми треба добро најприје познати и према томе радити, — сами ћете љуб. моји разумјети да ми није могуће за овај час састанка нашег све то извршити. С' тога ћу се међу вама који дан више задржати. А међутим кажем вам: отворена су вам врата мога стана, свакога ћу радо себи примити и саслушати ваше потребе. Само нека још од ваше стране буду отворена срца ваша за ријечи и савјете моје, пак никад боље среће!“

Овако заврши митроносни старац, који је затим допраћен до стана у срп. осн. школу. 29. јула учинио је митрополит визите код војн. и грађ. власти, свештеника и одличнијих грађана,

а 30. јула посјетили су га наши одличнији Мухамеданци. — 31. јула држата је сједница срп. прав. општини, којој је преседавао сам митрополит, а у присуству свештенства, кот. предстојника и општинских чланова.

Пошто је Митрополит лањске и преклањске године приликом своје канон. визитације овдје марљиво прегледао и лично се освједочио о ваљаном и успјешном раду општине, то је он на овој сједници захтијевао, да прегледа опш. рад од лањске визитације до данас. По дужем стране и озбиљном прегледању *нађен је у општинском реду цио општински рад. Митрополит је изјавио благодарности општини на трпуду и енергичном раду што је она у овој години фонд школски уредила и поштено осигурала, а многе застарјеле дугове црквене што наплатила, што имањем дужника осигурала.* Ово је најбољи доказ, да је овд. срп. општина уз настојање свога пароха достојно савјесно и поштено интересе цркве и школе заступала и чувала не обзирући се ни најмање на све оне пакосне и лажне вијести што их је сарајевски „Напредак“ о општини пролио. У истој општ. сједници претресано је и ријешено; да се на доидућу школ. годину постави и учитељица на овд. срп. школи, да се подигне пристојан споменик на гробу покој. архимандрита Костића, да се изабере одбор за српску читаоницу, којој ће општина приномоћ дати, да се нови иконостаѕ подигне и позлати, да се прозори на „новој“ цркви прошире, трон чудотв. иконе Богоматере позлати, сва црква из нутра молерише, 2 звона повећа набаве и да се торањ на прољеће почне зидати. Све је ово кориено и пријеко потребно, само би жељели да то општина што прије оствари!

Сјутра дан — 1. августа продужена је општинска сједница на коју је Митрополит позвао до 40 што варошана што сељана, што су у „Наплетку“ потписани. Из преслушања Митрополит се освједочио *да већина од позваних не мају ништа противу рада општине кас ни свештенства те према томе, да је сва она писанија у „Напр.“ противу овд. општине и пароха скроз не основана, лажна и чиста подвала,* чему су дали повода неколика смутљивца и црквена дужника, који су се општини противили због осигуравања дугова. Пошто је општина од њих затражила или паре, или да дуг осигурају —

одма су грају дигли на општину, па су почели интригама и лажама свијет варати те многа имена без знања и приводе дотичних подписивати на протесте против општине. Но шта ћемо де, кад се ти људи Бога не боје а људи се не стиде! За лични интерес и инад они би вам и све Српство жртвовали, а у томе их подушире онај „Напредак“, коме је чиними се лозинка противу општина српских и свештенства писати те тако народ завађати.

Знајући Митрополит савјесни рад општине сазвао је на 7. августа народну скупштину, гдје се такође освједочио да је народ задовољан са радом општине и с' тога је са скупштином *без измјене исту општину оставио на управи до маја 1892. год.* докле јој истече трогодишњи рок службовања. На истој скупштини додијељена су општини двојица чланова, а за тим је поднесен и усвојен „штатут“ за срп. прав. општину. Штатут је потврдио Митрополит и спроведен је влади на даље одобрење. 8. авг. Митрополит је обилазио неке црквене читлуке, које је општина у овој години купила и који лијену корист цркви доприноси. 10. авг. отпотовао је у Рудо гдје је предано и божју литургију одслужено а затим се у Чајничке повратио. На вел. Госпојину служио је свечану литургију са 8 свештеника и 2 ђакова. Тада је произвео за презвитера Николу Комадановића ђакона и одредио га је на очину парохију — пок. проте. Истога дана у вече приредила је српска општина красну вечеру за 30 особа у част својих гостију. На вечери поред Митрополита и свештенства били су представници мјесне војене и грађ. власти и отмјенији Срби: из Сарајева, Пљеваља, Фоче, Рогатице, Сребренице, Вишеграда, Гацког, Високог и Власеница. Овдје сваке године о вел. и малој Госпојини долази снлан број српскога свијета без разлике вјере на поклонeње чудотворној икони Богоматере. Па тако се и ове године било скупило о вел. Госпојини преко 2000 душа, а о малој Госпојини до 1000 душа, а највише из Сарајева и његове околине. Каква милина да не обузме свако српско срце при оваком лијепом збору на коме се окупила Србадија из разних крајева Херцег-Босне — а у мајушном романтичном Чајничу! Како ми данас не имамо ни велељепних храмова, који би примамљивали и простоту и бољи свијет, те нас држали у важности и угледу; ни великих ни многих школа, које би нам стварале

великане и плодне раденике на срећи и бољитку народа и земље; ни велико богатство у трговачког свијета, да њиме господаримо и отимамо се туђинштини; ни Бог зна какав мајсторлук у занатлијског свијета да нам гарантује изглед на бољу будућност, ни осигурану масу сеоског свијета — него имамо само скромног српског свештеника (и учитеља по гдје гди), како у селу тако и у вароши, то неби били Срби ни људи, кад неби давали важности нашим црквеним зборовима, који нас спајају у духовну заједницу — у народ једних жеља и истих смјерова. А у тима зборовима чини ми се да је наше Чајничке претекло све остале вароши у Босни и Херцеговини! Већи дио народа укочачио се у црквене „ћелије“, које је општина љетос обновила и боље уредила. Још је нешто значајно! Овдје народ доноси и лијепе прилоге. Како сам с' поуздане стране дознао *о великој и малој Госпојини о. г. пало је нашој цркви чиста прихода у новцу до 3840 фтор.* Кад народ овако прилаже данас, кад је материјално опао и у мањем броју долази, онда се може закључити, да је пређашњих година већи приход био по је данас! Па колики је тај приход био и гдје је то богатство!? Истина, да наша црква данас посједује лијепу непокретна добра а има и знатну новчану своту, по то по мом мњењу није довољно према оноликом приходу а кроз толико година! Али казали су стари „с' главе риба смрди“! Пређашње су владике томе највише криве!

Да је отприје било ваљане контроле неби се године 1882. у Чајничу до 5000 ф. црквеног новца упропастило због ненажње општинеке управе при градњи звоника, који се до темеља срушио па и цркву и ћелије оштетио! Ово наводим само два примјера, који јасно карактеришу тадању управу општинеку и који су најбоља илустрација колико је над општинама нашим нужна духовна контрола! Кроз ове 2¹/₂ године како Митрополит пажњу обраћа и надзор води над радом наше општине, осјетио се у нас у многом чему напредак, јер се савјесно управља и послови општински иду у најбољем реду.

По свему се ето види да је боравак Митрополитов међу нама и овај пут уродио благодатним плодовима по св. вјеру, цркву, просвјету и уопште по религиозно-морални и национални напредак народа нашег. Он је својим примјером показао да се свако питање може ријешити кад

се хоће у љубави и слози, све у славу Бога великога и у корист народа српскога! Митрополит испраћен од народа отпутовао је одавде 19. августа у Плевље. До на саму границу — према Турској не пратиемо га и ту му свету десницу цјеливасмо, пожеливши му: да га Бог поживи још многа љета здрава, вољна и приправна да нас поучава чувати оно, што нам је у аманет предано!

У *Чајничу*, 15. септембра 1891.

Очевидац

„Зашто траписте ћуте“? Траписте су строг ред калуђера у француској, који је постао год. 1122. — Ових има и у Босни код Бањалуке. Они праве и онај сир под именом „траписни сир“, који се на све стране продаје. Они врло строго посте. Меса не једу никад, а тако исто и вина не пију. *Непрестано ћуте!!* Језик им је дакле, — изузимајући кад се исповједају и у цркви пјевају, — са свим излишан!! — Само допуштењем опата говоре они врло укратко. — При раду говоре међу собом тихо, само гдје коју најпотребнију ријеч. Говор им се што је могуће више састоји у знацима, који су тако научно спроведени, као знаковни говор глувонијемјех. Жељу да се причесте, значи, пошто руку стави на уста, а другом куцка груди. Кад упитате како сир прави, то украти два средња прета, што ће да значи, да је његов фабрикат пола од млијека а пола од скорупа. Вођа који госте кроз манастир проводи умоли исте, да са никим више не проговори, но само са њим. Ћутање, вели трописта, одклања нове мисли, свјетске ствари и распре. Ставља човјечију душу у положај да у побожном расположењу и самопрегорјевању посматра бесконачно савршенство вјечнога Бога. Човјек, који из свјетскога метежа ступи међ трописте, изгледа му та тишина, као да је у пробници. Чује се само отварање брава и тихи, лагани кораци, тајанствене појаве, која само у тишини борави. У одајама за спавање: не говори ни вођа с нама друкчије, но само у знацима. Кад при ручку испусти виљушку, то се баци на земљу и остане тако, док му опат не заповједи да устане. Исто то бива и кад у цркви заклапањем књиге пажњу одврати.

Д.

Глувонијемј школски завод у Митровици у Сријему. Овај завод, коме је учитељ Србин Радивој Поповић, постоји већ има пет година.

Настава на томе заводу одпочета је и ове године, али се питомци ипак течајем цијеле године у завод примају. — Наставни језик је српско-хрватски, те се по том дјеца на свом матерњем говору образују а не на страном језику и у страном духу — за стран свијет. Умољавају се родољуби да родитеље овакове несретне дјечице на ово добро упозоре.

Услови за пријем у овај завод на ново су уређени и повољнији су но у свима страним заводима, те ближа извјешћа у том погледу даје г. Радивој Поповић као учитељ и власник завода у Митровици.

Врла Хришћанка *ђа Драгиња Станојла Петровића* из Биограда подигла је о свом трошку цркву у византијском стилу на новом биоградском гробљу, која ће стати 60.000 динара. Зграда је већ готова, а осветиће се идуће 1892. године о љетњем св. Николи. Слава овој хришћанској души!

Прилог српској школи у Лијевну. Четити Србин и родољуб г. Костантин Вучковић трговац из Спљета даровао је 500 фор. у име фонда српске школе у Лијевну а 100 фор. у име ограђивања српско-православног гробља. Живео! и Бог му дао, па и опет прилагао на српске школе у овим нашим крајевима.

Сто хиљада динара на српске народне просвјетне цијели оставила је Стана Миловановићка жена Мијата Миловановића трговца из Шабца, која је преминула у августу о. г. — Бог да јој души прости и вјечна јој успомена у народу српском!

Српска читаоница у Чајничу. Још у почетку лањске године покренула се мисао код овдашње омладине о оснивању српске читаонице. На ту цијељ определијељен је и чист приход од лањске и овогодишње „Светосавске бесједе,“ али како тај приход, који је до сада нарастао до 325 фор по мњењу многих није био довољан за то, онда се очекивала помоћ од црквено-школске општине. Пошто срп. општина обећа да за овако племенито предузеће неће жалити материјалне потпоре, већ да ће га свеердно потпомоћи чим читаоница у живот ступи, то је на 5. октобра о. г. на дан стогодишњице српског пјесника и јунака Симе Милутиновића — Сарајлије, — по Божијој литургији и парастосу, који је одслужен за покој душе слављеника — држана сједница

ерске општине у присуству неколицине грађана и на њој је изабран одбор за срп. читаоницу. У одбору су све млађе снаге: парох Н. Комадановић, Сорто Давидовић, Новица Ковачевић, Саво Каладановић, Захарије Зечевић и Стјепан Дамјанчић. Одбор је приступио дјеловању и ових дана послаће правила вис. влади на одобрење. Ето тако ће — ако Бог да — наскоро и малено Чајничке дочекати да има „*ерску читаоницу*“, која ће бити од особите вриједности по наш народ и његово религиозно-морално, национално и материјално развиће. Ово је лијепи знак љубави народне према просвјети и одиета служки на дику и понос свештенству, општини и свему народу у Чајничу! С' тога нека вам је браћо срећан и сложан рад!

Чајничке 8. октомбра 1891.

П. Ј. Комадановић.

Књижница у Фочи (Херцеговина) Вис.

Зем. Влада благоизвољела је милостиво уважити нашу молбу, те је нашем пјевачком друштву дозволила покренути „друштвену књижницу“. Захвални смо јој!

Ово је дјело корисно, узвишено и свето. . .

Отварањем овакијех „*књижница*“ доприносио неописану корист нашој младежи — поносне Босне и кршне земље Херцегове; јер ми немамо толико просвјетнијех завода, да нам младеж што више прикупи знања, те да буде бедем од навале туђинске

Пошто су нам познате нашег народа материјалне околности, а особито у онијем мјестима, гдје су забачена на страни, те не допире трговина и већи обрт — као што је то у нашој Фочи, ту је тешко покренути свако племенито дјело Али ако смо и сиромашни материјално, богати смо духом, јер кроз наша срца провијава ерпска свијест, провијава ерпска мисао, да Србину треба духовне хране а то ја наука.

С' овим још пуна нада, да ће нас ерпске патриоте помоћи у овом дјелу, те нам којом *књигом* прискочити у помоћ, а ми ћемо сваког дароватеља у ерпским листовима изнијети, да му се овјековјечи име златнијем словима! . . .

Молимо и сва књижевна друштва ерпека, да би нас и они обдарили, те нас вјечно задужили, да их се сјећамо. Од неколико личности стигле су нам помоћи, чија ће имена

„управни одбор“ изнијети у листовима ерпскијем, док се још ко нас сјети.

И Ви ерпски свенитеници поносне Босне и миле Херцеговине, не пожалите коју парицу, те преплатите који лист или књигу, а ми добро знамо ерпску пословицу:

„*Не даје ко има, него онај, који се наушо!*“
Родољуб.

Свечаност освећења цркве у Сасама протопрезвитерата Сребреничкога. Остављајући нарочитом времену опширно описивање цркве, односно старине њене, од када је и у које доба постала ту, што значаја има свог по старини својој, којом могу рећи надмаша све друге цркве овога протопрезвитерата, — обраћам пажњу сад за сад да у кратким потезима опишем, шта је дало повода, да се освећење те цркве предузме, и којим је редом исто ишло и извршило се.

У данашње, под моћном управом прејаснога хабзбуршкога дома слободно зна се да број цркава и школа рапидно расте, или из нова или оне, које су трошне и сиромашне поправљају се и потпомажу.

Тако и ова од давних времена сиромашна црквица и ако је у котлини међу планинским вјенцима у селу Сасама, била је у очима високих земаљских власти, и није забрављена, већ је потпомогнута знатним новцем од 200 фор. 1889. године од високе земаљске владе, да тим новцем набави себи ствари, у којима је оскудјевала.

То је већ почетак био. Имајући иста црква и свога нешто новца, разданог по народу на интерес — ријеша парохијални црквени одбор да се исти (новац) покупи, те да се црква и споља и изнутра поправи, и нужне ствари уз први новац добаве цркви. Црква је била доста у земљи и без прозора, те је била и у пола дана мрачна. Но сад је добро уређена, споља много откопана, прозора пет додато, окречена, иконостас преправљен, олтар је узвишен и солеја, трапеза подигнута и по неравној каменој плочи метнута озго дрвена плоча — даска, иконе, одежде и друге потребе, као књиге и сасуди набављене цркви.

Тако уредивши појави се потреба да се освећење цркве на обновљење изврши, јер у истој није се могла литургија вршити за вријеме поправке своје, а народу је без службе тешко било цркви долазити.

По потреби и жељи народној потражен је и добивен од Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополије благослов да чин освећења цркве исте изврши пречасни прото сребренички Алекса Поповић са свештенством у згодан дан, што је и учињено. Високопречасна консисторија први пут је одредила да се освећење по молби дотичнога одбора изврши на Петров дан о. г. Но пошто одредба закасни, те дође на сами празник, кад је требало обавити освећење, то се остави за други дан.

Парох те цркве Обрад Симић не чекајући усудио се те је тај дан без икакве припреме за освећење извршио службу.

Дан, кад да се освећење изврши одређено би на ново љето црквено 1. септембра исте године и народу се огласи. Народа је било врло много. Освећење је вршио прото сребренички са још 4 свештеника и то по пропису допунителнога требника, колико то свештенику у право припада. Црквени одбор са части и дочеком показао се врло добро, ушљед чега је добро дошао цркви и приход лијеп.

У народу цио дан владела је мирноћа и љубав, дакле без кавге и ината каква.

Овим путем од стране цркве, одбора и народа нека је најтоплија захвалност Високој Земљској Влади, која је цркви знатну помоћ пружила. Хвала свима приложницима храма, који су и најмањи дарак јој учинили и присуством својим светковину увеличали; хвала сваком брату Србину и сестри Српкињи, који су св. храм у то вријеме ма у чему послужили те је светковина онако лијепо испала. На чему ће и св. црква Богу творцу молити се за мир и здравље свима, амин.

Сребреница 6/11 1891.

Свештеник из Факовића.

Прилог цркви Прњаворској. Дана 24. нов. т. г. држана је скупштина у прњаворској срп. школи, ради избора црквених клисара за годину 1892. и одбора за светосавску свечаност, и том приликом приложише доље означени грађани у овдашњу цркву:

Божо Штанковић, једно јеванђеље у вриједности 40 фор. и једну икону у вријед. 30 фор.

Коста Којић и Недо Спасојевић по 50 фор. да се за тих 100 фор. узме један барјак црквени.

Милош Пурцаревић двије рипиде у вријед. 26 фор.

Штанко Петровић један крст (што ђаци носе) у вриједности 20 фор.

Милош Антонић један чирак (што ђаци носе) у вријед. 10 фор.

Тошо Јовановић један чирак (што ђаци носе) у вријед. 10 фор.

Ристо Миладиновић један чирак (што ђаци носе) у вријед. 10 фор.

Мишар Ђерић један чирак (што ђаци носе) у вријед. 10 фор.

Иво Лашић једну кадоницу у вр. 6 фор.

Свима горе реченим дароваоцима буди овим јавна захвала — Бог им платио — хиљадали се оваки христјани и српски добротвори. О.

Једна примједба. У прошлој (8.) свесци „Б. Х. Источника“ у чланку: „Воведенски манастир Гомионица“, на страни 340 при опису књиге: „Толковање Евангелија“, каже г. писац чланка, како је ту књигу купио неки духовник у Бачком манастиру Ковиљу. За доказ тога приводи запис из те књиге, по коме још каже, да је Бачки манастир Ковиљ, страдао од Турака 1726., те г. писац упућује игумана Ковиљског, да то забиљежи или у летопису исправи.

Запис на који се позива гласи:

„Знатни кезни чокен киди етѢ обитѢдени шкрѣтљацин ка староклишкѢ нинѢ манастир Ковиља како подпаде под лѢти дѢг и глѢкѢ итд.“

Овде се очито види да то не говори за Бачки Ковиљ, него онај манастир св. Арањџела Михајила и Гаврила „зоколиѢ КовиљѢ к предѢљинѢ старѢго клишѢ“, кога је 7152 (1644.) обновио и у њему као владика Рашке епархије становао Гаврило, потоњи пећки патријарх, који је био родом од старог вѢлаха.¹⁾

С друге стране неприличи тај запис Бачком манастиру Ковиљу, због тога, што у вријеме 1726., тај манастир није био под Турцима, него је још и једао дио данашње Босне и Србије био под Аустриском влашћу у то доба.

В. Стакић.

Дар цркви. Ристо Д. Билић из Мостара даровао је српско-православној цркви у Пазарићу једну престољну икону Христа Спаситеља а такође и Стјепо Х. Дамјановић из Сарајева, даровао једну престољну икону св. Богородице.

Питомачки настојатељ. Архимандрит Јоанкије Марковић из Србије, бивши управитељ ма-

¹⁾ Види расправу И. Руварца „О пећким патријарсима“ стр. 67.

настира Грабовца, доцније настојатељ манастира св. Тројице у Тавни (тузланска епархија у Босни), наименоват је за питомачког настојатеља и привремено постављен у срп. прав. богословском заводу у Рељеву.

Распис награде на књигу о степенима сродства. Архијерејски сабор у Биограду под 17. септ. о. г. број 55 расписао је овај стечај: „За потребу архијереја и свештенства потребно је да се изради што потпунија и што прегледнија књига о степенима сродства. С тога је архијерејски сабор одлучио: да се из новца црквеног фонда награди са 600 динара писац, који у року од године дана изради најбоље дело о овоме, е тим, да израђено дело остане својина његова. На основу ове одлуке позивају се она лица, која се овог посла подухвате, да своје списе поднесу пресједнику саборском на оцјену.

Додијељен. Поглавица земаљске владе додијелио је учитеља трговачке школе у Травнику Божићара Никашиновића српско-православном богословском заводу у Рељеву на службовање, оставивши га у његовом досадашњем чину и својству.

Војнички капелан за бос-херцег. чете. Војнички наредбени лист у Бечу објављује, да је дојакошњи ц. и кр. војнички капелан за босан-херцег. чете г. Гаврило Змијановић добио жељени отпуст из војске, а мјесто њега да је за војничког капелана наименован свештеник *Тодор Јунгић* дојакошњи правосл. духовник при централној казнионици у Зеници. Бивши капелан Змијановић служио је од 1883. у Сарајеву, а љетос је отишао с подужим допустом и ставио се патријарху Бранковићу у Срем. Карловцима на расположење. У низу тијех година он је својим марљивим настојањем у служби, својим љубазним опхођењем и правим свештеничким врлинама стекао признање и одликовање својих старијих, а опште симпатије у војсци и грађанству. Уз то је из својих скромних средстава помагао многу сиротињу у Сарајеву. У служби је добио одликовање Његовог Величанства: златан крст за заслугу с круном, а од митрополита Николајевића, односно патријарха Анђелића црвен појас. Сабореки одбор у Срем. Карловцима изабрао је г. Змијановића за надзорника свијех срп. правосл. црквено народних добара, а патријарх Бранковић му је повјерио управу манастира Крушедола и на Митров-дан га произвео у чин придворног протосинђела.

„С. Л.“

Здравица при ручку, приликом освећења Лепеничке цркве 29. септембра 1891. год. Говорио потписани. „*Високопоштована господо и премила браћо Срби!*

Заиста на свијету ништа тако чаробно не пријања за душу човјечију као радост и усхићење, ту се пекушењем прекаљена душа подмлађује, те нас у најхармоничнијим насадама подсећа на дивну садашњост, која је — искључиво Србину васкрела иза мукотрине прошлости; јер: ријетко ће се наћи у свијету народа, који би толико могао да поднесе као народ Српски.

Колико ли је већ година прошло од оно доба, када је пала јака, самостална и велика држава српска; колико ли већ година живи народ српски расцијепкан и раздијељен по разним политичким управама; па колико је невоља препатио са разних страна, и опет све то није могло да му угуши у срцу свето осјећање: будну свијест о вјери и народности његовој.

Историја, та златна књига, која је мучничком крвљу наших славних предака написана и натопљена, казује нам славну прошлост Србинову. Српски народ имао је у животу своме разних тренутака, падао је и дизао се, гледао је гђе му се сунце рађа и опет тоне, био је господар већим народима, а после је морао опет да сноси иго и служи и опима, које некад ни гледати хтјео није; завијао се у свилу и кадифу и дочекао је да је ликом опасан; био је злаћавим пехарима руменог вина, па дочекао је да му је жедном и вода била мутно-крвава. — Брод његовог државног живота пловно је мирно по морекој пучини а дочекао је да су му тешка бура и бијесни вали тај брод разбили, да је на остацима раздробљеног брода једва изнио живу главу. — Починио је величанствена дјела; био је великодушан према противницима својим, па је дочекао да му они раде о глави, којима је он само добра чинио. Пун племенитих намјера, пун лијепих тежња, пун једрих мисли доживио је, да га се туђа себичност својом леденом руком већ била и дотакла. Па ипак није га нестало. Још је жив и сваким даном, поред великих тешкоћа живот му се шири и грана, истина непријетно али ипак јача, и ако лагано али напредује! Гђе је узрок тој појави? Кад је око њега све попадало, кад је видио само рушевине, кад је пливао у својој рођеној крви, кад се спотицао

преко откинутих дјелова свога рођеног тијела, и онда је усправљен стојао, у највећој невољи народ српски клонуо није, у најстрашнијој сиротињи остао је непонижен, у најужаснијем болу нити врисну нити зуби шкрину! . . . Та енергија, то самопоуздање, та вјера у себе самога, та голема снага отпорна, спровела га је сретно кроз толике бједи и сачувала га је ето до садашњег времена, па и ако су се кидале струне на српским гулама од чемерног извијања тужнога звука, ми данашњи наших великих праћеда, можемо се поносно сјећати прошлости, и срећни смо што, — што су нам ма и под неједнаким политичким управама славно сачувани аманети лијеви: вјера света и народрност мила; јер врло тугаљиве околности, нагониле су Србина — кроз толике вјекове — да се одрече светиња својих али он није попустио, већ са тврдом надом у Бога, борио се јуначки са душманима рода свога! А шта је највећма храбрило народ српски да не клоне и да се не изгуби између осталијех ерећнијих народа? Највећма га је храбрила прадједовска вјера, свето православље и храм божији — света православна црква! Јест, то му је у свако доба био необорив заклон, о којег су се разбијале штетне жеље непријатељске, то му бијаше блажена нада и утјеха у оном кобном добу!

У непобитној истини — као што рекох — трпио је народ српски по свима крајевима, па и наша премила домовина, попосна Босна, као и кршна Херцеговина, од ига крвничког трпице су грозно до скоро времена . . . Али данас под заштитом моћног владоца, нашег премилоствитог господара Франц Јосифа првога, срећни смо, јер можемо и смијемо поштовати, узвишавати и обожавати наше вјереке и народне светиње!

А сад се мојим слабачким говором обраћам у кратко не давно минулој прошлости, у којој је на трагични начин у овом мјесту — варварском руком предана праху и пепелу стара црква, тај православни олтар, расадник нам народног живота, у коме је много година у славу вјечнога Творца појана божанствена литургија! . . . Али сила руши куле и градове, па та иста нехуманитарна сила, није поштедила ни овај дом вјечног спаса! . . . То бијаше у она времена када је

плачним очима тужна мајка своје нејако чедо притискивала на груди у страху и очајању, бојећи се да јој невино чедо та иста сила не растави од ње за увјек . . . То бијаше у она времена, када је зелена трава мученичком крвљу у црвено преобраћена . . . Ах, то бијаше у она времена, кад су српске мајке, сеје и вијерне љубе у црно завијене од преголемог јада биле . . . Та, доста су се пјевале пјесме тугованке, доста бјеше невоље и јада, и излишно је да их овђе рећам све потанко . . . на престајем спомињати оне ужасне тренутке, што их преко живота свога праметну богобојазљиви народ у овом српском крају . . . јер данас са радосним срцем, видимо гђе се на оним фаталним рушевинама и згаришту, величанствено подигао небу под облаке у дивној слици нов зидани храм, који ће далекој будућности бити истинити доказ о лијеној садашњости, у којој се свете богомоље зидају!! Само овако сретни тренутци, само овако занопљива јава, измамила је ловћанском пјеснику ријеч, те вели: „ал' код мене када поје душа, сузе ми се смрзну од радости“!! . . . Или зар није то радост највећа, кад видимо овога малог села родољубиве тежаке, што не жалише материјалних жртава, већ подигоше овако величанствени храм . . . Али ипак, у томе светом подузећу, не бијаху остављени сами себи, већ имадоше двије врне снаге у непосредној близини својој; те двије снаге, те двије пуног поштовања достојне особе јесу: поглавити господин Томислав Ферљан и часни господин Лука Опачић, који ни у ком погледу не пожалише моралних жртава, већ на онако племенит начин уједињеним силама потпомогуше, да овако рано процвјета овај свети народни рукосад! А при завршетку ових ријечи и сувише је сретна моја маленкост, што може — не само из срца свога, већ из срца свега овдје сакупљеног народа ускликнути: Живили родољубиви Лепеничани, живио поглавити господин Томислав Ферљан, живио часни отац Лука Опачић, на многаја и многаја љета!!!

У Пњабору, септембра 1891.

Ђорђе Н. Милић,
мирјанин.

Рукоположени.

www.unilib.rs

Стеван Правица, богословац и тајник АЕ Митрополије Херцеговачко-Захумске, родом из Бијелача кот. Требињски, рукоположен је за ђакона 27. маја 1891. год. у Мостару.

Коста С. Поповић, из Зенице (Травнички протопрезвитерат), свршени богословац српско-правосл. богословског завода у Рељеву, и учитељ срп. школе у Дервенти и Бугојну, рукоположен је за ђакона 9. јунија 1891. у Раковцу код Маглаја а за свештеника 8. новембра исте године у Сарајеву, и постављен је за пароха у зеничкој парохији.

Стеван Васић из Високог, свршени богословског завода у Рељево, рукоположен је за ђакона 8. новембра 1891. а за свештеника 10. истог мјес. и год., и одређен је на парохију Кралупску у височком протопрезвитерату, као помоћник своје остарјелом поочиму Димитрији Малешићу, свештенику.

Ђорђе Мачкић из Раткова котар и протопрезвитерат Кључки, богословац рељев. завода, рукоположен је за ђакона 10. новембра 1891. а за свештеника 17. истог мјес. и год., и одређен је на парохију Стражице и Ратково у Кључком протопрезвитерату, као помоћник своје оцу Вукосаву Мачкићу почасном проти.

Видак Вишњевац родом из Вишњева, кот. Гатачки (Херцеговина) свршени богословац срп. правосл. богословског завода у Рељево, рукоположен је за ђакона 30. новембра 1891. године а за свештеника 1. децембра исте год. у Мостару, и постављен је на упражњену парохију свога пок. оца Домрчку, протопрезвитерат гатачки.

Вукосав Милановић, ученик IV. раз. богосл. завода у Рељево, рукоположен је 6. децембра 1891. за ђакона.

Симо Берић ученик IV. раз. богосл. завода у Рељево, рукоположен је 12. децембра 1891. за ђакона.

Премјештени.

Симо Бјелајац, парох и надзиратељ маглајског протопрезвитерата, премјештен је у Бос. Градишку у истом својству.

Илија Инђић, синђел и парох премјештен је са парохије Бос. Брод (Дервентски протопре-

звитерат) на парохију Јелањску у Тешањском протопрезвитерату.

Милорад Јелић, парох зенички, премјештен је у Маглај за пароха и надзиратеља протопрезвитерата.

Читуља.

Митрополит Платон.

Преста кудати благородно срце доброг пастира стада Христова, неумрлог радника верограда господњег, мати земља сакри од нас љубљено тијело учитеља и добротвора народног, црква изгуби ревносног Владика — нестале Митрополита Платона с овог свијета — предаде племениту душу своју Богу 1. октобра 1891. год., који ће је, као милостиви Отац, украсити небесним вијенцем у Аврамову лону, да се тамо у анђелском колу наслађује за велике и неиз-

мјерне трудове, које је бодро и тријељиво на овом свијету с утјехом вршио.

Ко је ма и један пут видио у Бога почившег Владика, чуо његове благим тоном изговорене ријечи, које би са најпријатнијим чувством слагао у срце свију, када чује да се преставио — није могуће да не пролије сузу жалосницу и подвикне: „кѣни мѣ палатъ!“

Описати неоцијењене заслуге његове, које је у низу својих година починио у корист православне цркве, означити све мијене, кроз које је побожни старац прошао, борбе и незгоде, које

су га сретале — врло је трудно. — То ће показати историја руска, када на својим страницама износила буде дјела оваких мужева.

Да бих своје поштоване читаоце мало из ближе упознао са животом и радом Митрополита Платона, превешћу из „Петербурског листка“ кратки опис у виду некролога:

† Митрополит Платон.

„У лицу преминулог Платона, митрополита Кијевског и Галицког, наша отаџбина претрпела је велики губитак. Преминуо је угледни јерарх руске цркве, познат далеко и иза својег отаџинства. Прекрасно образован, обдарен богатим умом, покојни архипастир био је сасвим предан руској државној идеји и усрдно је служио руском дјелу, као проповједник, као педагог, као пастир цркве Христове. Преосвећени Платон био је свестрано проникнут духом евангелске љубави и то се одавало на цио његов живот.

„Као педагог, он је први почео да предаје богословске науке на руском језику, и први је приступио к разбору науке о расхолу, при чему је свагда гореће (вроче) пропагандисао мисао, да се с расхолом треба борити духовним мачем просвјете и љубави.

„Као проповједник, покојни је митрополит изврсно владао језиком духовне слаткорјечности, говорио је одушевљено, надахнуто — јасно. Из његових проповједи особито избија прва проповјед, коју је држао у Петрограду 1831. г. у колерно вријеме и она је обратила пажњу покојног цара Николе на младог проповједника.

„Велики је труд и енергију био положио покојни архипастир у борби с иновјерним и непријатељским елементима у Виљни и у Риги. — Као епископ Ковенски, Преосвећени се Платон особито постарао о утврђењу преданости православне цркве у сједињеном духовенству и друштву.

„Поставши глава Рижске епархије, покојни је Платон ревно ступио на заштиту православља у прибалтијском крају. С ријетком тврдоћом и ревношћу к вјери и руској идеји, он је преодолео масу њемачко-баронских интрига, стројио цркве, заводио у епархији нове школе и не само задржао у православљу Есте и Латише, већ је и увеличао паству присаједињењем нових чланова из лутеранства. Борећи се вроче за руску државну идеју, он је настојавао на раширењу

предавања руског језика у том крају, што се у садашње вријеме и опажа.

„Преведен 1867. г. у Данску епархију, гдје је било до 80 старообредника, архијепископ се Платон вроче заузимао за дјело искорјењења злобе у старообредника к православној цркви . . . Узгредне личне бесједе при чаши чаја, у својој угодњавајућој соби са старообредницима обратио их је к православљу.

„Као Митрополит Кијевски, Преосвићени Платон водио је борбу са Штундом. (нова секта, противна поштовању св. икона). Ту не давно по његовој иницијативи у Кијеву се састајао скуп преосвећених јужних и западних губернија ради ријешења питања о општим мјерама против Штунда.

„Име покојног архипастира било је добро познато и за предјелима Русије. — Ево факт који о томе свједочи:

„То је било у Петрограду назад пет-шест година. У неђељу православља, у Исакијевски сабор јаве се два туриста — Инглеза (један је између њих свештеник англиканске цркве), да се увјере о његовој гласовитости. Тек што је литургија свршена, туристи дознавши о томе, да се у олтару налази Митрополит Платон, изјаве своју жељу, да би ради примити његов благослов. Они су чули о Митрополиту Платону много доброг још у својој отаџбини, у Инглеској. Жеља туриста се испуни и њих приведоше у олтар. Митрополит Платон благосиљајући их, и рече следеће значајне ријечи: „Во имя истиннаго, единнаго, кѣлькѣ нѣлькѣ оубѣдѣнаго Господа Бога, призываю на кѣлькѣ клягѣлокни Божїи и стѣшѣю нѣкѣ надеждѣю, что тѣ нѣригородки, которѣя мы, люди, сѣли здѣлѣли на землѣ дѣлѣ разграничѣнѣя разнѣхъ кѣронѣпокеднѣи одной оубѣи христѣианской религии, нѣо не доросѣли до нѣба и потѣмѣ не полѣкѣшѣютъ Господѣ Богѣ дѣлѣшѣать моѣ клягѣлокни, призываѣли на кѣлькѣ, и исполнѣть нѣго.“ („У име истинитог, јединог свјема нама општег Господа Бога, призивам на вас благослов Божји и тјешим се надом, да су те преграде, које смо ми, људи, сами учинили на земљи ради днѣбе разних вјероисповједи, једне опште христѣианске религије, — још не дорасле до неба и за то неће сметнути Господу Богу да чује мој благослов и да га испуни.“

„Те прѣсте надахнутѣ ријѣчи јерарха руске цркве учињеле су тако силни унѣчатѣк, тако су

очарали туристе — Инглеze, да су они ту изразили своју жељу о еједињењу к православљу.

Лазар Т. Перовић — Херцеговац,

студент дух. академије II. курса у
Петрограду.

† Архимандрит Јеротеј Ковачевић.

Браство свето-аранђелске обитељи крчке у Далмацији разаслао је из манастира Крчке 26. септембра 1891. ову тужну вијест својима знацима и пријатељима:

Данас, 26. септембра, у 3 сата по подне у 76 години живота, хришћански утјешена и с Богом измирена, позвао је свевишњи вјернога слугу својега пред суд вјечне правде своје, настојатеља манастира, Јеротеја Ковачевића, архимандрит-митрофора, егзарха за епархијске наместире, почаснога члана епископске консисторије задарске и т. д.

А задарски „Српски Глас“ дошао нам је је у црницу првијем чланком посвећенијем успомени честитога покојника.

Архимандрит Јеротеј родио се у Шибенику у познатој српској кући Ковачевића. Ту је свршио основну школу и богословију. Шибеник је тада био средиште православнијех Срба у Далмацији. Познато је, како су из Шибеника протјерани апостоли уније под владиком Краљевићем

„За млађанијех година — пише „Српски Глас“ — служио је на парохији, обишао је неке манастире, док се коначно уставно у манастиру Крци. Био је прави говорник, слаткорјечив и неисцрпан. Говорник на свакоме мјесту. У манастиру Крци, кад се о св. Аранђелу или о св. Сави хиљада душа разного сталска слеже; у малој цркви сеоској, као и у градској. Био је говорник на збору сеоском и на политичком састанку као и у сабору. Свуда је он знао погодити прави тон, ударити у праву жицу, знао је подићи, занијети укријешити. Био је и он по сред наше политичке борбе. Бирао је у сабор два пута, а једном га је сабор бирао у царевинско вијеће. Син народни, па народни учитељ и свештеник био је с народом и пред народом, како су захтјевале народне потребе и тежње. Г. 1867. ишао је на славенску етнографску изложбу у Москву. Међу осталијем из Далмације био је с њим покојни гроф Иле Јанковић и Хрват поп

Иван Данило. На изложбу дошли су вође свију словенскијех племена. У оквиру, који носи слике свију московскијех путника, његова је слика са осталијем првацима у ериједи, на одличном мјесту. Међу овијем су, око Ковачевића, покојни Палацки и Ригер. Таки је он положај знао заузети међу словенскијем вођама.

„Али име архимандрита Ковачевића највише је скопчано с манастиром Крчком, и с њим ће у предању остати. Задужбина је то народна, светиња народна, уточиште сиромасу, отворена кућа путнику и намјернику. Народ врви даром и поклоном, народ и свијет опет односи. Гостољубље калуђерско познато је, а дочек сваки и гозбу зачињала је љубезност архимандрита Ковачевића. Знао је дочекати и испратити као нико други и тежака, и трговца, и научењака, као што се знао држати у колиби, господском двору и најфинијем салону. Тако је и ријеч, и књига, и новина пронијела по свијету име ове српске задужбине и њезину знаменитост. О свештенику Ковачевићу можемо само поновити прву ријеч: био је углед правог свештеничког понашања у сваком погледу. С тога је био у свештенству морална снага. Под старост одликовао га је владика Милаш и именовао га је егзархом далматинскијех манастира.“

Значај православнијех манастира у српскоме народу већ је добро опредјељен; али значај таквога манастира на потоњој граници Српства, на мртвој стражи православља противу запада, није лако схватити ни опредјелити. По томе можете судити колико је вриједио на управи манастира Крчке, такав честит свештеник и честит Србин, као што је био Архимандрит Јеротеј, и какав је губитак његовом смрћу претријело и Српство и Православље.

Лака му црна земља!

Вјечна му памјат!

* * *

На другом мјесту „Српски Глас“ доноси:

Из Кистања нам јављају, да је у суботу свечано-тужним начином обављено опцијело и спровод блажено-почившег настојатеља свето-аранђелског манастира, архимандрита Јеротеја Ковачевића, са једанаест свештеника, у присуству свијех Срба Кистањаца и многобројнога народа из околине. На свршетку опцијела, у име браства, опростио се са незаборављеним покојником и духовним старјешином, са узор свештеником и народним родољубом, високо-преч. архимандрит консисторијални

г. Доситеј Јовић. Тужна ријеч његова дирнула је до дна срца све присутне слушаоце и у сваком је изазвала сузу на око, те изнудила ону тужну црквену пјесму: *о каџили ђокој*. Земни остаци опће љубљенога покојника предани су били по том матери земљи у нарочитој гробници братскога гробља. — Православна јерархија даламатинска губи у покојнику једног од најуглед-

нијик чланова, српски народ у крсној Буковини свога дичнога наставника у вјери православној и народности српској, манастири наши једнога од најпоузданијих својих стубова, а братство манастира Крке узор старјешину, доброга оца, мудрога савјетника и искреног пријатеља. Буди праху драгог покојника црна земља лака и трајан његов спомен међу нами!

Књижевне вијести.

„Карловачко владичанство.“ Прилог к историји српске православно цркве. Написао Манојло Грбић, катихета и професор српске учитељске школе школе у Карловцу. Друга књига. Наставак црквене историје карловачког владичанства из другог дијела прве књиге, а то: од 1744. па до 1784. године; дакле за владика: Павла Ненадовића, Данила Јакшића, Јосифа Стојановића и Петра Петровића. У Карловцу, штампарија Карла Хауптфелда 1891. Са сликом Данила Јакшића митрополита. Страна 332. Цијена је овој књизи изван претплате 1 фор. 50 новч. и добити се може као и прва код пица у Карловцу (Karlstadt.)

На страни 259 ове II. књиге писац је ставио ову изјаву: „А сад ево ме са скромном изјавом, да овијем ево завршујем ову своју другу књигу. Приређујући рукописе за штампање ове књиге, нашао сам врло много података, које нијесам никако смио изоставити, него сам их употријебио и с тога се ова књига на толико раширила, да ми остали рукописе никако не може стати у одређени оквир од 20 арака, све да не штампам Деклараторије и Конзисторијалне Системе. А потпуно сам увјерен да ништа није на одмет, што је у овој књизи штампано, па се надам, да ће ми и моји цијењени претплатници и сви читаоци великодушно опростити, што сам их ево на овај начин преварио. Јест, преварио сам ево, али не од зла срца, већ у племенитој намјери, јер рад сам да све кажем, што је важније, па се тога „важнога“ ево много нанизало, а вјерујете, да сам много и много и изоставио.“

„И с тога овијем огласујем, да ћу даљу историју овога владичанства наставити у трећој књизи, која ће бити слика и прилика својих

старијих сестара, па макар била у неколико и недосела или швиџаруша, то јест макар била и помања. И чим претплатници поруче, да желе и трећу књигу — ја ћу је одмах и штампати, јер са некијем доунама већ ми је и за њу готов рукопис.“ У трећу књигу осим другог доћи ће још укидане православно празника и манастира, темишварски Сабор 1790. и већ даља историја до данас.

Како прву књигу „Карловачког владичанства,“ коју смо у овом листу препоручили поштованим читаоцима, тако и ову другу па и трећу књигу препоручујемо на овом мјесту, јер треба да је сваки свештеник прочита и има у својој књијници. Па кад је прочита мора бити задовољан са радом вриједног њеног пица и свештеника Манојла Грбића. Овим дијелом у главном исправља се са свијем наопако мишљење и писање о старијем црквенијем пословима и о православној старијем митрополитима и епископима у Горњо-карловачкој дијецези.

„Преглед о стању благајне Српског учитељског конвикта у Новом Саду.“ Од постанка друштвеног, т. ј. 24. јула (5. августа) 1889. до краја јуна 1891. по нов. кал. Стање благајне је данас овако: Од чланова оснивача, којих је 79, примљено је уплате и уписине: 869 фор. 76 нов. Од подпомажућих чланова, којих је 57, примљено је до сад уплате 1810 фор. Прилога од појединих особа примљено је 1523 фор. 66 новч.; од општина и пјевачких друштава: 74 фор; од црквених тасова: 509 фор. 03 нов. а о приређених забава: 1429 фор. 88 новч. Кад се на ово дометне враћени улог из футошке задруге, онда цио приход износи 6225 фор. и 76 новч. Расхода је било ове године укупно: 161 фор. и 29 новч.

Збирка српских народних умотворина. Српске народне пјесме. Скупио по бившој горњој Крајини и за штампу приредио *Манојло Кордунаш*. — Издање и штампа српске књижаре Браће М. Поповића у Новоме Саду, 1881. — Стр. 184. Цијена 60 новч. — У овој књизи има 40 народних пјесама.

„Српско православно пјеније у један глас у ноте ставили“: *Гаврило Бољарић*, гимназ. вјероучитељ, заклети члан будимске конзисторије и члан редакционог одбора за црквене књиге у Босни и Херцеговини, — и *Никола Тајшановић*, народни учитељ пјевања у Сарајеву. — *Књига II. Октоих. Глас први.* — 1891.

— 8-на, стр. VIII. и 35. — Књига ова — као и првих пет свезака I. књиге — намјењена је ученицима, да лакше и брже науче наше цркв. пјеније. У предговору с почетка ове књиге излаже г. Бољарић: Како се наше црквено пјеније развијало и као се сачувало до наших времена. — (доцније донијећемо тај чланак и у овом листу. Уред.)

Ручни Рјечник руско-српског језика. По најбољим и најновијим изворима. Израдио Тасо Стојановић, бивши суплент ваљевске ниже гимназије. I. Свеска. *A.-Благоизв.* Издање књижаре Т. Стојановића, Биоград-Ваљево. У Биограду. Штампано у краљевско-српској државној штампарији. Цио овај рјечник изаћи ће у 12. свезака и свака стаје 65. новчића.

„Учење васељенске православне цркве.“ *Протраћено с разликама, које се налазе у другим хришћанским црквама, од Владимира Гете-а, свештеника и д-ра богословије и православне цркве. Превео с француског другог издања Н. Дучић, Архимандрит. (Награђено с 1000 дин. из књижевног фонда владике Јањићија) У Биограду. У државној штампарији Краљевине Србије 1891.* 8-на страна XXV. и 257. У напомени преводилац каже: да је ово дјело Гетејево изашло најприје у Паризу 1866., за тијем друго издање у Брислу 1884. године. Преведено је на све културне језике, па и на арапски; а на српски превео га је Милош Парента у Задру 1896. под надзором професора православне богословије, по тај је превод на више мјеста погрјешан и квари само на појединим мјестима (види I. књигу књижев. радова архим. Дучића). У предговору сам писац каже: „да је ово дјело имало велику пробу и од првога францускога издања у 2000

књига одавно је нестало.“ „Издања су, већином на јевропским језицима, брзо растурена.“ Рачунамо, да их је распродано у: Јевропи, Америци и православнима у Азији до 25.000 примјерака.“ „Дјело је преведено и на арапски језик за православне, који њим говоре.“ — „Г. М. Балбанов бугарски министар, превео га је на грчки језик и штампао у лијепом издању; такођер га је превео и на свој бугарски језик.“ — „Г. Јосиф, епископ галачки превео га је на румунски језик а П. Бугурлин на руски.“

Сваки православно свештеник у Босни и Херцеговини треба да има у рукама ову књигу а неће бити на одмет ни једном добром Хришћанину, да ју набави и прочита.

Ова књига у неколико може замјенити и „Полемично богословље“ (којег до данас још нејмамо штампана у нашој српској црквеној књижевности), јер она излаже догматичне а и неке друге разлике између васељенске православне цркве и других Хришћанских цркава.

Гласник Земаљског музеја у Босни и Херцеговини. Година 1891. Књига III. Садржај: 1. Драга, Даница, Реса. Приопћио *Иларион Руварац*. 2. Pimska cesta u kotaru srebreničkom. Приопћио др. *Čiro Truhelka*. 3. Од Сплета до Сарајева. Путно извјешће. Приопћио др. *Маркесети* (Marchesetti). 4. Rimeka utvrda na Crkvenici i kastrum kod Doboja. Приопћио *rudarski satnik V. Radimsky*. 5. Додатак к еписку птица у Босни и Херцеговини. Приопћио *кустос Ошмар Рајзер*. 6. Rezultati tjelesnog mjerenja 140 bos.-herceg. vojnika. Приопћио др. *Leopold Glück*. 7. Стари нацрт смучке жупе усред краљевине Босне. Приопћио *Вид Вулешки-Вукасовић*. 8. Floristički prilozi. Приопћио *Franjo Fiala*. 9. Археолошки прилози. Приопћио *Ђорђе Стрешинић*. 10. Vodene bube iz Bosne i Hercegovine, sabrao u godinama 1888.—1890. Приопћио *Victor Apfelbeck*. 11. Босанска јагорчица — *Primula bosniaca*. Студија *Фране Фиале*. 12. Numizmatička zbirka, nabavljena za bos.-herceg. zemaljski muzej u Sarajevu. Приопћио је *uredništvo*. 13. Средновјечни печат Вида (Нароне.) Приопћио *Вид Вулешки-Вукасовић*. 14. Predistoričke gradine na Glasincu. Приопћио *br. Čiro Truhelka*. 15. Različito. — Различито. Манастир Павлица испод Јадовника. Приопћио *M. B. Веселиновић*. — *Utve zlatokrile*. По народном мањанју прибиљежио *Ivan Zovko*. — Краљевски двори Сутјеска и

Третивница. Приопћио *Ђорђе Сирашимировић*. — *Сме се vile hrane*. Priopćio Ivan Zovko. — Дервиш-кула. Приопћио *П. С. Иванчић*, учитељ у манастиру Гомионици. — *Ulakov grob*. Priopćio dr. Ćiro Truhelka.

Годишња цијена са поштарином 2 фор. Поједине књиге са поштарином стоје 80. новчића.

Ручни рад у мушкој школи. Приложак за допуну школске наставе. Написао Ђуро М. Бугарски. Прештампано из извјештаја српско-правсл. богословског сјеменишта за школску годину 1890./91. Сарајево земаљска штампарија 1891. 8-на, страна 44. Садржај: Махане и недостатци у нашем јавном школовању; I. Суштина ручног рада у мушкој школи; II. Питање мушког ручног рада у прошлости, летимичан преглед његовог развијања; III. Предлог, да се мушки ручни рад уведе, ма и покушаја ради, у некоје школе у Босни и Херцеговини.

Извјештај о православном богословском заводу у Задру за школску годину 1890.-91. Година XIII. Задру, печатна Ивана Водицке 1891. Садржај: I. дио. О зборницима каноничкога права у римокатоличкој цркви. — Поздрави приликом устолочења новоименованог епископа преосвештенога господина др. Никодима Милаша. II. дио. Православни богословски завод: а) управитељ завода, б) наставничко особље, в) преглед предавања, г) библиотека, д) главније наредбе, е) љетопис, е) слушаоци богословије, ж) приправници богословије, з) штатични преглед. Објава.

Позив на претплату.

Познавалац нашег црквеног живота морао је давно уочити ону неједнакост у извршивању црквених обреда, која се у нашим православним црквама на разним крајевима нашега народа појављује. Разлика та постала је временом отуда, што су поједини служитељи олтара господњег придржавали се стародавних обичаја, који су се у појединих црква затекли, а негде је узроком била и та околност, што многе цркве не имају црквенога типика, који би их упутно реду, те послужило свештенству као закон, ког би се у извршивању светих црквених обреда придржавали. Но и оне цркве, које имају типика, штампаног у Русији, не су могле с њиме увек довољно да се користе, јер овај беше на многим местима нејасан непотпун, те је отварао врата личном схваћању појединих одредаба, што је проузрочило, да се правило црквено разно ту-

мачило, а још различитије изводило. Та разноликост давала је често повода свештенству, да затражи, да се типик наше цркве темељно пречисти, нејасности протумаче и удари темељ строгом једнообразном вршењу црквених обреда у нашој св. цркви.

Да ту потребу нашега црквенога живота у колико је могуће поуним, ја сам се ето подухватио тешкога и мучнога посла, те написао и протумачио типик наше православне цркве. При овом послу прелистао сам старе и нове типике, проучио све важније списе, који о овом предмету говоре, а особито ми у овом послу беше од велике помоћи она црквена књижевна работа, што је с благословом св. Синода у Русији печатана, те сам по њима и по другим ауторитативним изворима наш типик разјаснио и попунио.

Тај тако написати типик поднео сам нашем св. архијерејском Синоду на одобрење и благослов, а св. Синод благоизволео је дело ово дати на преглед, оцену и мњење меродавним стручњацима, а пошто је стручна оцена веома повољна била, то је *Свети Синод наш благоизволео донети закључак у седници својој од 17. окт. о. г. М. 449. — Син. 19. ех 1891., да се овај типик у Богословији као учебник заведе*, поделивши ми уједно благослов и дозволу, да га печатати могу.

С благословом дакле св. Синода штампају

ВЕЛИКИ ТИПИК

или

УСТАВ ЦРКВЕНИ.

Од какве ће користи бити ова књига свештенику, учитељу, богослову, приправнику и појцу, о томе држим да ми није нужно говорити; особито ће она добро доћи младом свештенику, кога ће она у цркви при служењу да руководи и упути шта, кад и како има да ради.

Овде ћу само у кратко навести садржај књиге. Доволи пре свега: Правила кад се звони и како? Кад се пале свеће и које? Кад се облачи свештеник и у које одјејаније? Кад се кади и како? Кад се свлачи и навлачи завеса? Кад се отварају и затварају двери? Кад се скида камилавка и ћелепуш.

Затим иде: Мала вечерња, сакадашња вечерња; вечерња кад се поји алилуја; вечерња недељна; мало и велико повечерије; свеноћно бденије у очи недеље и у седмичне дане: по

уноћница свакидашња, суботна и недељна; јутрења и свакидашња с Богъ Господъ, и с ђлаџѣи, и јутрења недељна; часови: први, трећи, шести и девети, и изобразителна; све три литургије, како се служе; правила кад свети, који има бденије, или полијелеј или стихире на шест, падне у суботу или недељу. Све службе непокретних празника и све покретних из Троида и Пентикостара. Како се поју на литургији тропари и кондаци у недељу и у седмичне дане? Како се поју отсутителни тропари? Како се читају катизме преко целе године? Кад се и које входное поје? Кад се која катавасија поје? Кад се поје Четвртишѣ, и кад не? Кад се и која евангелија имају читати? Опште службе светих. О еванђелским столповима; О храму цркве и пасхалија.

Ако би који од браће свештеника имао или знао за какво правило што га нема у овом нашем типнику, учиниће ми велику љубав, ако ми пошаље.

Књигу ћу печатати на лепој и доброј артији; извече до 25 штампаних табака и *стоји за прешлашнике* 2 фор. а. вр. Дућанска цена повишеће се. Кад књига готова буде, послаћу је сваком поштанском упутницом о свом трошку.

Молимо дакле сву браћу свештенике обојег реда, учитеље, богослове, приправнике и појце црквене, да ме у издавању овога дела потпомоћи изволе.

У *Прию*, 1. новембра 1891.

Василије Николајевић,
Парох и члан архид. конвенторије.

Најновија издања као Божићни дарови

издавачке књижарнице и штампарије А. Пајевића у Новоме Саду сад су баш угледала света, и пека су што толије препоручена српској читалачкој публици:

Кућарство за школу и народ написала Милева Симића учитељица више девојачке школе. Одобрено од народног црквеношколског савета. Цена 70 новчића.

Што ти је мати! Приповетка за децу написао Фрања Хофман превео Јован Грчић (са сликама.) Цена 40 новчића.

Мува. — Славуж. — Румене и беле руже. Три приповетке Хр. Шмида. За српчад превео Јован Грчић. Цена 30 новчића.

Петко Циганин. Прича Ф. Хофмана. Превео Светозар Влашкалић, гимназиста. Цена 50 новчића.

Збирка срп. народ. умотворина из Горње Крајине Књига II. *Српске народне ијесме* сликјенца Раде Рапајића. Вјерно побиљежко и за штампу приредио Мапојло Кордунаш. Цена 80 новчића.

Зборник црквених духовних песама на Божић са тропарима христових, богородичних и заповедних светитељских празника. За ученике, свечаре и свакога. Српски у стихове сложио Иван М. Поповић. Цена 10 новчића.

Наука о чувању здравља и спасавању живота. За употребу народних школа написао Др. Л. Сел. Превео Стеван В. Поповић, епарх. школе референт Ово је дело наградило краљ. угар. министарство богочасти и просвете. Цена 20 новчића.

Две нове музикалије.

Српски звуци народне песме и игре за клавир удесио проф Тихомир Остојић. Цена 80 новчића.

Весела је Србадија парафраза за гласовир од Х. Доубека. Цена 90 новчића.

Ко на више поручи ових књига дајемо 20—25% рабат према количини наручбине, а дајемо и у компенју ове књиге познатим нашим растуривачима књига.

Наручбине ваља упућивати.

Издавачкој књижарници и штампарији

А. Пајевића у Н. Сад.

Јавна благодарност.

Његово високопреосвештенство Архиепископ Сарајевски и Митрополит добро-босански господин Ђорђе Николајевић, у својој никад непрестајућој и пензмјерној љубави и отачаском старању за цјелокупни еписко-православни народ, гдје га год има: од Јадранског мора до Карната — благоизволео је закладним писмом својим од 14. (26.) јануара 1890. године предати високој кр. хрват.-слав.-далматинској земаљској влади **12.000** форината у обвезницама уједињеног државног дуга на похрану у земаљску благајну, оснивајући за вјечита времена, а зарад вјечне успомене својима сељанима, и да би се преким потребама истих помогло, закладу под именом „*заклада добро-босанског митрополишта Ђорђа Николајевића*“ из које нека се цијели приход предава назначеном одбору, а нека се сваке године у једанпут на дан светога Николе т. ј. 6. (18.) децембра или у недељу прије или после тога свеца подијели на једнаке дјелове оним нововјенчаним невјестама (дјевојкама и удовицама) еписко-православног закона, које су се у јазачкој еписко-православној цркви те године од 1. јануара до дана дјелидбе закладнога прихода вјенчали за младике и удовце еписко-православне вјере, макар оне иза вјенчања у друго мјесто отишле.“

И овим новим чином Његовог високопреосвештенства, макар да га је промисао

божија, скоро по вијека из његова мјеста рођења удаљно, уз до сад већ многобројне закладе — сви дивни споменици узор родољубља архијерејског по Далмацији и Босној, обасина штедром и милостивом десницом и убаво мјесто Јазак, у питомоме и лијеноме Срјему епискоме.

Подносени вршећи једнодушни закључак заступства управне општине Јазак, донешен у сједници од 22. октобра о. г. у којој је закладно писмо проглашено — шаљу Вашем Високопреосвештенству и име цијелога епискога православнога народа општине јазачке своју вјечиту захвалу за дивни и племенити Ваш дар и закладу, молећи Ваше Високопреосвештенство да испопшљете Вашег архијерејског благо-слова сада и још премного година на народ, синове и потомке Ваше еписке православне црквене и политичке општине јазачке.

Бог милостиви нека Српству уздржи још дуго великог јерарха, узор родољуба и штедрога и милостивога оца народњег! Његово високопреосвештенство господина митрополита Ђорђа Николајевића на многаја љета!

Јазак 22. октобра 1891.

Из сједнице заступства управе општине
опћ. начелник и биљешник:

Сава Сладаковић.

Опћ. одборници:

Васа Пантелић. **Чедомир Месаровић,**
уједно преједник цркв. опћине

Јавна захвала.

Подносана еписко-православна црквено школска општина сматра за угодну дужност да овим путем у име своје и у име свога народа изрече највишу захвалност свима, који допринијеше, било морално

било материјално, да се подигне и отвори епископа школа у Блажују, и који њењу освештању и отварању присуствоваше. Нарочито захваљује Његовом Високопреосвештенству АЕ и Митрополиту господину

У Борђу Николајевићу, који не пожали труда и по трећи пут доћи у Блажуј и школу освештати. Г. г. окружном престојнику барону Молинару и котарском престојнику Рапшети, заступнику српске црквене сарајевске општине г. Глиши Јевтановићу; пресејднику српске црквене мостареке општине г. Лазару Милићевићу, српском свештенству, изасланицима: професорског збора срп. правосл. богосл. завода у Рељеву, главног одбора за Милутиновића споменик, одбора пјевачког друштва „Слоге“ српском учитељском збору основе школе у Сарајеву, српској великошколској омладини а по на особ свима члановима српског пјевачког друштва „Слоге“, који не пожалише труда и трошка доћи и увеличати српску свечаност. Хвала и свима честитим Србима Сарајлијама, хвала и Његовом Високопресвештенству АЕ. и Митрополиту Херцеговачко-захумском господину Серафиму Перовићу на телеграфичној честитки, тако исто хвала Српској

Варцар Вакуфској црквеној општини, српском пјевачком друштву „Гусле“ у Мостару и свима који нам писмено честиташе.

Боже дај да нас така слога свагда и на сваком мјесту руководи у свима општим стварима српским.

Уједно овом приликом захваљује по себно свјесној српско-православној општини сарајевској на заузимању око сакупљања прилога, као и почасном члану наше општине г. Алекси Михаиловићу, који је поред добровољног прилога поклонио општини задужених му 100 фор; и ваљаном Србину г. Милану Малишевићу, инжињеру, који је израдио нацрт школске зграде и све нужне прорачуне, те цијелу градњу школе о свом трошку и својевољно излазећи надзиравао на потпуно задовољство општине без икакве накнаде. Хвала дили се такве општине и добротвори.

Блажуј 20. октобра 1891.

Српско прав. цркв. школ. општина.

Исказ

добровољних прилога, које је примио главни одбор у Сарајеву, у корист подизања споменика српском пјеснику, књижевнику и борцу *Сими Милутиновићу*.

1) Госп. Глигорије М. Јевтановић, трговац у Сарајеву	400 ф. н.	8) Госп. Синови М. Бесаровића, трг. у Сарајеву	90 ф. —
2) г. Васо С. Краљевић „ „	400 ф. —	9) Администрација „Срп. Гласа“ у Задру, скупљени добровољни прилог, по гласу „Лиеница“ у истом листу	77 ф. 66
3) Српско-правосл. црквено-пјевачко друштво „Слога“ у Сарајеву, чист приход од бесједе Милутиновићеве	307 ф. 90	10) Госп. Јово Ђ. Бесаровић тргов. у Сарајеву	60 ф. —
4) Госпођа Савка, удова, Димитрије М. Јевтановића у Сарајеву	300 ф. —	11) г. Никола Савић „ „ „	55 ф. —
5) Српско акад. друштво „Зора“ у Бечу, $\frac{1}{3}$ чистог прихода од бесједе Милутиновићеве	151 ф. 72	12) Чист приход од бесједе Милутиновићеве у Чајничу	52 ф. 81
6) Госп. Ристо Ђ. Бесаровић, трговац у Сарајеву	110 ф. —	13) Његова преузвишеност, барон Јован Апел, поглавица Босне и Херцеговине	50 ф. —
7) Чист приход од бесједе Милутиновићеве у Бос. Крупи	100 ф. —	14) Његово високопресвештенство митрополит Ђорђе Николајевић	50 ф. —

15) Његова преузвишеност, барон Хуго Кучера, грађан. доглавник	50 ф. —	46) „ Мића Кречић, трг. у Сарајеву	10 ф. —
16) Госп. Јефта Деспић, трговац у Сарајеву	50 ф. —	47) „ Српска општина у Вуковару	10 ф. —
17) г. Стево Млинаревић „ „	40 ф. —	48) „ Вангел Макридеес, трговац у Сарајеву	10 ф. —
18) „ Ристо Ђуковић „ „	30 ф. —	49) „ Васо Л. Станишић „ „	10 ф. —
19) Еснаф екшечински у Сарајеву	30 ф. —	50) „ Ђорђо Грабеж, свештеник у Палима	10 ф. —
20) Госп. Никола Димитровић у Сцљету	30 ф. —	51) „ Мара М. Авакумовића у Са- рајеву	10 ф. —
21) Г. Максим Бабић трг. у Сарајеву	30 ф. —	52) Високородни госп. Саурвалд В. административни управитељ у Са- рајеву	10 ф. —
22) г. Љубо Кремановић, у Биограду	27 ф. 24	53) „ јустич директор Едуард Ај- хлер у Сарајеву	10 ф. —
23) „ Петар Пешут, трг. у Сара- јеву	25 ф. —	54) Дјеца Јове и Ристе Васиљевића у Сарајеву	25 ф. —
24) Г. Стефан Чобановић, прото у Ср. Карловцима, скупио од све- штенства у свом протопрезви- терату	25 ф. —	55) Архимандрит Венијамин Николи- новић	9 ф. 20
25) Српска православна општина у Ст. Бечеју	25 ф. —	56) Браћа Каркељићи, трг. „ „	8 ф. —
26) Њег. високопреосвештенство ми- трополит Хаџи Сава Косановић, у Улицу	20 ф. —	57) Васо Хаџи Ристић, трг. „ „	6 ф. —
27) Г. Др. Јован Пачу у Сарајеву	20 ф. —	58) Књижара Јакова Хаџи Триф- ковића „ „ „ „ „	5 ф. 40
28) Еснаф кундурџински у Сарајеву	20 ф. —	59) Тата, удова Рајлер де Варшња „	5 ф. 40
29) Емил Деметровић, чиновник у Сарајеву	17 ф. 40	60) Ђорђо Којић, дунђер, „ „	5 ф. 40
30) Г. Ристо М. Бесаровић, трг. „	15 ф. —	61) Никола Јешић, појац у старој цркви „ „ „ „ „	5 ф. 40
31) „ Јусуф бег Филиповић, адвокат	15 ф. —	62) Доминика, удова Н. Константи- новић „ „ „ „ „	5 ф. —
32) „ Ана, Нико и Алекса Јосиповић	15 ф. —	63) Ђорђо Петровић, члан конзисто- рије „ „ „ „ „	5 ф. —
33) Високопречасни г. архимандрит Ђорђе Магарашевић у Сарајеву	10 ф. —	64) Лазар Пупић, тајник српске општине „ „ „ „ „	5 ф. —
34) Г. Перо Максимовић свештаник у Сарајеву	10 ф. —	65) Ристо Самоуковић, трговац „	5 ф. —
35) „ прото Петар Петровић члан конзисторије у Сарајеву	10 ф. —	67) Петар Радуловић „ „ „	5 ф. —
36) „ Јово Самоуковић, трговац у Сарајеву	10 ф. —	67) Јово Млинаревић „ „ „	5 ф. —
37) „ Спасоје Полић „ „ „	10 ф. —	68) Ђорђо Окановић трговац у Си- јеговцу	5 ф. —
38) „ Ристо Радуловић „ „ „	10 ф. —	69) Игуман Гедеон Марић у Сара- јеву	5 ф. —
39) „ Симо Прњатовић „ „ „	10 ф. —	70) Спасоје Трнчић, писар „ „	5 ф. —
40) „ Вуко Јанковић „ „ „	10 ф. —	71) Ристо Новокмет, трговац „ „	5 ф. —
41) „ Вуковић Делић „ „ „	10 ф. —	72) Лазар Станишић, терзија „ „	5 ф. —
42) „ Савка, покојног Станише Јо- вановића у Сарајеву	10 ф. —	73) Јово Ристе Петровића „ „	5 ф. —
43) „ Алекса Рајић, трговац у Сарајеву	10 ф. —	74) Ристо Шушић, механџија „	5 ф. —
44) „ Ристо Ј. Савић, власник прве српске штампарије у Сара- јеву	10 ф. —	75) Вуко Седмаковић „ „ „	5 ф. —
45) „ Симо Јовановић у Сарајеву.	10 ф. —	76) Димшо Иконић, чиновник „	5 ф. —
		77) Ристо Бујак, опанчар „ „	5 ф. —
		78) Алекса Крешталица, механџија „	5 ф. —
		79) Васо Дурић „ „ „ „	5 ф. —
		80) Ђорђо Дукић, чиновник у бос. банци „ „ „ „ „	5 ф. —

81) Ђорђо Бјелановић, ђакон "	"	5 ф. —	Палима	5 ф. —
82) Димши Драгичевић, столар	"	5 ф. —	94) " Светозар Кушевић, велики жупан, Блашко (Пожега)	5 ф. —
83) Ђорђо Чабаковић, трговац	"	5 ф. —	95) " Коста Димитријевић, трговац у Сарајеву	5 ф. —
84) Никола Јове Николића "	"	5 ф. —	96) " Браћа Сеферџи, трговци "	5 ф. —
85) Јелка, удова Хаџи Луке Ђуро- вића "	"	5 ф. —	97) " Винценц Леки, савјетник врх. суда "	5 ф. —
86) Јово Кремановић, ћурчија "	"	5 ф. —	98) " Ристо и Тодор Мајеторовићи абације "	4 ф. —
87) Ристо Кремановић "	"	5 ф. —	99) " Ристо Станишић, терзија "	4 ф. —
88) Ђоко Илић, трговац "	"	5 ф. —	100) " Гавро Авдаловић, кујунџија	4 ф. —
89) Мића Авдаловић, кујунџија "	"	5 ф. —		
90) Стево Сарајевчић, у Сарајеву		5 ф. —		
91) Српска општина манастира Бање у Прибоју		5 ф. —		
92) Г. Дамјан Ђокић, чиновник у Сарајеву		5 ф. —		
93) Српска православна парохија у				
			Свега	3161 ф. 53
			У Сарајеву, 28. маја 1891.	
			Главни Одбор.	
			(Насташиће се).	

Позив на претплату.

Са овом свеском завршује се пета година, и у име Божије почетком 1892 године улази Источник у шесту годину.

Није наше да на овом мјесту говоримо о опстанку и вриједности овога листа у овим покрајинама — то је читаоца да оцјене и одзивом својим подрже и даље издавање, јер без тачне претплате врло је тешко подмиривати големе трошкове око издавања његова.

Дакле, лијепо молимо све оне, који нам још што дугују за ову годину, да то у најкраћем року дуг свој измире, како би се са штампаријом рачуни расчистили и у ред довели.

Такође молимо да нам се и нова претплата од идуће године уредије шаље, јер за сваку свеску — чим из штампарије изиђе — хоће штампарија да јој се плати, иначе ће лист загашњавати, као што је то и у овој години дешавало се, те смо због тога били принуђени, очекујући на претплату — да у један пут по двије свеске издајемо.

Ми ћемо са своје стране све колико је могуће чинити да се овај лист одржи и да одговара програму, и за то нека се рукописи и радови шаљу искључиво на уредништво а више ништа.

Претплата и све друго што се тиче листа нека се шаље на администрацију односно на Консисторију у Сарајеву.

Обим, формат и цијена овом листу у идућој години остаје пета као и ове године. Српски учитељи на српским и комуналним школама као и ђаци добијају лист у пола цијене, ако у напријед пошаљу претплату, а свима осталим цијена је 4 фор. на годину.

Власништво и уредништво

„Босанско-Херцеговачког Источника.“